

het
nederlandse
pensioen
fonds

Stichting Het nederlandse pensioenfonds

Jaarverslag 2018

Leeswijzer

Stichting Het nederlandse pensioenfonds is een Algemeen Pensioenfonds en is vanaf 1 januari 2017 operationeel. Het nederlandse pensioenfonds voert in 2018 pensioenregelingen uit in 2 afgescheiden collectiviteitkringen te weten Collectiviteitkring 1 en Pensioenkring Arcadis. Ten behoeve van het bestuur en beheer van Het nederlandse pensioenfonds beschikt Het nederlandse pensioenfonds over een bestuursbureau (hierna: Bedrijfsomgeving).

De indeling van het jaarverslag is wettelijk voorgeschreven. In dit jaarverslag vindt u achtereenvolgens:

- Bestuursverslagen en verantwoording toezichtsorganen
 - Bedrijfsomgeving
 - Collectiviteitkring 1
 - Pensioenkring Arcadis
- Jaarrekening en financiële verantwoordingen
 - Bedrijfsomgeving
 - Collectiviteitkring 1
 - Pensioenkring Arcadis
- Overige gegevens
 - Actuariële verklaring certificerend actuaris Collectiviteitkring 1
 - Actuariële verklaring certificerend actuaris Pensioenkring Arcadis
 - Controleverklaring van de onafhankelijk accountant

Inhoud

1	Kerncijfers	4
1.1	Collectiviteitkring 1	4
1.2	Pensioenkring Arcadis	5
2.	Bestuursverslag	7
2.1	Bedrijfsomgeving	7
2.2	Verslag van de raad van toezicht over 2018 (artikel 104-2 PW)	29
2.3	Collectiviteitkring 1	32
2.4	Verslag van het belanghebbendenorgaan van Collectiviteitkring 1	49
2.5	Pensioenkring Arcadis	52
2.6	Verslag van het belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Arcadis	69
2.7	Ondertekening	71
3	Jaarrekeningen	72
3.1	Jaarrekening Bedrijfsomgeving	72
3.2	Financiële verantwoording Collectiviteitkring 1	86
3.3	Financiële verantwoording Pensioenkring Arcadis	121
4	Overige gegevens	150
4.1	Overige gegevens Collectiviteitkring 1	150
4.2	Overige gegevens Pensioenkring Arcadis	152
4.3	Controleverklaring van de onafhankelijk accountant	154
4.4	Ondertekening jaarrekening	162
4.5	Statutaire regeling omtrent bestemming van het saldo van baten en lasten	162
5	Bijlage Personalia	163

1 Kerncijfers

1.1 Collectiviteitkring 1

Deze paragraaf bevat de kerncijfers en kengetallen voor Collectiviteitkring 1.

Kerncijfers Collectiviteitkring 1	2018	2017
Aantal werkgevers	5	4
Aantal verzekerden		
Actieve deelnemers	3.452	3.239
Premievrije rechten ('slapers')	2.876	2.309
Pensioengerechtigden	243	236
Pensioenuitvoering		
Feitelijke premie	18.705	19.405
Kostendekkende premie	21.663	21.157
Gedempte kostendekkende premie	15.679	17.641
Pensioenuitvoeringskosten	339	297
Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer	92	85
Uitkeringen	1.850	1.790
Vermogenssituatie en solvabiliteit		
Aanwezig eigen vermogen	8.540	16.160
Minimaal vereist eigen vermogen	9.047	7.416
Vereist eigen vermogen	37.916	32.817
Voorziening	197.503	155.071
Pensioenvermogen	206.043	171.231
Aanwezige dekkingsgraad (in %)	104,3%	110,4%
Vereiste dekkingsgraad (in %)	119,2%	121,2%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,6%	104,8%
Beleidsdekkingsgraad	109,2%	109,1%
Reële dekkingsgraad	87,7%	87,2%
Beleggingsportefeuille		
Aandelen	50.535	54.734
Vastrentende waarden	127.909	103.482
Vastgoedbeleggingen	23.812	12.402

Kerncijfers Collectiviteitkring 1	2018	2017
Derivaten	-741	-2.413
Totaal beleggingen	201.515	168.205
Beleggingsperformance		
Beleggingsrendement in %	0,05%	3,03%
Kosten vermogensbeheer in % van gem. belegd vermogen	0,43%	0,39%
Transactiekosten in % van gem. belegd vermogen	0,11%	0,21%

1.2 Pensioenkring Arcadis

Deze paragraaf bevat de kerncijfers en kengetallen voor Pensioenkring Arcadis.

Kerncijfers Pensioenkring Arcadis	2018
Aantal werkgevers	1
Aantal verzekerden	
Actieve deelnemers	2.121
Premievrije rechten ('slapers')	3.409
Pensioengerechtigden	2.558
Pensioenuitvoering	
Feitelijke premie	12.120
Kostendekkende premie	15.871
Gedempte kostendekkende premie	12.120
Pensioenuitvoeringskosten	656
Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer	140
Uitkeringen	14.905
Vermogenssituatie en solvabiliteit	
Aanwezig eigen vermogen	34.426
Minimaal vereist eigen vermogen	42.969
Vereist eigen vermogen	228.419
Voorziening	1.045.377
Pensioenvermogen	1.079.803
Aanwezige dekkingsgraad (in %)	103,2%
Vereiste dekkingsgraad (in %)	121,9%

Kerncijfers Pensioenkring Arcadis		2018
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,1%
Beleidsdekkingsgraad		108,9%
Reële dekkingsgraad		88,8%

Beleggingsportefeuille

Aandelen	429.682
Vastrentende waarden	522.389
Vastgoedbeleggingen	93.830
Derivaten	11.622
Overig	13.335
Totaal beleggingen	1.070.858

Beleggingsperformance

Beleggingsrendement in %	-2,82%
Kosten vermogensbeheer in % van gem. belegd vermogen	0,20%
Transactiekosten in % van gem. belegd vermogen	0.04%

2. Bestuursverslag

2.1 Bedrijfsomgeving

2.1.1 Voorwoord van de voorzitter

Met trots presenteren wij alweer ons derde jaarverslag. Het jaar 2016 stond in het teken van de vergunning van De Nederlandsche Bank en de oprichting van het fonds, vanaf 1 januari 2017 zijn we operationeel en voeren we de pensioenregelingen van onze klanten uit in Collectiviteitkring 1. In juli 2018 zijn we gestart met de uitvoering van onze eerste besloten pensioenkring: Pensioenkring Arcadis.

Aangesloten werkgevers Collectiviteitkring 1

Sinds 1 januari 2017 voert Het nederlandse pensioenfonds in Collectiviteitkring 1 de pensioenregeling uit voor de werkgevers de Efteling B.V., DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij N.V., DAS Legal Finance B.V. en de Vereniging Nederlandse Verkeersvliegers en per 1 januari 2018 de pensioenregeling voor Ocean Network Express (Netherlands) B.V. Ocean Network Express heeft zijn bestaande pensioenverplichtingen ook ondergebracht bij Het nederlandse pensioenfonds. Daarnaast sloten we overeenkomsten af met een aantal nieuwe werkgevers die wij in 2019 welkom heten. Jindal Films Europe Kerkrade B.V. en Antargaz Nederland B.V. treden toe tot Collectiviteitkring 1. Collectiviteitkring 1 van Het nederlandse pensioenfonds is met een premievolume van circa EUR 24 miljoen en circa 7.000 deelnemers vanaf 1 januari 2019 de grootste open DB-collectiviteitkring in de markt.

Met een belegd vermogen van EUR 201 miljoen (2018) en een stijging van de beleidsdekkingsgraad van 109,1% (2017) naar 109,2% (2018) sloten we het jaar af.

Pensioenkring Arcadis

Voor Arcadis Nederland BV heeft Het nederlandse pensioenfonds een besloten kring ingericht welke per 1 juli 2018 operationeel is. In 2017 is al veel werk verzet ter voorbereiding op de komst van Arcadis. Het eerste half jaar van 2018 is gebruikt voor het inrichten van het administratiesysteem, de processen, communicatie (website en deelnemersportaal), opleiden van het belanghebbendenorgaan en warme overdracht van werkzaamheden. Stichting Pensioenfonds Arcadis Nederland (Arcadis Pensioenfonds) heeft besloten zichzelf op te heffen en de verplichtingen en beschikbare middelen zijn per 1 juli 2018 overgedragen door middel van een collectieve waardeoverdracht. In totaal is circa EUR 1,1 miljard door Arcadis Pensioenfonds overgedragen. De beleidsdekkingsgraad bedraagt eind van het jaar 108,9% (2018). Ten aanzien van het vermogensbeheer zijn de beleggingen en het beleggingsbeleid overgenomen van Arcadis Pensioenfonds.

Door de instroom is de omvang van de totale beleggingsportefeuille sterk gegroeid in 2018. Het totaal belegd vermogen van Het nederlandse pensioenfonds bedraagt circa EUR 1,3 miljard.

Organisatie

We hebben een onafhankelijk en professioneel bestuur. Het bestuur stelt hoge eisen aan zijn handelen, de governance van Het nederlandse pensioenfonds en aan de samenwerkingspartners. Allemaal omdat de deelnemer centraal staat. Via de belanghebbendenorganen is de medezeggenschap van onze klanten gewaarborgd in de kringen. Iedere pensioenkring heeft een eigen belanghebbendenorgaan. Dit orgaan beslist mee over zaken als beleggings-, toeslag- en premiebeleid van in zijn eigen kring. Met de komst van Pensioenkring Arcadis is ook de vergadering van belanghebbendenorganen van start gegaan, bestaande uit de voorzitters van de kringen.

Daarnaast kennen we een raad van toezicht die toeziet op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het fonds, adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging. Een team van professionals ondersteunt bestuur, belanghebbendenorganen, vergadering van belanghebbendenorganen en raad van toezicht vanuit het bestuursbureau. We hebben krachtige partners voor fiduciair management en de pensioenuitvoering. Door de

onafhankelijke rolverdeling tussen de fiduciair manager en de onderliggende vermogensbeheerders hebben we een onderscheidend en verantwoord model neergezet voor vermogensbeheer.

Dank

Wij danken onze partners a.s.r. en Kempen Capital Management, de raad van toezicht, de belanghebbendenorganen en het bestuursbureau die allen hebben bijgedragen aan het functioneren van het fonds voor hun inspanningen en toewijding. In het bijzonder bedanken we de werkgevers, hun medewerkers en de gepensioneerden voor het in ons gestelde vertrouwen.

2019 en verder

Het nederlandse pensioenfonds is ontworpen vanaf een lege tekentafel. Met nieuwe, flexibele systemen zonder last van historie en een sterke focus op schaalvoordeel houden we de kosten laag. De techniek maakt ons schaalbaar naar mate we groeien, wat zorgt voor continuïteit in een veranderende wereld. Wij hechten aan het onafhankelijk opereren van het pensioenfonds. Dit blijkt uit het feit dat wij een eigen fiduciair hebben gekozen en uit het feit dat de medewerkers van het bestuursbureau in dienst zijn van ons fonds. We hebben er alle vertrouwen in dat wij hiermee een toekomstbestendig onderkomen aan een toenemend aantal pensioenfondsen kunnen bieden.

namens het bestuur,

José Suarez Menendez
voorzitter

2.1.2 Karakteristieken van Het nederlandse pensioenfonds

Doelstelling

Het nederlandse pensioenfonds is in januari 2016 opgericht. Het heeft op grond van artikel 112a van de Pensioenwet als een van de eerste algemene pensioenfondsen (APF's) in Nederland op 30 september 2016 van De Nederlandsche Bank (DNB) een vergunning verkregen om het bedrijf van algemeen pensioenfonds uit te oefenen. Een algemeen pensioenfonds is een pensioenfonds dat één of meer pensioenregelingen uitvoert en daartoe één of meer collectiviteitkringen instelt. Per collectiviteitkring houdt het APF een afgescheiden vermogen aan.

Het fonds heeft ten doel deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden, hun nagelaten betrekkingen en gewezen partners te beschermen per collectiviteitkring tegen geldelijke gevolgen van ouderdom, invaliditeit en overlijden.

Missie, visie en strategie

Missie:

1. Een pensioenfonds zijn dat een alternatief biedt voor pensioenfondsen die een ander onderkomen zoeken, maar wel pensioenfonds willen blijven.
2. Het realiseren van het pensioen dat werkgevers met hun werknemers hebben afgesproken op een maatschappelijke verantwoorde wijze.
3. Het realiseren van continuïteit, schaalgrootte en een solide organisatie tegen zo laag mogelijke kosten.

Visie:

Wij vinden het handhaven van een collectief pensioen maatschappelijk relevant. Het pensioenland-schap is continu aan verandering onderhevig en er staan ons nog vele veranderingen te wachten. Het antwoord op verandering is mee veranderen, de capaciteit om onszelf en onze organisatie op tijd aan te kunnen passen aan de veranderingen bepalen de kans op succes.

Strategie:

Onze strategie is gericht op het realiseren van onze missie met het volle besef van onze visie.

- Eenvoud en efficiëntie: Dit heeft als doel om kosten te beheersen, de bedrijfsvoering te beheersen en uitlegbaar en begrijpelijk beleid te kunnen voeren. We zoeken naar eenvoud in alles wat we doen, ook bij complexe vraagstukken. Deze strategie passen we toe op alle beleidsterreinen en dus ook op ons beleid ten aanzien van het opbouwen van Het nederlandse pensioenfonds: een toekomstbestendig APF voor de lange termijn begint met een gezond beleid voor de opbouw van het APF. Dit is in het belang van de deelnemers en werkgevers.
- Samenwerking: Wie snel wil gaat alleen, wie ver wil gaat samen. Samenwerking verhoogt de continuïteit van de organisatie en het fonds. We staan dicht bij onze werkgevers en deelnemers met onze regisseurs, van welkomstregisseur tot pensioenregisseur. We kennen de dilemma's van onze deelnemers en werkgevers en spreken hun taal. Onze belanghebbenden worden door belanghebbenden zelf gevuld en wij stellen ons tot taak om onze belanghebbenden in staat te stellen beleidsvoorstellen goed te kunnen beoordelen.
- Uitbesteding: Bij de uitbesteding kiezen we voor solide partners die de lange termijn doelstelling van Het nederlandse pensioenfonds kunnen ondersteunen door zelf ook een solide op de lange termijn gerichte organisatie te zijn.
- Onafhankelijkheid: Het nederlandse pensioenfonds maakt en bepaalt zijn eigen beleid. Wij hebben ons eigen bestuursbureau en een onafhankelijke fiduciair manager. Dit versterkt Het nederlandse pensioenfonds in haar taak om de belangen van de (gewezen) deelnemers, werkgevers en gepensioneerden zo goed mogelijk te borgen.
- Wendbaarheid: Een wendbare organisatie zowel in denken als in doen, om ons op tijd aan te kunnen passen aan veranderingen. Deze strategie passen we toe bij de selectie in de uitbesteding, de ict en de aanname van medewerkers, omvang van het bestuur, etc.
- Vertrouwen: Succesvolle en gedegen implementaties van nieuwe klanten dragen bij aan het vertrouwen van deelnemers en werkgevers.

Kringen

Bij Het nederlandse pensioenfonds kan een werkgever of pensioenfonds kiezen voor een open collectiviteitkring of, als die niet past, voor een eigen besloten collectiviteitkring.

Het pensioenfonds is per 1 januari 2017 gestart met één open collectiviteitkring 'Collectiviteitkring 1' voor meerdere werkgevers. In 2017 is de kring operationeel geworden. Het nederlandse pensioenfonds voert in Collectiviteitkring 1 de pensioenregeling uit voor de medewerkers van de Efteling, DAS Rechtsbijstand, DAS Legal Finance, de Vereniging Nederlandse Verkeersvliegers en Ocean Network Express. Per 1 januari 2019 zijn Jindal Films Kerkrade B.V. en Antargaz Nederland B.V. toegetreden tot Collectiviteitkring 1.

Het pensioenfonds is per 1 juli 2018 gestart met een nieuwe besloten collectiviteitkring voor de medewerkers van Arcadis Nederland B.V. De verplichtingen en beschikbare middelen zijn per 1 juli 2018 overgedragen door middel van een collectieve waardeoverdracht.

2.1.3 Het bestuur

Het nederlandse pensioenfonds heeft gekozen voor een onafhankelijk bestuursmodel, aangestuurd door onafhankelijke bestuurders. Zij staan onder toezicht van een raad van toezicht. Het bestuur legt verantwoording af aan de belanghebbendenorganen en aan de Vergadering van Belanghebbendenorganen. Daarnaast krijgen zij (deels) beleidsinstemming van de belanghebbendenorganen en in voorkomende gevallen ook van de Vergadering van Belanghebbendenorganen. Het bestuursbureau en verschillende commissies ondersteunen het bestuur.

Samenstelling bestuur

De samenstelling van het bestuur per 31 december 2018:

Naam	Functie	Aantal termijnen	Huidige termijn eindigt op	Geboortejaar	Geslacht
José Suarez Menendez	Voorzitter	1	31-12-2019	1969	M
André van Vliet	Secretaris	1	31-12-2019	1967	M
Mila Hoekstra	Bestuurslid	1	31-12-2020	1963	V

Beleggingsadviescommissie

Het bestuur bepaalt haar beleggingsbeginselen, beleggingsstrategie en het beleggingsbeleid met ondersteuning van de beleggingsadviescommissie, die tevens toeziet op de implementatie en het beheer hiervan. De commissie rapporteert haar bevindingen, gekoppeld aan beeldvorming en oordeelsvorming, aan het bestuur op zodanige wijze dat het bestuur in staat gesteld wordt op adequate wijze besluiten te kunnen nemen. Tevens bereidt de beleggingsadviescommissie de wijzigingen voor van het beleggingsbeleid, mede op basis van de ALM-studies en de haalbaarheidstoets. De beleggingsadviescommissie adviseert het bestuur over de voorgenomen benoeming en het ontslag van operationele vermogensbeheerders na voorstellen hiertoe door de fiduciair manager op basis van de criteria van het pensioenfonds, de belegging van de vrij beschikbare middelen, de timing daarvan en het aanbrengen van onder- of overwegingen van beleggingscategorieën binnen de grenzen van het beleggingsplan. Het bestuur blijft verantwoordelijk voor de strategische, tactische en operationele invulling van het beleggingsbeleid.

Uitgangspunt is dat activiteiten op het gebied van verantwoord beleggen zullen bijdragen aan verantwoorde, stabiele en goede beleggingsresultaten. Hiervoor is MVB-beleid vastgesteld.

De beleggingsadviescommissie bestaat uit een vertegenwoordiging vanuit het bestuur. De directeur bestuursbureau woont de vergaderingen van de commissie bij. Tevens heeft de financieel risico expert en de integraal risicomanager c.q. de Sleutelfunctiehouder risicobeheer een standing invitation om de vergaderingen van de commissie bij te wonen.

Vergaderingen van de beleggingsadviescommissie worden op verzoek van de commissie bijgewoond door een vertegenwoordiging van de fiduciair manager van Het nederlandse pensioenfonds.

Risk- en auditcommissie

De risk- en auditcommissie is er verantwoordelijk voor dat het bestuur zodanig inzicht heeft in de risico's die het pensioenfonds loopt en in de opzet en werking van de maatregelen ter beheersing van die risico's, dat het bestuur initiërend kan optreden. Daarnaast heeft de risk- en auditcommissie een adviserende en beleidsvoorbereidende rol met betrekking tot integraal risicomanagement vraagstukken. De commissie heeft tevens adviesrecht bij de benoeming van de certificerend actuaris, de externe accountant en de compliance officer.

De auditcommissie bestaat uit een vertegenwoordiging vanuit het bestuur. De compliance officer, de sleutelfunctiehouder interne audit en de sleutelfunctiehouder risicobeheer hebben een standing invitation om de vergaderingen van de commissie bij te wonen. Op uitnodiging kan de externe accountant, de certificerend actuaris en/of adviserend actuaris ook vergaderingen bijwonen.

Geschillencommissie

De geschillencommissie beslist in eerste aanleg over alle geschillen tussen een of meer belanghebbenden en Het nederlandse pensioenfonds naar aanleiding van de statuten en reglementen van Het nederlandse pensioenfonds en de pensioenreglementen van de collectiviteitkringen.

De geschillencommissie komt bijeen wanneer benodigd. De taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de geschillencommissie zijn vastgelegd in een klachten- en geschillenreglement. In 2018 zijn er geen geschillen geweest en is nog geen invulling gegeven aan de geschillencommissie. Het bestuur heeft in 2019 2 onafhankelijke leden benoemd.

Naam	Functie	Aantal termijnen	Huidige termijn eindigt op
Wim Wijens	Voorzitter	1	31-12-2022
Quirijn Ligtenstein	Lid	1	31-12-2022
Vacature	Lid		

Bestuursbureau

Het nederlandse pensioenfonds heeft een eigen bestuursbureau. De medewerkers van het bestuursbureau zijn in dienst van het fonds. Dit bestuursbureau draagt onder verantwoordelijkheid van het bestuur zorg voor de beleidsvoorbereiding en –uitvoering. Ook zorgt het voor de dagelijkse aansturing en monitoring van de uitbestedingspartners. Daarnaast ondersteunt het bureau het bestuur bij de invulling van de onafhankelijke risicofunctie en de onafhankelijke oordeelsvorming. Het bureau volgt de ontwikkelingen in de pensioenmarkt en de relevante wet- en regelgeving, inclusief het toezicht hierop. Ook ondersteunt het bestuursbureau de raad van toezicht. Daarnaast worden de belanghebbendenorganen ondersteund via de kringregisseur.

Naast beleidsondersteuning is het bestuursbureau betrokken bij de gesprekken die worden gevoerd met potentiële toetreders en bij het uitbrengen van de offertes aan werkgevers en pensioenfonds.

Het jaar 2018 stond in het teken van de toetreding en collectieve waardeoverdracht van Arcadis Pensioenfonds naar een eigen besloten pensioenkring per 1 juli 2018. Daarnaast heeft het bestuursbureau zich beziggehouden met een on-site onderzoek van DNB en de inrichting van IORP II. In hoofdstuk 2.1.11 op bladzijde 26 worden beide onderwerpen nader toegelicht.

2.1.4 Raad van toezicht

De raad van toezicht bestaat uit drie personen, zijnde een voorzitter en twee leden. De raad van toezicht is zodanig samengesteld dat de leden ten opzichte van elkaar, het bestuur en welk deelbelang dan ook, onafhankelijk en kritisch kunnen opereren. De raad van toezicht streeft naar een gemengde samenstelling, onder meer met betrekking tot opleiding, achtergrond, persoonlijkheid, ervaring, geslacht en leeftijd.

In 2018 heeft er een wisseling plaatsgevonden in de raad van toezicht. Per 4 juli 2018 is Piet Molenaar benoemd als lid van de raad van toezicht. Hij volgt hiermee Alex de Waal op, die per 4 juli 2018 is afgetreden.

In 2018 heeft de raad van toezicht 9 keer vergaderd. Daarnaast heeft de raad van toezicht 5 keer vergaderd met het bestuur en 1 keer met het belanghebbendenorgaan van Collectiviteitkring 1 en 1 keer met het belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Arcadis.

De samenstelling van de raad van toezicht is op 31 december 2018 als volgt:

Naam	Functie	Aantal termijnen	Huidige termijn eindigt op	Geboortejaar	Geslacht
Gérard Aben	Voorzitter	1	30-09-2019	1950	M
Piet Molenaar	Lid	1	30-09-2020	1962	M
Orpa Bisschop	Lid	1	30-09-2021	1968	V

2.1.5 Uitbesteding

Beheersing uitbestedingen

Het bestuur stelt aan de hand van actuele wet- en regelgeving vast aan welke eisen de uitbesteding moet voldoen. Systematisch doen we daarvoor ook risicoanalyses. Onze eisen zijn uitgewerkt in het uitbestedingsbeleid van Het nederlandse pensioenfonds. Ook bepaalt het bestuur welk kostenniveau voor uitbesteding aanvaardbaar is. De afspraken moeten bijdragen aan een beheerste en integere bedrijfsvoering van Het nederlandse pensioenfonds.

Het vastgestelde beleid is uitgewerkt in organisatorische en administratieve procedures. Het gaat zowel om interne procedures bij Het nederlandse pensioenfonds als om de procedures van de uitbestedingspartijen. In de uitbestedingsovereenkomsten en de bijbehorende service level overeenkomsten (SLA) zijn de afspraken uitgewerkt die Het nederlandse pensioenfonds en de uitbestedingspartners hebben gemaakt. In 2018 heeft Het nederlandse pensioenfonds elk kwartaal rapportages ontvangen van de uitbestedingspartners en deze besproken.

Naast een zorgvuldige selectie van de uitbestedingsrelatie, monitort het bestuur het uitbestedingsproces gedurende de periode van uitbesteding. Daardoor kan het bestuur de kwaliteit en continuïteit waarborgen. Dit gebeurt op basis van de onderliggende SLA's. Het nederlandse pensioenfonds heeft in verband hiermee een right-to-audit bij de leverancier bedongen.

Met de uitbestedingspartners zijn concrete afspraken rondom vergoedingen gemaakt. De prestatiebeloningen in de contracten zijn zodanig dat ze de partijen niet aanmoedigen om meer risico te nemen dan het bestuur aanvaardbaar acht. Het bestuursbureau voert periodiek overleg met de uitbestedingspartners over de kwaliteit van de uitvoering en rapporteert hierover aan commissies en het bestuur. Het bestuur is tot de conclusie gekomen dat er altijd punten ter verbetering zijn, echter zijn er op dit moment geen redenen om de uitbesteding te heroverwegen. De uitvoerders verstrekken jaarlijks een interne-beheersingsrapportage (ISAE 3402 type II) die de auditcommissie jaarlijks analyseert en bespreekt.

Uitbestedingspartners

Het nederlandse pensioenfonds maakt gebruik van de volgende dienstverleners:

- Een pensioenadministrateur voor de operationele werkzaamheden voor de pensioenadministratie, de pensioencommunicatie en de actuariële en financiële administratie van het fonds. Bij aanvang van de activiteiten van Het nederlandse pensioenfonds is ASR Levensverzekering N.V. via een uitbestedingsovereenkomst aangesteld als de pensioenadministrateur.
- Een fiduciair manager voor ondersteuning bij de beleggingsstrategie, het beleggingsbeleid en de implementatie hiervan. Hieronder valt het selecteren en aanstellen van operationele vermogensbeheerders. Bij aanvang van de activiteiten van Het nederlandse pensioenfonds is Kempen Capital Management N.V. (KCM) aangesteld via een uitbestedingsovereenkomst als de fiduciair manager van het pensioenfonds.
- Operationeel vermogensbeheerders (OVB's) voor het feitelijke beheer van (delen van) het pensioenkapitaal. Deze OVB's selecteren wij specifiek op basis van vastgestelde criteria van Het nederlandse pensioenfonds.
- Een custodian voor het centraal administreren en bewaren van de beleggingen. Maar ook voor het uitvoeren van de bewaarfunctie van de bankrekeningen van het pensioenfonds voor stortingen en onttrekkingen aan het pensioenkapitaal. Bij aanvang van de activiteiten van Het nederlandse pensioenfonds is KAS BANK N.V. als de custodian aangesteld.
- Daarnaast heeft Het nederlandse pensioenfonds de inrichting en beheer ICT-omgeving bestuursbureau uitbesteed aan DeLorentz & Partners B.V. Overige dienstverleners waar het bestuur werkzaamheden aan heeft uitbesteed zijn; Mett, Effects, Our meeting en HR2day.

2.1.6 Financiële paragraaf

Weerstandsvermogen

Een van de vergunningseisen is dat Het nederlandse pensioenfonds beschikt over voldoende weerstandsvermogen. Het weerstandsvermogen is bedoeld om de bedrijfsrisico's van het fonds te kunnen opvangen. Deze risico's brengen wij niet ten laste van de collectiviteitskringen van het fonds.

Financiering van de niet-financiële risico's vindt plaats vanuit het wettelijk vereist weerstandsvermogen van Het nederlandse pensioenfonds. Het weerstandsvermogen biedt Het nederlandse pensioenfonds de mogelijkheid om opgetreden schades ten laste te brengen van het weerstandsvermogen. De initiële risicoanalyse (met behulp van een ICAAP-model) herijken we jaarlijks. Naar mate de tijd voortschrijdt krijgen wij op basis van ervaring steeds beter inzicht in processen en risico's. In 2018 heeft de herijking van de ICAAP plaatsgevonden en is deze vastgesteld. De ICAAP blijft ten opzichte van 2017 ongewijzigd.

Voor het wettelijk vereist weerstandsvermogen houden wij een aparte administratie bij. Wij kunnen daardoor aantonen dat Het nederlandse pensioenfonds altijd beschikt over het minimale vereiste weerstandsvermogen.

Het weerstandsvermogen is bij aanvang gefinancierd door een achtergestelde lening van ASR Nederland N.V. en door een bijdrage van a.s.r. waarop geen terugbetalingsverplichting rust.

In de administratie van het wettelijk vereist weerstandsvermogen administreren wij de bijdragen aan en rechten op het wettelijk vereist weerstandsvermogen per kring afzonderlijk.

Voor toetredende partijen geldt dat het weerstandsvermogen wordt gevormd door een vast percentage van het pensioenvermogen onder beheer van het pensioenfonds. Daarom rekent Het nederlandse pensioenfonds over alle ontvangen bedragen een opslag van 0,2%:

- een opslag van 0,2% in de bij werkgevers in rekening gebrachte premie
- een opslag van 0,2% in de koopsom bij een collectieve waardeoverdracht
- een onttrekking aan de collectiviteitkring ter grootte van 0,2% van de wettelijke overdrachtswaarde bij inkomende individuele waardeoverdrachten
- een afslag van 0,2% van het positieve beleggingsrendement dat binnen de collectiviteitskringen wordt behaald.

Indien het beheerd pensioenvermogen daalt door negatieve beleggingsresultaten of uittreding van een werkgever wordt 0,2% onttrokken aan het weerstandsvermogen mits het minimaal verplichte weerstandsvermogen aanwezig blijft.

Op basis van de voorgaande financieringsbronnen blijft het weerstandsvermogen binnen Het nederlandse pensioenfonds altijd op het vereiste niveau.

Garantstelling

ASR Nederland N.V. heeft een garantstelling afgegeven aan Het nederlandse pensioenfonds. Hiermee zijn de aanloopkosten van het pensioenfonds gedekt. In overleg met het bestuur van Het nederlandse pensioenfonds wordt periodiek beoordeeld of beroep op (een deel van) de garantstelling moet worden gedaan.

Kosten uitvoering bedrijfsomgeving

Het fonds maakt voor de uitvoering van de regeling diverse kosten. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen kosten die wel en niet direct toegerekend kan worden aan een kring. De kosten die niet direct toegerekend worden aan een kring bestaan uit de kosten voor de bedrijfsomgeving, zoals de kosten van de raad van toezicht, het bestuur en het bestuursbureau. De kosten die wel direct toegerekend kan worden aan een kring kunnen onderverdeeld worden in kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling en kosten van het vermogensbeheer. Het fondsbestuur vindt het belangrijk transparant te zijn over deze kosten.

De kosten voor de bedrijfsvoering van Het nederlandse pensioenfonds bestaan uit:

- Bestuurskosten, bestaande vergoedingen bestuur en raad van toezicht;
- De kosten voor de inhuur van (onafhankelijke) deskundigen (niet zijnde deskundigen die door de belanghebbendenorganen worden ingeschakeld);
- De kosten voor contributies;
- De kosten van het bestuursbureau, bestaande uit personeelskosten, inhuur derden en advieskosten;
- Overige kosten waaronder huisvestingskosten en onderhoudskosten, verzekeringspremie voor verzekeringen afgesloten door en voor het pensioenfonds, zoals onder de beroepsaansprakelijkheidsverzekering en schadeverzekeringen;
- Aanloopkosten van Collectiviteitkring 1.

Ongeacht de kosten voor de bedrijfsvoering, brengt Het nederlandse pensioenfonds per collectiviteitkring een vast bedrag in rekening, gerelateerd aan de omvang van het gemiddeld belegd vermogen per kalenderjaar.

Als de werkelijke kosten voor de bedrijfsvoering minder bedragen dan het zojuist genoemde bedrag per collectiviteitkring, voegen we het restant toe aan het eigen vermogen van Het nederlandse pensioenfonds. Hierdoor ontstaat een buffer die nodig is voor de bedrijfsvoering.

Als de werkelijke kosten voor de bedrijfsvoering meer bedragen dan het bedrag dat we per collectiviteitkring in rekening brengen, onttrekken we het tekort aan het vermogen van Het nederlandse pensioenfonds. Als dat eigen vermogen ontoereikend is, kunnen we het tekort niet verhalen op één of meerdere andere kringen en wordt er beroep gedaan op de garantstelling.

Bezoldiging bestuur en raad van toezicht

De beloning van een bestuurslid is gebaseerd op een tijdsbesteding van 1,5 dag en van de voorzitter op een tijdsbesteding van 2 dagen per week. De kosten zijn toegenomen ten opzichte van 2017 vanwege het toegenomen tijdsbeslag van het bestuur.

De bezoldiging van de leden van het bestuur en de raad van toezicht bedraagt:

Honoraria	2018	2017
Voorzitter bestuur	68	60
Overige 2 leden bestuur	102	85
Voorzitter raad van toezicht	27	27
Overige 2 leden raad van toezicht	34	38
Totaal	231	210

De in deze specificatie genoemde bedragen zijn in €/1000 en exclusief BTW.

2.1.7 Vermogensbeheer

Beleggingsbeginselen

Een maximaal waardevast pensioen en de (nominale) verplichtingen zijn de uitgangspunten van het beleggingsbeleid van het pensioenfonds. Hiervoor worden risico's geaccepteerd om rendement te behalen en de uitvoeringskosten beperkt te houden. De beleggingsbeginselen vormen de algemene overtuiging van het pensioenfonds ten aanzien van beleggen en de houding ten aanzien van de risico's. Het pensioenfonds gebruikt de volgende beginselen bij haar beleggingsbeleid:

Langetermijnvisie

Gezien het lange-termijn karakter van de verplichtingen zal het pensioenfonds zich bij het formuleren van haar beleggingsstrategie primair richten op de lange termijn. De beleggingsstrategie kan worden beïnvloed door korte-termijn beperkingen en overwegingen.

Verantwoord passief

Het pensioenfonds gelooft dat een benchmark een belangrijk hulpmiddel is bij het construeren van een portefeuille, doch het klakkeloos volgen van een index vaak niet efficiënt is. Door het selectief afwijken van de index kunnen transactiekosten worden beperkt. Dit geldt in sterke mate voor vermogenscategorieën met een beperkte transparantie en liquiditeit. Tevens bestaan marktnevenwichtigheden waar het pensioenfonds als lange termijn belegger van kan profiteren. Per saldo resulteert dit in een performance waarbij de benchmark inclusief kosten beheerst en consistent wordt overtroffen.

Afweging rendement/risico

Risico-/rendementsprofielen van asset categorieën en individuele titels variëren over tijd. Op trends kan worden ingespeeld door tactisch beleid om extra rendement te halen of risico te verminderen. Het fonds monitort dit profiel via de rapportages en indien het risico-/rendementsprofiel naar het oordeel van het bestuur niet meer past zal het bestuur de allocatie heroverwegen. Diversificatie is een van de manieren om de effecten van de volatiliteit te mitigeren.

Voorzichtigheidsbeginsel

Het pensioenfonds hanteert het voorzichtigheidsbeginsel. Het vermogen wordt op zo'n manier belegd dat de veiligheid, kwaliteit en liquiditeit van de middelen voldoende zijn gewaarborgd.

Maatschappelijke verantwoordelijkheid

Het pensioenfonds hecht vanuit haar maatschappelijke verantwoordelijkheid aan maatschappelijk verantwoord beleggen als onderdeel van het strategisch beleggingsbeleid. Daartoe wordt in het beleggingsbeleid rekening gehouden met milieu-, sociale en governancefactoren. Dit betreft het integreren van deze factoren in de beleggingsbeslissingen, in dialoog gaan met ondernemingen teneinde gedragsverandering te bewerkstelligen, het uitsluiten van beleggingen die niet aan de eisen voldoen en het kunnen aanhouden van specifiek op deze factoren gerichte beleggingen. De consequenties daarvan zijn zichtbaar in de inrichting van de portefeuille en worden door het bestuur gemonitord.

Diversificatie

Diversificatie is belangrijk. Door een goede spreiding over de beleggingscategorieën, regio's, landen en beleggingsstijlen wordt een optimale verhouding tussen rendement en risico bepaald. Risico's die naar verwachting niet beloond worden, worden deels of geheel afgedekt.

Beheersing kosten

De kosten die samenhangen met het vermogensbeheer en beleggingstransacties moeten acceptabel zijn in relatie tot de geleverde prestatie, dit geldt voor (stapeling van) fees die betaald dienen te worden voor investeringen in beleggingsfondsen alsmede voor transactiekosten voor (onnodig veel) transacties in de portefeuille.

Gedegen processen

Bij de selectie van beleggingen spelen operationele aspecten, zoals kosten, transparantie, begrijpelijkheid en kennis van het beleggingsproduct en een transparant beleggingsproces, naast verwacht rendement en risicoprofiel, een belangrijke rol.

Illiquide beleggingen

Het pensioenfonds heeft een lange verplichtingenhorizon. Daardoor is het pensioenfonds in staat om een deel van het vermogen in illiquide assetcategorieën te beleggen, waarmee een extra vergoeding wordt ontvangen.

Derivaten

Derivaten zijn efficiënte hulpmiddelen bij hedging. Het gebruik van derivaten wordt beperkt tot het afdekken van risico's en het efficiënt kunnen beheren van de portefeuille.

Onafhankelijk Fiduciair Management

De fiduciair manager ondersteunt Het Nederlandse pensioenfonds bij de verschillende aspecten van vermogensbeheer: van advies over het strategische beleggingsbeleid tot managerselectie, van implementatie tot monitoring en rapportering.

Het Nederlandse pensioenfonds heeft het fiduciair management uitbesteed aan KCM. KCM heeft als onafhankelijke partij diepgaande kennis van vermogensbeheer met een bewezen track record. KCM bedient vanuit haar rol als fiduciair manager meerdere Nederlandse pensioenfondsen en is daarmee goed bekend met de relevante wet- en regelgeving.

KCM heeft wereldwijd toegang tot gespecialiseerde vermogensbeheerders, zowel op het gebied van liquide als illiquide beleggingscategorieën waaronder ook op het gebied van niet-beursgenoteerd vastgoed. Op grond van haar schaalomvang en uitgebreide netwerk is zij uitstekend in staat om maatwerk te leveren tegen scherpe vergoedingen.

Beleggingsbeleid

Per kring krijgt het strategisch beleggingsbeleid vorm op basis van de verplichtingen, de beleggingsbeginselen van Het Nederlandse pensioenfonds en de risicohouding van de kring. Het strategisch beleggingsbeleid evalueren we jaarlijks en stellen we normaal gesproken vast voor een periode van minimaal drie jaar.

Als vertaling van het strategisch beleggingsbeleid stellen we jaarlijks een beleggingsplan vast. Hierin staat hoe binnen de kring het vermogen het volgende kalenderjaar wordt belegd en hoe risico's worden beheerst.

Het dagelijks beheer van de beleggingen krijgt uitvoering aan de hand van beleggingsmandaten of via beleggingsfondsen van gespecialiseerde (externe) vermogensbeheerders. De fiduciair manager selecteert, stuurt aan en monitort deze beleggingen. In de beleggingsmandaten en fondsvoorwaarden zijn de beleggingsdoelstellingen en –richtlijnen en de randvoorwaarden vastgelegd.

Verantwoord beleggen

We voelen een maatschappelijke verplichting om verantwoord en fatsoenlijk om te gaan met de toevertrouwde middelen. Deze verantwoordelijkheid gaat verder dan puur rendement.

Uitgangspunt is dat activiteiten op het gebied van verantwoord beleggen zullen bijdragen aan verantwoorde, stabiele en goede beleggingsresultaten. Hiervoor is MVB-beleid vastgesteld dat wordt uitgevoerd door onze dienstverleners. Dit beleid bestaat uit een uitsluitingsbeleid, engagement (aangaan van dialoog met ondernemingen), corporate governance en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.

Beleggingen bedrijfsomgeving

Het nederlandse pensioenfonds (Hnpf) moet volgens het FTK een wettelijk weerstandsvermogen aanhouden. Het weerstandsvermogen dient voor het opvangen van bedrijfsrisico's van het APF. Dit zijn risico's waarvan de eventuele gevolgen niet ten laste kunnen worden gebracht van de aangesloten collectiviteitskringen. Hnpf volgt daarbij de voorwaarden zoals door DNB gepubliceerd over hoe hoog het weerstandsvermogen moet zijn en hoe een APF het weerstandsvermogen moet aanhouden. Het weerstandsvermogen dient liquide en risicovrij te worden aangehouden, het doel is niet het behalen van rendement. Daarom wordt het weerstandsvermogen aangehouden op een deposito, belegd in hoogwaardig kortlopend staatspapier of in een geldmarktfonds binnen de genoemde voorwaarden.

2.1.8 Integraal Risicomanagement

Ontwikkelingen risicomanagement 2018

Voor Het nederlandse pensioenfonds heeft 2018 op het gebied van risicomanagement enerzijds in het teken gestaan van het uitvoeren van het reguliere risicomanagement proces en anderzijds de implementatie van nieuwe wet- en regelgeving.

Per kwartaal is het risicoproces doorlopen conform het risicomanagementbeleid dat Het nederlandse pensioenfonds hanteert. Hierbij zijn de onderkende risico's, de governance rondom risicomanagement en het proces rondom risicomanagement aan bod gekomen. Het beleid en risicomanagementframework is erop gericht om risico's zo te beheersen dat sprake is van een verantwoorde en evenwichtige afweging tussen deze risico's enerzijds en rendement, stabiliteit in het verwacht pensioen, uitvoeringsefficiëntie en kosten anderzijds. Hierbij realiseert Het nederlandse pensioenfonds zich dat sommige risico's zich anders kunnen voordoen dan vooraf ingeschat.

2018 stond verder in het teken van de voorbereiding op en implementatie van nieuwe wet- en regelgeving op het gebied van risicomanagement. In de eerste helft van het jaar betrof dit met name de implementatie van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) die vanaf 25 mei 2018 van toepassing is en in 2018 succesvol is geïmplementeerd. In de tweede helft van het jaar betrof het de voorbereiding en implementatie van IORP II die per 13 januari 2019 van kracht is.

Tenslotte is ook de interactie op het gebied van risk & compliance met de uitbestedingspartijen verder geïntensiveerd. In periodieke overleggen tussen Het nederlandse pensioenfonds en de belangrijkste uitbestedingspartners (KCM en a.s.r) wordt de status met betrekking tot de (niet) financiële risico's besproken aan de hand van (niet) financiële risicorapportages. Tevens is doormiddel van GAP-analyses bij onze belangrijkste uitbestedingspartners ingezoomd op IT-risico en op het voldoen aan uitbestedingsbeleid. Dit heeft Het nederlandse pensioenfonds meer inzicht gegeven in de beheersing van deze risico's.

Risico-overzicht

Voor een adequate risicobeheersing heeft Het nederlandse pensioenfonds een risicoframework ingericht. Dit is gebaseerd op FIRM/FOCUS en waar nodig verder aangevuld. Dit risicoframework monitort in totaal 37 onderliggende risico's gecategoriseerd naar financiële en niet-financiële risico's. De financiële risico's gelden op kringniveau en worden behandeld in paragraaf 2.3.7 en 2.5.7.

Overzicht onderkende risico's pensioenfonds

1) Strategische risico's		2) Financiële risico's		3) Niet- Financiële risico's		4) Integriteit risico's	
1.1 Business model	1.2 Impact Wet & Regelgeving op strategie	2.1 Dekkingsgraad	2.2 Rente /matching	3.1 IT (strategie & Beleid, beveiliging, beheersbaarheid, continuïteit)	3.2 Uitbesteding	4.1 Witwassen	4.2 Fiscale Fraude
1.3 Omgeving (incl concurrentie)	1.4 Publiciteit Hnrf & APF algemeen	2.3 Valuta	2.4 Liquiditeit	3.3 Juridisch/ wet & regelgeving/ compliance	3.4 Communicatie	4.3 Corruptie	4.4 Omzelling Sanctie wetgeving
1.5 Besturing/ governance	1.6 Focus, Visie & Strategie	2.5 Markt	2.6 Krediet/ tegenpartij	3.5 Interne beheersing	3.6 Medewerkers Hnrf	4.5 Terrorisme financiering	4.6 Belangen verstrengeling
		2.7 Verzekering technisch	2.8 Concentratie	3.7 Continuïteit (operationeel)	3.8 Continuïteit (financieel)	4.7 Interne Fraude	4.8 Externe Fraude
		2.9 Deelnemers bestand	2.10 Inflatie	3.9 Privacy risico		4.9 Cybercrime	4.10 Maatschappelijk onbetamelijk gedrag
						4.11 Markt manipulatie	4.12 Uitkerings-fraude

Belangrijkste risico's

In de uitvoering van ons pensioenfonds erkennen wij als de belangrijkste risico's het uitbestedingsrisico en het IT risico.

Uitbesteding

Onder het uitbestedingsrisico verstaan we het risico dat de continuïteit van de bedrijfsvoering, integriteit en de kwaliteit van de externe dienstverleners onvoldoende gewaarborgd is. Vanwege het feit dat Het nederlandse pensioenfonds de administratieve uitvoering van de pensioenregeling, het fiduciair management en het vermogensbeheer heeft uitbesteed aan derde partijen, is het uitbestedingsrisico een van de belangrijkste risico's binnen het risicoframework.

Ten behoeve van de beheersing van het uitbestedingsrisico heeft Het nederlandse pensioenfonds een breed spectrum aan beheersmaatregelen geïmplementeerd. Deze bestaan onder andere uit:

- Het nederlandse pensioenfonds beschikt ten aanzien van elke externe dienstverlener over een uitbestedingsovereenkomst die voldoet aan de wettelijke regels op het gebied van uitbesteding;
- Met de uitvoerende organisaties zijn nadere afspraken omtrent procedures, processen, informatieverschaffing en te leveren diensten vastgelegd in een Service Level Agreement;
- Het nederlandse pensioenfonds ontvangt en beoordeelt periodieke rapportages (waaronder ISAE 3402 Type II rapportages, risicoverantwoordingsrapportages en SLA-rapportages van de externe uitvoeringsorganisaties);
- Periodieke overleggen waarin de niet-financiële risicorapportage van de uitbestedingsorganisatie wordt besproken;
- Ad-hoc analyses op voldoen aan beleid van Het nederlandse pensioenfonds door de uitvoeringsorganisatie.

Met de beschikbare set aan beheersmaatregelen wordt Het nederlandse pensioenfonds voldoende in staat gesteld de uitbestedingsrisico's goed te monitoren en te beheersen.

IT

Een belangrijk deel van de kritische IT-systemen ligt bij derden, waardoor het IT-risico in belangrijke mate een uitbestedingsrisico is. Het IT-risico is het risico dat bedrijfsprocessen, IT-infrastructuur en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continu of onvoldoende beveiligd zijn. Daardoor kunnen de doelstellingen van Het nederlandse pensioenfonds in gevaar komen. Dit risico beperkt zich niet tot de IT-infrastructuur, zoals in gebruik bij Het nederlandse pensioenfonds, maar omvat tevens de IT-infrastructuur bij de serviceproviders. Belangrijke sub-risico's bij uitbesteding zijn onder andere cyberrisico en dataprivacyrisico.

Onderdeel van de beheersing van het IT-risico is dat uitbestedingspartijen zich moeten houden aan het IT (beveiligings)-beleid van Het nederlandse pensioenfonds. Gedurende 2018 heeft Het nederlandse pensioenfonds daarom een fit-gap analyse laten uitvoeren op het voldoen door de belangrijkste uitbestedingsorganisaties aan het informatiebeveiligingsbeleid van Het nederlandse pensioenfonds. Daarnaast heeft Het nederlandse pensioenfonds een set aan beheersingsmaatregelen binnen haar eigen fonds om het IT-risico te beheersen. Dit zijn onder andere richtlijnen voor gebruik (eigen) IT-middelen en beveiligde netwerken.

Belangrijkste risico's bedrijfsomgeving

In de uitvoering van de bedrijfsomgeving erkennen wij als belangrijkste bedrijfsrisico's.

Liquiditeitsrisico

Met betrekking tot het liquiditeitsrisico heeft Het nederlandse pensioenfonds een garantstelling afgesproken met a.s.r. In de dagelijkse bedrijfsvoering hanteert Het nederlandse pensioenfonds een regulier budget waarin de financiering van de bedrijfskosten op stichtingsniveau is opgenomen inclusief de financiering hiervan door onder andere de onderliggende kringen. Mochten hier in de praktijk afwijkingen op ontstaan dan is er de financiële garantstelling die de continuïteit van de financiering van de bedrijfsvoering borgt.

Kredietrisico

Kredietrisico valt nooit helemaal uit te sluiten. Het nederlandse pensioenfonds kijkt bij de binnenkomst van een nieuwe klant naar de kredietwaardigheid als onderdeel van het klanttoetredingsbeleid. Gedurende het jaar worden ontwikkelingen gevolgd bij aangesloten werkgevers en de eventuele impact op kredietrisico. Doordat Het nederlandse pensioenfonds sterke ondernemingen in de kringen heeft zitten heeft dit risico zich gedurende 2018 niet gemanifesteerd.

Solvabiliteitsrisico

Het nederlandse pensioenfonds kent een weerstandsvermogen op basis van de ICAAP berekening aangevuld met een additioneel weerstandvermogen. Deze ICAAP wordt jaarlijks herijkt en aangepast op basis van de huidige situatie. Dit weerstandsvermogen dient om de financiële gevolgen van het zich materialiseren van risico's op te kunnen vangen. Voor de reguliere financiering van de operationele bedrijfsvoering zijn financieringsafspraken gemaakt met de onderliggende kringen en is er een garantstelling ingeval deze financiering niet voldoende blijkt.

Risicomanagementsysteem

Voor Het nederlandse pensioenfonds heeft 2018 op het gebied van risicomanagement enerzijds in het teken gestaan van het uitvoeren van het reguliere risicomanagement proces en anderzijds de implementatie van nieuwe wet- en regelgeving.

Het ingerichte raamwerk helpt het bestuur van Het nederlandse pensioenfonds om vanuit de lange- en kortetermijndoelstellingen van het fonds risico's structureel in kaart te brengen, zodat we ieder kwartaal kunnen bepalen of het beheersingskader goed werkt of aanpassing behoeft. Daarbij nemen we ook interne en externe omgevingsfactoren in acht. Binnen dit raamwerk brengen we financiële en niet-financiële risico's en beheersmaatregelen in beeld.

In onderstaande schema geven we het risicomanagementproces op hoofdlijnen weer.

Voor een effectieve beheersing van de risico's die het fonds loopt, is het noodzakelijk om de onderlinge afhankelijkheid van risico's te doorgronden. Het integrale risicomanagementproces geeft het bestuur de benodigde structuur om risico's en te onderkennen en op een consistente manier beheersmaatregelen te treffen. Gedurende 2018 heeft het fundament op het gebied van risicobeleid, risicoframework, proces en governance goed gewerkt.

Met de huidige inrichting en werking van het risicomanagement raamwerk is Hnpg van mening dat de relevante risico's worden onderkend en geadresseerd. Hiermee wordt een beheerste en integere bedrijfsvoering in voldoende mate geborgd.

Vooruitblik 2019

Op het gebied van risicomanagement zal in 2019 nader aandacht gegeven worden aan het bestendigen van de eerder ontwikkelde beheersing van de risico's van Het Nederlandse Pensioenfonds.

Zo zal met betrekking tot de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) toetsing plaatsvinden bij Het Nederlandse Pensioenfonds zelf en bij haar uitbestedingspartners gericht op de aantoonbare naleving van de AVG en onderliggende wetgeving. Hierbij zal eveneens ingegaan worden op de naleving van de AVG door onderuitbestedingspartners. Dit geldt eveneens voor het uitbestedingsrisico in het algemeen. Gedurende 2019 zal een echte "look-through" worden geïntroduceerd naar onder- en onderonderuitbesteding, waarbij het inzicht in de gehele keten verder wordt verbeterd.

2019 is ook het jaar waarin vanaf 13 januari de nieuwe IORP II wetgeving van kracht is. Hier is Het Nederlandse Pensioenfonds qua opzet klaar voor deze wetgeving. De implementatie van IORP II is 13 januari 2019 geïmplementeerd. Gedurende 2019 zal deze opzet en bestaan worden getoetst, waarbij met name wordt gekeken naar de Governance inrichting van Sleutelfunctionarissen, beheersing van en toelichting op MVB-risico's, alsmede het incorporeren van deze risico's in het risicoframework en tevens de doorontwikkeling van de Eigen Risico Beoordeling (ERB).

Naast bovenstaande activiteiten verwachten we vanuit de toezichthouder/sector weer verschillende sectorbrede uitvragen/enquêtes met betrekking tot de inrichting en werking van het risicomanagement systeem.

2.1.9 Governance & Compliance

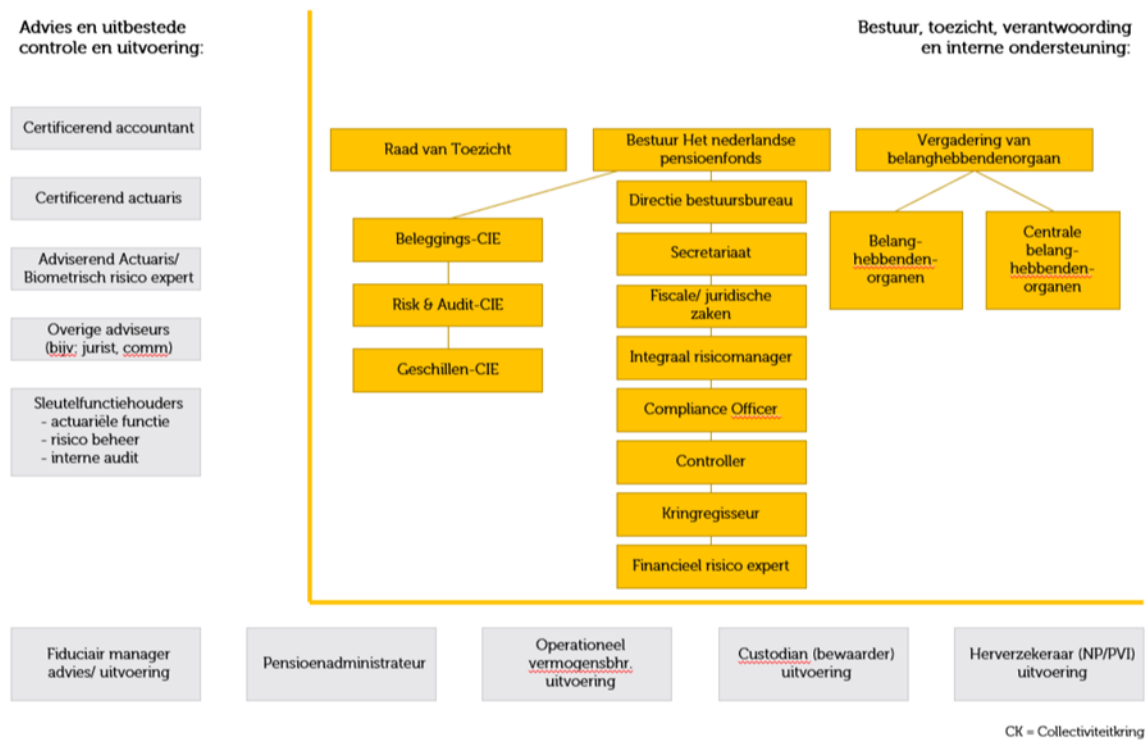
Bestuursmodel

Het Nederlandse Pensioenfonds wordt bestuurd door een onafhankelijk bestuur. De keuze voor het onafhankelijk bestuursmodel is gebaseerd op een sterkte-zwakteanalyse voor bestuursmodellen die voorhanden zijn. Een model met onafhankelijke professionele uitvoerende bestuurders heeft duidelijk de voorkeur. Dit hangt samen met het nieuwe karakter van een APF, de complexiteit van de organisatie en het feit dat de partijen die deelname aan een APF overwegen, beperking van de governance last vaak als belangrijk argument aanvoeren. In een onafhankelijk model bestaat het belanghebbendenorgaan, waar veel zwaardere bevoegdheden zijn neergelegd dan bij een verantwoordingsorgaan. Wij hechten aan de betrokkenheid van de belanghebbenden op de belangrijke (strategische) onderwerpen, om zo een goed alternatief te kunnen bieden voor het eerdere pensioenfonds. De leden van het belanghebbendenorgaan worden - anders dan leden van het verantwoordingsorgaan - als medebeleidsbepalers aangemerkt. De voorkeur voor de duidelijke taak- en rolverdeling binnen een 'two tiermodel' maakt dat voor het onafhankelijke bestuursmodel

is gekozen. Dit biedt de mogelijkheid om de medezeggenschap bij impactvolle bestuursbesluiten voor de belanghebbenden van het fonds via een belanghebbendenorgaan goed te verankeren.

Het belanghebbendenorgaan adviseert het pensioenfonds desgevraagd of op eigen initiatief over aangelegenheden die de betrokken collectiviteitkring betreffen. Het belanghebbendenorgaan bewaakt of het bestuur de belangen van de verschillende groepen evenwichtig afweegt. Daarnaast heeft het belanghebbendenorgaan goedkeuringsbevoegdheid ten aanzien van de voorgenomen besluiten van het bestuur zoals vastgelegd in de statuten ten aanzien van de betrokken kring.

De governancestructuur is in de volgende afbeelding schematisch weergegeven.

Werkwijze binnen bestuur

Het bestuur is eindverantwoordelijk voor de pensioenregelingen die Het Nederlandse pensioenfonds uitvoert. Het bestuur laat zich ondersteunen door commissies, te weten een risk- en auditcommissie en een beleggingsadviescommissie. Binnen Het Nederlandse pensioenfonds fungeren de commissies als voorbereidende commissies voor het bestuur en kennen de commissies geen rol in de tweede of derde lijn van het risicomanagementframework van het fonds.

Het bestuur vindt dat een commissie toegevoegde waarde moet hebben voor de bestuurlijke kwaliteit. Gezien de bestuurlijke omvang bij de start van ons fonds geldt dit voor een risk- en auditcommissie en beleggingsadviescommissie. Daarmee bereidt het bestuur zich voor op groei, met een organisatiestructuur die aansluit op de huidige bestuurlijke omvang. Tevens borgt het bestuur met de instelling van deze commissies dat de taken die binnen het domein van deze commissies vallen de focus krijgen die het bestuur noodzakelijk acht. Zeker omdat zowel het beheerd vermogen als de risico's in een kort tijdsbestek aanmerkelijk kunnen toenemen. De taken die (nog) niet in een commissie zijn belegd commissies worden direct door het bestuur behandeld.

Het bestuur krijgt ondersteuning van een bestuursbureau.

Naleving Code Pensioenfondsen

Bij de inrichting van Het nederlandse pensioenfonds heeft de Code Pensioenfondsen als leidraad gediend. In 2018 is een nieuwe versie van de Code Pensioenfondsen verschenen. De normen zijn gegroepeerd in 8 thema's. De acht thema's zijn Vertrouwen waarmaken; Verantwoordelijkheid nemen; Integer handelen; Kwaliteit nastreven; Zorgvuldig benoemen; Gepast belonen; Toezicht houden en inspraak waarborgen; Transparantie bevorderen. Hieronder gaan we kort in op normen uit deze Code die we naleven en daarna geven we een overzicht van de normen waar we gemotiveerd van afwijken.

Toelichting op normen die we naleven

Thema 1 Vertrouwen waarmaken

Normen 1 – 9 gaan over vertrouwen waarmaken. Dat blijkt vooral uit adequaat bestuur, verantwoord beleggingsbeleid en zorgvuldig risicomanagement. De normen zijn onder andere vastgelegd in de statuten, ABTN en uitbestedingsbeleid. In beleidsdocumenten is beschreven dat het bestuur altijd eindverantwoordelijk is. In het jaarverslag legt het bestuur ook verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt.

Het bestuur heeft beleggingsbeleid op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen en uitsluitingen vastgelegd. Het bestuur volgt een zogenoemd 'top down beleggingsproces'. Bij de haalbaarheidstoets worden de belanghebbenden betrokken via het belanghebbendenorgaan. Verantwoord beleggen is onderdeel van het strategisch beleid van ons fonds en onderdeel van onze missie.

Het bestuur heeft een document integraal risicomanagement vastgesteld. Evaluatie vindt jaarlijks plaats. Er is een jaarkalender opgesteld voor de risicomanagementcyclus. Ook in het financieel crisisplan staan de risico's en bijbehorende beheersmaatregelen beschreven met betrekking tot de financiële risico's. Het bestuur heeft naast een financieel crisisplan ook een noodprocedure voor spoedeisende situaties opgesteld.

Thema 2 Verantwoordelijkheid nemen

Normen 10 – 14 gaan over verantwoordelijkheid nemen voor de uitvoering van de pensioenregeling.

De normen zijn vastgelegd in het uitbestedingsbeleid van ons fonds. In de SLA's is geregeld dat het bestuur jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering en de gemaakte kosten kritisch evalueert.

In het uitbestedingsbeleid van het fonds is vastgelegd dat in de overeenkomst tot uitbesteding ten minste wordt vastgelegd dat gewaarborgd is dat de partij aan wie wordt uitbesteed de werkzaamheden niet deels of geheel op zijn beurt uitbesteed aan een derde partij dan met uitdrukkelijke schriftelijke toestemming daarvoor van het pensioenfonds. Gedurende 2019 zal een volledige "look-through" worden geïntroduceerd naar onder- en onderonderuitbesteding, waarbij het inzicht in de gehele keten verder wordt verbeterd. Daarnaast moet de uitbestedingspartij aantonen dat hij een beloningsbeleid voert waarbij het variabele deel niet kan leiden tot ongewenste beloningsprikkelers zodat de belangen voor het fonds niet in gevaar kunnen worden gebracht. In de uitbestedingsovereenkomst met dienstverleners is de aansprakelijkheid over schade als gevolg van toerekenbare tekortkomingen vastgelegd.

Thema 3 Integer handelen

Normen 15 – 22 gaan over hoe het bestuur een cultuur van integriteit en compliance bevordert. Deze normen zijn uitgewerkt in de ABTN, de gedragscode en het integriteitsbeleid. In het jaarverslag van het fonds wordt inzicht gegeven in de door de leden uitgeoefende relevante nevenfuncties. Het onderwerp compliance maakt structureel onderdeel uit van de bestuursagenda. Het bestuur heeft een klokkenluidersregeling en een incidentenregeling vastgesteld. Het bestuur van het fonds heeft een compliance officer benoemd. De compliance officer vervult een onafhankelijke rol binnen het fonds. De compliance officer heeft als taak toe te zien op de naleving van relevante wet- en regelgeving en de gedragscode.

Thema 4 Kwaliteit nastreven

Normen 23 – 30 gaan over hoge kwaliteitseisen, het beleid dat daarop gevoerd wordt en de lerende organisatie.

Het bestuur heeft een deskundigheidsplan opgesteld dat ervoor zorgt dat de deskundigheid van het bestuur continu op peil is. Het bestuur is zich bewust van een continue veranderende wereld en ziet het als zijn verantwoordelijkheid de deskundigheid up to date te houden. Er zijn specifieke profielschetsen opgesteld voor bestuursleden, de leden van de raad van toezicht en belanghebbendenorganen. Het bestuur, de raad van toezicht en de belanghebbendenorganen evalueren jaarlijks hun eigen functioneren.

In de statuten is de besluitvorming van het bestuur vastgelegd. Hier is beschreven dat elke bestuurder één stem heeft. Het bestuur neemt besluiten aan bij gewone meerderheid van stemmen.

Het bestuur heeft een regeling voor de behandeling van klachten opgesteld. Deze klachtenregeling is samen met de geschillenregeling opgenomen in een integrale klachten- en geschillenregeling.

Thema 5 Zorgvuldig benoemen

Normen 31 – 40 hebben betrekking op zorgvuldig handelen bij (her)benoeming en ontslag, zorgen voor geschiktheid, complementariteit en diversiteit in de samenstelling van de organen van het fonds. Het beleidsplan waarborging geschiktheid stelt dat de samenstelling van het bestuur (en overige bestuursorganen) complementair en divers moet zijn. In het beleidsplan diversiteit is aangegeven hoe een divers samengesteld bestuur (en overige organen) er uit moet zien. Bij het invullen van vacatures wordt rekening gehouden met complementariteit en diversiteit. Bij het opstellen van de profielen en de werving wordt rekening gehouden met het diversiteitsbeleid.

Bepaald is dat een termijn van een bestuurder vier jaar duurt en een bestuurder kan maximaal tweemaal herbenoemd kan worden. Het belanghebbendenorgaan kent een evenwichtige vertegenwoordiging van de collectiviteitkring. Collectiviteitkring 1 is gestart met vier leden, benoemd voor een periode van vier jaar. Het belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Arcadis bestaat uit 5 leden en 1 plaatsvervanger. Het belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Arcadis heeft een rooster van aftreden opgesteld. In de statuten staat omschreven wat de procedure bij schorsing en/of ontslag is. Bestuursleden, leden van de raad van toezicht en het belanghebbendenorgaan worden benoemd met inachtneming van een profielschets.

Thema 6 Gepast belonen

Normen 41 – 45 gaan over een verantwoord en beheerst beloningsbeleid, gericht op kwaliteit, continuïteit en consistentie. Dit is vastgelegd in beloningsbeleid. Hierin staat aangegeven dat het fonds aansluit bij de Wet normering topinkomens. Tevens wordt expliciet aangegeven wat de beloningen zijn voor bestuur, raad van toezicht en belanghebbendenorgaan.

Het bestuur hanteert onder andere de volgende uitgangspunten in het beloningsbeleid. Het pensioenfonds voert een beheerst en duurzaam beloningsbeleid. Het beloningsbeleid is in overeenstemming met de werkzaamheden, risicoprofiel, doelstellingen, het langetermijnbelang, de financiële stabiliteit en de prestaties van het pensioenfonds als geheel en draagt bij aan een deugdelijk, prudent en doeltreffend bestuur van het pensioenfonds. De beloning staat in redelijke verhouding tot de gedragen verantwoordelijkheid, de aan de functie gestelde eisen en (de wettelijke normen met betrekking tot) het tijdsbeslag. Het beloningsbeleid wordt zoveel als mogelijk gekoppeld aan objectieve en maatschappelijk aanvaarde normen. Het pensioenfonds hanteert geen prestatiegerelateerde beloningen.

Thema 7 Toezicht houden en inspraak waarborgen

Normen 46 – 57 gaan over hoe het fonds het intern toezicht waarborgt op de kwaliteit en integriteit van de bedrijfsvoering.

Onafhankelijkheid van de raad van toezicht is onderdeel van de profielschets bij de werving. Door de raad van toezicht wordt een jaarplanning met thema's ter beoordeling opgesteld en afgestemd met bestuur. De raad van toezicht volgt deze code. Deze raad heeft minstens zes keer per jaar overleg met het bestuur en geeft in een van deze overleggen haar oordeel over het functioneren van het bestuur. De raad van toezicht rapporteert haar bevindingen over het functioneren van het

bestuur respectievelijk het fonds jaarlijks schriftelijk en licht deze rapportage mondeling toe. De rapportage van de raad van toezicht wordt in bestuursverslag opgenomen. De raad van toezicht legt verantwoording af aan de Vergadering van Belanghebbendenorganen en hiermee ook aan de werkgevers.

De samenwerkingsafspraken met de belanghebbendenorganen zijn in overleg vastgesteld en in de reglementen vastgelegd. In het reglement is opgenomen dat het belanghebbendenorgaan waarborgt dat de leden onafhankelijk en kritisch kunnen opereren. In de statuten zijn de taken en bevoegdheden en de ontslagprocedures vastgelegd. Het bestuur legt verantwoording af aan een belanghebbendenorgaan van een kring over het beleid van het fonds en de wijze waarop het is uitgevoerd voor zover dit beleid of de wijze van uitvoering uitsluitend betrekking heeft op de collectiviteitkring waarvoor het desbetreffende belanghebbendenorgaan is ingesteld. Er is minimaal 2 keer per jaar overleg met elk belanghebbendenorgaan. Daarnaast legt het bestuur verantwoording af aan de Vergadering van Belanghebbendenorganen over kringoverstijgend beleid en de wijze van uitvoering door het fonds.

Als het bestuur een accountant of actuaris niet-controlewerkzaamheden wil laten verrichten, verstrekt het bestuur hiervoor een afzonderlijke opdracht. Het bestuur beoordeelt ten minste eenmaal per vier jaar het functioneren van de accountant en de actuaris.

Thema 8 Transparantie bevorderen

Normen 58 – 65 gaan over hoe het fonds openheid nastreeft, communiceert over missie, visie en risico's en verantwoording aflegt over gevoerd beleid. Het bestuur hecht aan transparantie en heeft dit in diverse beleidsdocumenten vastgelegd. Het bestuur beschrijft in het jaarverslag helder en duidelijk de missie, visie en strategie van ons fonds. En het geeft daarin aan in hoeverre ons fonds de gestelde doelen heeft bereikt. Het bestuur rapporteert in het jaarverslag ook over de naleving van de gedragscode en de Code Pensioenfondsen en over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.

Het bestuur van het fonds heeft haar werkzaamheden uitbesteed die als gevolg van de complexiteit van regelgeving door een externe partij effectiever en efficiënter kunnen worden verricht dan door middel van een uitvoering in eigen beheer. Dit geldt ook voor het uitvoeren van verzekerings- en beleggingsproducten. Het bestuur is van oordeel dat de belangen van de deelnemers bij deze uitbesteding beter zijn gediend. In het jaarverslag wordt informatie hieromtrent opgenomen.

De uitwerking rond transparantie en communicatie ligt vast in het communicatiebeleidsplan. Om zo effectief mogelijk te zijn, zet ons fonds moderne communicatiemiddelen in ter verhoging van de effectiviteit.

Het fonds beschikt over een klachten- en geschillenregeling. Deze is toegankelijk via de website van het fonds. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten.

Toelichting op normen waarvan we afwijken

Op één punt wordt niet voldaan aan de Code. Het betreft de norm 33.

In norm 33 is bepaald dat zowel in het bestuur en in het belanghebbendenorgaan ten minste één man en één vrouw zitten. Er zitten zowel mensen van boven als onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan diversiteit op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.

In zowel het bestuur als de raad van toezicht zitten twee mannen en één vrouw maar geen leden onder de 40 jaar.

In het belanghebbendenorgaan van Collectiviteitkring 1 en in het belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Arcadis zit één lid onder de 40 jaar, maar in beide belanghebbendenorganen zitten geen vrouwen.

Het bestuur is zich bewust van deze afwijking van de norm uit de Code en ziet het als zijn taak hier alert op te blijven bij het invullen van de vacatures. In het beleidsplan waarborging en bevordering geschiktheid is het streven naar complementariteit en diversiteit als taak opgenomen. Bij het opstellen van de profielen en de werving wordt rekening gehouden met het diversiteitsbeleid. Het bestuur gaat in 2019 aan de slag met het stappenplan diversiteit.

Geschiktheidsbevordering en zelfevaluatie

Voor de vergunningaanvraag is begin 2016 een beleidsplan geschiktheid opgesteld. Daaruit zijn de profielen afgeleid voor de verschillende bestuursleden, de leden van de raad van toezicht en de leden van het belanghebbendenorgaan voor Collectiviteitkring 1. In 2019 is het bestuur gestart met de actualisatie van het geschiktheidsplan in de vorm van concrete opleidingsplannen voor voornoemde bestuursorganen.

In het jaar 2018 zijn in het kader van permanente educatie, naast persoonlijke opleidingen, seminars en themabijeenkomsten bijgewoond. Het bestuur heeft in een themamiddag stilgestaan bij AVG en een kennissessie over Risk management georganiseerd. Voor de leden van het belanghebbendenorgaan van Collectiviteitkring 1 is een themamiddag ten aanzien van de kostenvoorziening, IORP II en nieuw pensioenstelsel georganiseerd. Gezamenlijk hebben het bestuur, raad van toezicht en de belanghebbendenorganen van Collectiviteitkring 1 en Pensioenkring Arcadis in een kennissessie stilgestaan bij IORP II.

Onderdeel van de geschiktheidscyclus is de jaarlijkse zelfevaluatie van de verschillende pensioenfondsen. In 2018 heeft de zelfevaluatie over 2017 plaatsgevonden voor het bestuur, raad van toezicht en het belanghebbendenorgaan Collectiviteitkring 1. Hierbij hebben de voornoemde bestuursorganen zich laten bijstaan door een externe partij.

Gedragscodes

Het Nederlandse pensioenfonds hecht grote waarde aan het op integere wijze behalen van de doelstellingen. Om te voorzien in eenduidige uitleg van het begrip integriteit en in een juiste toepassing hiervan, heeft Het Nederlandse pensioenfonds integriteitsbeleid opgesteld. Een nadere uitwerking van het integriteitsbeleid is vastgelegd in onderliggende beleidsdocumenten als de gedragscode, de klokkenluidersregeling en de incidentenregeling. In 2018 heeft het bestuur alle documenten geëvalueerd en herzien waar nodig.

Door uitvoering van het beleid en het toepassen van deze regelingen voorkomen we belangenconflicten. Daardoor is het voor iedereen duidelijk wat van hem of haar wordt verwacht. In het geval van uitbesteding borgt Het Nederlandse pensioenfonds dat de uitbestede partij minimaal in lijn handelt met de gedragscode van Het Nederlandse pensioenfonds. De eigen gedragscode is van toepassing op de verbonden personen van Het Nederlandse pensioenfonds. Hierbij kan gedacht worden aan het bestuur, het bestuursbureau, de raad van toezicht en de belanghebbendenorganen.

2.1.10 Communicatie

Op het gebied van communicatie is er in 2018 veel bereikt. De belangrijkste punten zijn de afronding van de inrichting van het systeem en procescommunicatie van Collectiviteitkring 1 en Pensioenkring Arcadis, de identiteit van het fonds is verder verankerd, de webcontent is aangevuld en de vindbaarheid is verbeterd. De deelnemers van Pensioenkring Arcadis zijn geïnformeerd over de overgang naar Pensioenkring Arcadis per 1 juli 2018 en er zijn welkomstbrieven verstuurd. Er zijn kwartaalberichten gestuurd naar actieve deelnemers.

Identiteit van het fonds

De identiteit van Het Nederlandse pensioenfonds is verder verankerd op de website, het portaal en in de overige communicatiemiddelen. Het Nederlandse pensioenfonds staat voor persoonlijk, solide en wendbaar. Het fonds is nuchter en no-nonsense. De visuele identiteit is dat ook en valt op door eenvoud, rust en overzichtelijkheid. We gebruiken geen ingewikkelde termen en spreken altijd duidelijk, beknopt en eenvoudig. We schrijven positief, maar verstoppen niets. We zijn eigentijds, maar doen niet mee aan trends. Fotografie en beeldmateriaal is persoonlijk.

Persoonlijke informatie

De website speelt in op de digitale toekomst en is ingericht volgens het 'Google'-principe. Een deelnemer (waaronder ook gepensioneerden) of werkgever geeft zijn zoekterm in de zoekbalk en de kennisbank genereert passende antwoorden. Ook is er de mogelijkheid om direct vragen te

stellen door middel van de chat-functionaliteit. Daarmee wordt de informatievoorziening beter toegesneden op de persoonlijke behoefte van de vrager naast de communicatie op relevante momenten zodat er optimaal inzicht en overzicht is. De pensioenregisseur geeft persoonlijke aandacht daar waar dat gewenst is bijvoorbeeld bij het proces van pensioneren. Daarnaast is er ook de mogelijkheid om telefonisch of via whatsapp contact op te nemen.

Communicatie per collectiviteitskring

Op de website staat de meer algemene informatie en de website doet dienst als voorportaal. Het onderscheid per collectiviteitskring wordt gemaakt in de portalen. Er is een werkgeversportaal en een deelnemersportaal. Het deelnemersportaal is integraal gekoppeld aan het pensioenadministratiesysteem, zo hebben deelnemers altijd en op elk gewenst moment, real time, volledig inzicht in hun persoonlijke pensioensituatie en de aan hen verzonden correspondentie of kunnen zij bepaalde acties doorgeven. Alleen die informatie die betrekking heeft op die betreffende persoon of werkgever in die betreffende kring is weergegeven. Hier staat de regeling die van kracht is. Wij informeren de werkgever over actuele ontwikkelingen in de pensioensector en, indien relevant, over de gevolgen voor de regeling of uitvoering. De kringregisseur heeft hier een signalerende en initiërende rol.

Focus in 2019: wat wil de deelnemer?

Wij hebben als ambitie om zoveel mogelijk vanuit het perspectief van de deelnemers te communiceren in plaats van alleen feitelijk te informeren over de regeling. Voor de deelnemers van Pensioenkring Arcadis stond 2018 in het teken van de overgang. In 2019 willen we dat de Arcadis deelnemer zich thuis voelt.

In 2019 willen we meer gerichte en relevante informatie aanbieden aan specifieke doelgroepen. Zo laten we zien dat we weten wat er leeft bij de deelnemers en laten we onze betrokkenheid meer zien. De vier nieuwsbrieven voor actieven brengen we daarom terug naar twee en in de plaats daarvan komen er aparte berichten voor deelnemers van 55 jaar en ouder en voor gepensioneerden.

2.1.11 Wet- en Regelgeving

Relevante ontwikkelingen

Afkoop klein pensioen en automatische waardeoverdracht

Per 1 maart 2018 is de Wet waardeoverdracht klein pensioen in werking getreden. Door deze wetwijziging mag een klein pensioen (in 2018: een aanspraak van minder dan € 474,11 bruto per jaar) voor de pensioendatum niet langer worden afgekocht. Daarvoor in de plaats is de mogelijkheid gekomen om een klein pensioen automatisch over te dragen naar een nieuwe pensioenuitvoerder.

Het nederlandse pensioenfonds maakt op dit moment geen gebruik van deze mogelijkheid, maar draagt pas over als betrokkene zelf aangeeft dat te willen. Het nederlandse pensioenfonds werkt wel mee aan ontvangst van een automatische inkomende waardeoverdracht.

Verder regelt de wet dat hele kleine pensioenen (een aanspraak van maximaal € 2 bruto per jaar) vanaf 1 januari 2019 van rechtswege vervallen. De vrijval komt ten gunste van de kring. De ratio achter het vervallen van de hele kleine pensioenen is dat de kosten om het hele kleine pensioen in de boeken van het pensioenfonds te behouden, meer bedragen dan de waarde van het pensioen.

Privacy wetgeving / AVG / GDPR

Op 25 mei 2018 is de Europese verordening General data Protection Regulation (GDPR) in werking getreden. In het Nederlands vertaald de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), waarbij de nationale keuzes zijn uitgewerkt in de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming (UAVG). Deze wetgeving komt in plaats van de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp). Het zorgt onder meer voor:

- Versterking van de reeds bestaande rechten van betrokkenen waardoor nog betere bescherming persoonsgegevens;

- Verplichtingen voor organisaties om afwegingen van privacy principes en de daarmee gepaard gaande risico's binnen hun processen aantoonbaar te hebben.

IORP II

In januari 2019 is IORP II in werking getreden. Hiertoe zijn aanpassingen doorgevoerd in onder andere de Pensioenwet en de lagere regelgeving die daaruit voortvloeit. De voorgestelde aanpassing van de Pensioenwet is op 18 oktober 2018 door de Tweede Kamer aangenomen. Op 18 december 2018 stemde de Eerste Kamer in met de voorgestelde wetswijzigingen ter implementatie van IORP II en werd de wetswijziging definitief.

Het doel van de IORP II is het bevorderen van de verdere ontwikkeling van tweedepijlerpensioenen in de Europese Unie. De wetswijziging bevat bepalingen over informatieverstrekking en transparantie, sleutelfuncties (risicobeheer, actuariaat en interne audit), een eigenrisicobeoordeling, uitbesteding, beloningsbeleid, ESG-aspecten, stresstest, de bewaarfunctie, internationale collectieve waardeoverdracht en bevoegdheden van en samenwerking tussen toezichthouders. Voor pensioenfondsen is het invulling geven aan de sleutelfuncties het meest ingrijpend.

Hoe wij invulling hebben gegeven aan IORP II is verder weergegeven in paragraaf 2.1.12 Vooruitblik 2019 op pagina 27.

Toezichthouders DNB en AFM

In 2018 heeft er regulier overleg plaatsgevonden met DNB. Het fonds heeft in 2018 meegewerkt aan de uitvraag niet-financiële risico's en IORP II. Eind 2017 heeft er een on-siteonderzoek plaatsgevonden naar toekomstbestendigheid en kosten. In 2018 heeft het fonds het definitieve rapport ontvangen met daarin de constatering naar aanleiding van het onderzoek en is er een vervolgtraject gestart. Het onderzoek maakte onderdeel uit van een sectorbreed onderzoek onder alle algemeen pensioenfondsen.

Aan Het nederlandse pensioenfonds zijn in het afgelopen jaar geen dwangsommen en boetes opgelegd.

2.1.12 Vooruitblik 2019

Groei van het fonds

Het is de verwachting dat Het nederlandse pensioenfonds per 1 januari 2020 haar tweede en derde besloten kring zal gaan inrichten. De komende periode tot 1 januari 2020 zal gebruikt worden voor het inrichten van het administratiesysteem, de processen, communicatie (website en eigen portaal), opleiden van het belanghebbendenorgaan en warme overdracht van werkzaamheden.

Het nederlandse pensioenfonds biedt een toekomst voor pensioenfondsen die een ander onderkomen zoeken, maar wel 'pensioenfondsen' willen blijven. In 2018 en 2019 zien we de belangstelling voor Het nederlandse pensioenfonds toenemen. Dat blijkt uit de gesprekken die wij voeren met geïnteresseerde pensioenfondsen en werkgevers en door de aanvragen van offertes die wij mogen ontvangen.

Het nederlandse pensioenfonds zet in op twee belangrijke doelgroepen. Ten eerste zijn dat de (liquiderende) ondernemingspensioenfondsen. Voor deze pensioenfondsen ziet Het nederlandse pensioenfonds kansen voor verdere schaalvergroting door kostenverlaging en toekomstbestendige governance met daarbij het behoud van de eigen identiteit. Voor deze pensioenfondsen en bijbehorende werkgevers bieden wij maatwerkoplossingen in een besloten kring of via een open kring.

Ten tweede vormen werkgevers met een verzekerde regeling een belangrijke doelgroep voor de open collectiviteitskring. Bij de verzekerde regelingen staat de betaalbaarheid van middelloonregelingen onder druk en er is vrijwel geen toeslagpotentieel. De mogelijkheden die het financieel toetsingskader (FTK) biedt om binnen Het nederlandse pensioenfonds enige mate van premiedemping met een reële kans op toeslag te realiseren, is daarom voor veel werkgevers een aantrekkelijk alternatief.

Wij realiseren ons dat een besluit tot het elders onderbrengen van de uitvoering van de pensioenregeling voor veel pensioenfondsen en werkgevers ingrijpend is. Dit vraagt veel

afstemming en betrokkenheid. Het nederlandse pensioenfonds helpt de werkgevers en bestuurders van pensioenfondsen daarbij. Wij hechten eraan om als echt pensioenfonds te opereren. De betrokkenheid van de belanghebbenden bij een pensioenregeling wordt ingevuld door het belanghebbendenorgaan, waarin de eigenheid blijft bestaan door de belangrijke bevoegdheden die aan dit orgaan worden toevertrouwd.

Het nederlandse pensioenfonds is met veel toewijding opgericht en we weten tegelijkertijd dat we nooit uitontwikkeld zullen zijn. Bij de verdere invulling staan we open voor de ideeën en suggesties van onze werkgevers, deelnemers en de pensioenfondsen, die naar ons over komen. We zijn ervan overtuigd dat dit ons verder brengt.

Inrichting IORP II/ Sleutelfunctiehouders

Een algemeen pensioenfonds is door zijn mogelijkheid om met verschillende kringen te werken vanuit risicoperspectief in potentie een complex vehikel. Iedere kring kent immers zijn eigen pensioenregeling, zijn eigen populatie, zijn eigen financiële opzet, zijn eigen beleidskader en daaraan gekoppeld zijn eigen medezeggenschap. Dit in samenhang met de snelheid waarmee een algemeen pensioenfonds zowel in omvang als in aantal kringen kan groeien, maakt dat sprake is van een pensioenfonds met in potentie een relatief hoog risicoprofiel. Bij de inrichting van Het nederlandse pensioenfonds in 2016 is hierop al geanticipeerd, zowel bij de inrichting van het bestuursmodel, de bestuursondersteuning als bij de inrichting van het risicomanagementframework. Daarbij is een balans gezocht met het feit dat Het nederlandse pensioenfonds zeker de eerste jaren nog in een opstartfase verkeert, waardoor het aantal kringen, het aantal aangesloten werkgevers en het beheerd vermogen nog beperkt is. Die balans komt tot uitdrukking in het feit dat de voornoemde elementen die behoren bij een volwassen aansturing en risicobeheersing allemaal vanaf de start aanwezig zijn, maar qua omvang en bezetting meegroeien met de ontwikkeling van het fonds.

Bij de inrichting van de sleutelfuncties wil het fonds die balans graag behouden. Dat betekent dat het fonds opteert voor een inrichting waarbij:

- de sleutelfunctiehouders onafhankelijk van elkaar, van de uitvoering en van het bestuur functioneren;
- qua bezetting binnen de wettelijke kaders sprake is van een zo efficiënt mogelijke invulling die zoveel mogelijk aansluit op de huidige inrichting.

Uitgaande van deze inrichtingsprincipes is gekomen tot de volgende inrichting:

- Het houderschap van de risicobeheerfunctie is intern belegd bij de integraal risicomanager van het fonds. De integraal risicomanager betreft reeds een 2^e-lijns functie waarin vanuit een onafhankelijke positie toezicht wordt gehouden op de naleving van het risicomanagementsysteem.
- Het houderschap van de actuariële functie is uitbesteed aan de waarmerkend actuaris van het fonds. In het huidige risicomanagementframework vervult de waarmerkend actuaris eveneens een dergelijke rol, maar deze wordt daar beschouwd als een derdelijnsrol.
- Het houderschap van de interne auditfunctie zoals beschreven onder IORP II bestond binnen het huidige risicomanagementframework van Het nederlandse pensioenfonds nog niet. Dat betekent dat er een nieuwe functie c.q. rol binnen het fonds gecreëerd is. In lijn met het houderschap van de risicobeheerfunctie is ervoor gekozen om deze in te richten binnen het bestuursbureau.

DNB gaat er in haar Handreiking van uit dat het sleutelfunctiehouderschap ongeacht de omvang van het fonds, bij een bestuurder wordt belegd. In het verlengde daarvan, zouden de werkzaamheden die behoren bij die sleutelfunctie, in een risk- en auditcommissie van het bestuur worden uitgevoerd. In de structuur van Het nederlandse pensioenfonds kiezen wij voor een andere inrichting, namelijk om het sleutelfunctiehouderschap niet bij bestuurders te beleggen. Die lijn volgend, is het ook niet logisch om de werkzaamheden van de sleutelfunctie bij een bestuurlijke commissie te beleggen, zoals DNB voorstelt. Er wordt dan ook aparte geen risk- en geen auditcommissie ingesteld zoals die door DNB in haar handreiking wordt benoemd. Onze risk- en auditcommissie is een adviescommissie. Het bestuur is van mening dat deze commissie in de huidige vorm passend is in het kader van de implementatie van IORP II. Besluiten worden in het bestuur genomen.

2.2 Verslag van de raad van toezicht over 2018 (artikel 104-2 PW)

2.2.1 Verslag van de raad van toezicht

Samenstelling van de raad

Het nederlandse pensioenfonds heeft het intern toezicht ingericht middels een raad van toezicht. De raad van toezicht bestaat uit drie leden. De zittingstermijn bedraagt vier jaar met de mogelijkheid van herbenoeming voor opnieuw vier jaar. De leden treden af volgens een door de raad vastgesteld rooster. De raad is zodanig samengesteld dat de leden ten opzichte van elkaar, het bestuur en andere mogelijke belanghebbenden, onafhankelijk en kritisch kunnen opereren.

Taken

De raad van toezicht heeft als wettelijke taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur, de algemene gang van zaken bij het fonds, een adequate risicobeheersing en op een evenwichtige belangenafweging. Daarnaast is het de taak van de raad om het bestuur advies te geven. De raad van toezicht betreft de Code Pensioenfondsen en de naleving hiervan bij zijn taak. De taken en werkzaamheden van de raad zijn opgenomen in de statuten en vastgelegd in het reglement van de raad van toezicht. De raad legt verantwoording over haar werkzaamheden af aan de Vergadering van Belanghebbendenorganen, de belanghebbendenorganen en werkgevers.

Visie op toezicht

De raad van toezicht vindt het voor een beheerste bedrijfsvoering essentieel dat de bestuurlijke processen op orde zijn, dat het bestuur goed functioneert en dat de samenstelling van het bestuur past bij de taken en bij de ontwikkelingen van het fonds. De raad beschouwt het bewaken van de kwaliteit en professionaliteit van het bestuur en de bestuurders als een van de belangrijkste bouwstenen van goed toezicht. De raad ziet de uitwerking van de strategie en het daarbij horende beleidskader als fundament voor de invulling van een beheerste en integere bedrijfsvoering. Ook de governance en de principes die aan het beleid ten grondslag liggen zijn belangrijke ijkpunten voor de raad en voor zijn beoordeling van de wijze waarop het bestuur haar taak uitvoert.

De raad sluit aan bij de VITP Toezichtscodex.

Op basis hiervan stelt de raad jaarlijks een jaarplan op waarin de raad aangeeft hoe hij zijn taken invult en welke onderwerpen centraal zullen staan. De raad vergadert ten minste zes keer per jaar autonoom. In 2018 heeft de raad negen keer vergaderd. Daarnaast heeft de raad van toezicht vijf keer vergaderd met het bestuur en één keer met het belanghebbendenorgaan van Collectiviteitkring 1 alsook één keer met het belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Arcadis. Tijdens het overleg met de vergadering van belanghebbendenorganen legt de raad in deze vergadering tevens verantwoording af. Minimaal een keer per jaar vindt overleg plaats met externe toezichthouder DNB.

Voor 2018 heeft de raad van toezicht als aandachtspunten vastgesteld: uitbesteding, governance, integraal risicomanagement, klanttoetreding en collectieve waardeoverdrachten.

2.2.2 Bevindingen en goedkeuring

Bevindingen

Uitbesteding

We hebben ons verdiept in de uitbesteding van de pensioenadministratie, fiduciair vermogensbeheer en de marktwerking. Beoordeeld is de wijze waarop de uitbestedingsbeleid, processen en –relaties zijn ingevuld.

Risicomanagement

We hebben het integraal risicomanagement beoordeeld en in het bijzonder naar de operationalisering daarvan gekeken, zowel binnen het fonds als bij de uitbestedingspartners. Daartoe is inzicht geboden in de diverse rapportages. Een onderwerp dat wij nadrukkelijk hebben gevolgd in 2018 is de wijze waarop het bestuur voornemens is om de Europese richtlijn IORP II te implementeren. IORP II heeft onder meer impact op de governance, communicatie en het risicomanagement van het fonds. Wij stellen vast dat het bestuur de beoogde structuur met de

sleutelfunctiehouders voor de actuariële-, risicobeheer- en internal auditfunctie heeft ingericht en vastgelegd in de statuten en reglement. Dit heeft plaatsgevonden op een zodanige wijze dat de onafhankelijkheid is gewaarborgd. Wij zullen in 2019 de uitwerking volgen. Wij zullen twee keer per jaar spreken met de sleutelfunctiehouders voor risicobeheer en internal audit.

Klanttoetreding

Wij hebben het klanttoetredingsbeleid beoordeeld en het acquisitieproces, waarbij met name de toetreding van Pensioenfonds Arcadis in een besloten kring met aandacht is gevolgd. Wij stellen met genoegen vast dat de transitie van Pensioenfonds Arcadis naar de besloten Pensioenkring Arcadis succesvol is afgerond. Dat geldt ook voor de toetreding van Jindal Poly Europe Kerkrade BV en Antargaz BV in de open Collectiviteitkring 1.

Governance

In 2018 hebben wij de raad van toezicht, naast de toezichtstaak op het bestuur, onze aandacht gericht op de belanghebbendenorganen. Met de komst van Pensioenkring Arcadis zijn er nu twee belanghebbenden-organen actief. Ook is de Vergadering van Belanghebbendenorganen geïnstalleerd. Gezamenlijk met de Vergadering van Belanghebbendenorganen is gesproken over de gevolgen van IORP II voor de governance. Daarbij was borging van de onafhankelijkheid van de sleutelfunctiehouders een aandachtspunt. Afgesproken is dat wij als raad van toezicht gehoord worden als het bestuur overweegt om een sleutelfunctiehouder te ontslaan.

Een onderwerp dat onze aandacht heeft is het beloningsbeleid van het fonds. Wij hebben in 2018 het bestuur verzocht om een nadere uitwerking van de uitgangspunten van het beloningsbeleid. Deze uitwerking heeft plaatsgevonden in de vorm van een nieuw beleidsdocument. Wij stellen vast dat het fonds een beheerst beloningsbeleid voert dat niet aanzet tot het nemen van onverantwoorde risico's.

Goedkeuring

Begin 2018 hebben wij de collectieve waardeoverdracht van Arcadis Pensioenfonds goedgekeurd met een overdrachtswaarde van circa € 1,1 miljard. Wij constateerden dat het traject om tot collectieve waardeoverdracht te komen zorgvuldig is doorlopen. In het doorlopen proces zijn voldoende interne checks en balances ingebouwd teneinde de kwaliteit van de stukken te borgen.

Goedkeuring bestuursverslag 2018

Wij hebben in april 2019 het bestuursverslag 2018 besproken met het bestuur. Begin mei hebben wij gebruik gemaakt van het recht op een overleg met de accountant en certificerend actuaris. Op 20 mei 2019 hebben wij verantwoording afgelegd aan de belanghebbendenorganen van Collectiviteitkring 1, Pensioenkring Arcadis, de Vergadering van Belanghebbendenorganen en via het belanghebbendenorgaan ook aan de werkgevers. In juni 2019 heeft de raad het besluit van het bestuur tot vaststelling van het jaarverslag 2018 goedgekeurd.

Vooruitblik

Voor 2019 staan de aandachtspunten strategie, governance, strategische beleidscyclus vermogensbeheer en monitoring hiervan alsook de implementatie van IORP II, uitbesteding en risicomanagement op de jaarkalender van de raad.

Samenwerking en ondersteuning

Wij waarderen de constructieve samenwerking met het bestuur en de ondersteuning binnen het pensioenfonds. Wij hebben toegang tot het online portaal met alle relevante documenten met betrekking tot het fonds en heeft in openheid kunnen functioneren. Bij de beantwoording van onze vragen was geen sprake van terughoudendheid. Uit het overleg van de raad van toezicht met het bestuur blijkt een positieve betrokkenheid binnen het bestuur waarbij de collectieve en evenwichtige belangenafweging voorop staat.

Amstelveen, 17 juni 2019

Gérard Aben, voorzitter
Orpa Bisschop
Piet Molenaar

2.2.3 Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft op 20 mei overleg gevoerd met de raad van toezicht over het bestuursverslag en kennisgenomen van de verantwoording van de raad van toezicht over 2018. Het bestuur spreekt haar waardering uit over de wijze waarop de raad van toezicht haar taken afgelopen jaar heeft uitgeoefend. In de samenwerking is sprake van een open cultuur en constructief overleg. De positief kritische houding van de raad van toezicht heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan diverse onderwerpen zoals de toetreding en de collectieve waardeoverdracht van Arcadis naar een besloten kring, de toetreding van Jindal Poly Europe Kerkrade BV en Antargaz BV naar Collectiviteitkring 1. Daarnaast heeft de raad van toezicht onder andere een bijdrage geleverd aan het risicomanagement en de wijze waarop invulling is gegeven aan de IORPII-wetgeving. Het bestuur dankt de raad van toezicht voor haar inzet en adviezen in 2018. Het bestuur hoopt de goede samenwerking op deze wijze voort te zetten.

2.3 Collectiviteitkring 1

2.3.1 Algemene informatie

Doelstelling van het pensioenfonds is het verzorgen van pensioenen voor deelnemers, gewezen deelnemers en hun nabestaanden. In 2016 zijn alle voorbereidingen getroffen om met Collectiviteitkring 1 per 1 januari 2017 van start te gaan. De eerste toetreders zijn VNV, DAS Rechtsbijstand, DAS Legal Finance en de Efteling. Per 1 januari 2018 is Ocean Network Express (Netherlands) B.V. toegetreden. De bestaande verplichtingen en beleggingen zijn ook per 1 januari 2018 overgedragen door middel van een collectieve waardeoverdracht. Daarnaast sloten we overeenkomsten af met een aantal nieuwe werkgevers die wij in 2019 welkom heten. Jindal Films Europe Kerkrade B.V. en Antargaz Nederland B.V. treden toe tot Collectiviteitkring 1. Alle in dit hoofdstuk genoemde bedragen zijn weergegeven in €/1000 tenzij anders aangegeven.

Belanghebbendenorgaan

Per 1 januari 2017 is het beoogde belanghebbendenorgaan ingesteld. Per april 2017 heeft DNB ingestemd met de benoeming van de leden en is het belanghebbendenorgaan formeel van start gegaan. Dit orgaan bestaat nu uit vertegenwoordigers van (gewezen) deelnemers en werkgevers. Bij toename van het aantal gepensioneerden van de kring zal het belanghebbendenorgaan uitgebreid worden met een lid namens de gepensioneerden. In 2018 heeft het belanghebbendenorgaan 7 keer vergaderd. Daarnaast heeft het belanghebbendenorgaan 6 keer vergaderd met het bestuur en 1 keer met de raad van toezicht.

De samenstelling van het belanghebbendenorgaan is op 31 december 2018 als volgt:

Naam	Functie/ geleding	Aantal termijnen	Huidige termijn eindigt op	Geboortjaar	Geslacht
Daan van Baarsen	Vicevoorzitter en lid namens werkgevers	1	01-01-2021	1961	M
Guy van Doremalen	Lid namens werkgevers	1	01-01-2021	1955	M
Niels Freese	Voorzitter en lid namens deelnemers	1	01-01-2021	1982	M
Bas van Tilborg	Lid namens deelnemers	1	01-01-2021	1971	M

2.3.2 Pensioenparagraaf

Kenmerken regeling

De aangesloten werkgevers kunnen binnen de kaders van Het nederlandse pensioenfonds en de collectiviteitkring de details van de pensioenregeling invullen. Hieronder volgt een korte samenvatting van deze kaders. De precieze inhoud van de pensioenregelingen is opgenomen in het pensioenreglement.

Betreft	Invulling
Type regeling	Uitkeringsregeling op basis van een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling.
Pensioendatum	Eerste dag van de maand waarin de deelnemer 68 wordt. De pensioenleeftijd sluit aan bij de fiscale pensioenleeftijd. Bij een wijziging van de fiscale pensioenleeftijd wordt de pensioendatum voor zowel de in de toekomst op te bouwen pensioenaanspraken alsmede de reeds opgebouwde pensioenaanspraken automatisch aangepast (inclusief conversie op basis van collectieve actuariële gelijkwaardigheid). Werkgevers kunnen een andere pensioendatum kiezen. Bij een wijziging van de fiscale pensioenleeftijd worden deze pensioenaanspraken niet aangepast.
Pensioengevend salaris (fulltime)	Het geldende salaris op basis van het pensioenreglement van de aangesloten werkgever met een maximum van € 105.075 (2018).
Franchise (opbouwgedeelte)	De geldende franchise op basis van het pensioenreglement van de aangesloten werkgever met een minimum van € 13.344 (2018). In overeenstemming met de fiscale grenzen kan er eventueel een lagere franchise worden toegepast. In dat geval gelden er andere (lagere) fiscale grenzen ten aanzien van het opbouwpercentage.
Opbouwpercentage ouderdomspensioen	Percentage van de pensioengrondslag (pensioengevend salaris minus franchise) tussen 0,500% en 1,875%.
Opbouwpercentage partnerpensioen (optioneel)	Percentage van de pensioengrondslag tussen 0,350% en 1,313%.
Partnerpensioensysteem	Voor alle deelnemers wordt een partnerpensioen opgebouwd volgens het onbepaalde-man-/vrouwsysteem. Ten aanzien van het risicodeel wordt eveneens het onbepaalde systeem gehanteerd.
Opbouwpercentage wezenpensioen (optioneel)	Percentage van de pensioengrondslag tussen 0,070% en 0,263%.
Wezenpensioensysteem	Eindleeftijd van het wezenpensioen is 21 jaar, met een verlenging tot 27 jaar bij arbeidsongeschikte of studerende kinderen. Het pensioen wordt verdubbeld bij volle wezen. Voor alle deelnemers wordt een wezenpensioen verzekerd op basis van het onbepaalde-kind-systeem. De werkgever kan kiezen of dit op opbouwbasis is of risicobasis.
Toeslagverlening	Toeslagverlening is voorwaardelijk. Een eventuele toeslag vloeit voort uit het algemene toeslagbeleid van de collectiviteitkring.
Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	Bij arbeidsongeschiktheid van 35% of meer wordt de pensioenopbouw geheel of gedeeltelijk voortgezet voor rekening van de collectiviteitkring op basis van 6 klassen.

Premiebeleid

Voor de financiering van de pensioentoezegging wordt door Het nederlandse pensioenfonds premie geheven. Het bestuur van Het nederlandse pensioenfonds stelt jaarlijks het bedrag vast voor de premie die de aangesloten werkgevers zijn verschuldigd om de collectiviteitkring in staat te stellen aan de pensioenverplichtingen te voldoen.

Het premiebeleid is per 1 januari 2018 gewijzigd. Tot en met 2017 werd de feitelijke premie vastgesteld door de gedempte kostendekkende premie te verhogen met een dekkingsgraadafhankelijke opslag. Door deze systematiek kan een regeling niet als IFRS-proof worden beschouwd. Vanaf 2018 wordt een premiedekkingsgraadafhankelijke toeslag toegepast. Een regeling is IFRS-proof indien er in de regeling geen voorwaarden zijn opgenomen waaronder

de werkgever de verplichting heeft om een extra bijdrage of een garantie te verlenen, indien de middelen uit het fonds niet toereikend zijn.

Kostendekkende premie

Het fonds stelt jaarlijks op collectiviteitkringniveau een kostendekkende premie vast zoals bedoeld in artikel 128 van de Pensioenwet op basis van de volgende elementen:

- 1 De actuarieel benodigde premie voor de nominale pensioenopbouw en risicodekking; en
- 2 Een solvabiliteitsopslag ter grootte van het procentuele vereist eigen vermogen; en
- 3 Een opslag voor uitvoeringskosten; en
- 4 De actuarieel benodigde premie voor toeslagen.
 - Onderdeel 1 wordt berekend aan de hand van de actuariële grondslagen die ten grondslag liggen aan de technische voorziening. Voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid (VPA) geldt een opslag.
 - Onderdeel 2 wordt berekend als de procentuele omvang van het vereist eigen vermogen per de start van het kalenderjaar, vermenigvuldigd met onderdeel 1.
 - Onderdeel 3 wordt bepaald als de jaarlijkse uitvoeringskosten, onder aftrek van de vrijgevalle opslag voor toekomstige uitvoeringskosten als gevolg van uitkeringen.
 - Onderdeel 4 is voor de kostendekkende premie nihil.

Gedempte kostendekkende premie

Het nederlandse pensioenfonds stelt met ingang van het jaar 2018 de gedempte kostendekkende premie vast op basis van dezelfde elementen als de kostendekkende premie. De verschillen zijn de volgende:

- Onderdeel 1 wordt berekend op basis van een rentetermijnstructuur gebaseerd op een verwachte waarde van het toekomstig rendement. Voor de vaststelling van de verwachte waarde van het toekomstig rendement wordt uitgegaan van de berekeningsmethodiek zoals vastgelegd in artikel 23a van het Besluit FTK Pensioenfonds.
 - Het verwacht netto meetkundig rendement op vastrentende waarden, bedoeld in artikel 23a van het Besluit FTK Pensioenfonds wordt vastgesteld voor een periode van vijf jaar (2017 tot en met 2021) op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 30 september 2016.
 - Het verwacht netto meetkundig rendement op zakelijke waarden wordt bepaald op basis van de maximaal te hanteren parameters zoals vastgelegd in artikel 23a van het Besluit FTK Pensioenfonds.
 - Het strategische beleggingsbeleid voor het jaar 2017 is het uitgangspunt voor het vaststellen van de verwachte waarde van het toekomstig rendement. Bij een wijziging van het strategische beleggingsbeleid wordt het netto verwacht beleggingsrendement opnieuw vastgesteld.
 - Iedere vijf jaar wordt de peildatum voor de rentetermijnstructuur bijgesteld, voor het eerst per 30 september 2021. Voor het overige worden dezelfde grondslagen gehanteerd als voor de kostendekkende premie.
- Onderdeel 4 wordt bepaald als het verschil tussen
 - onderdeel 1 waarbij conform artikel 4 van het Besluit FTK Pensioenfonds aanvullend rekening wordt gehouden met toekomstige toeslagverlening ter hoogte van de minimale verwachtingswaarde voor de groeivoet van het prijsindexcijfer, bedoeld in artikel 23a, eerste lid, onderdeel a, en tweede lid van het Besluit FTK Pensioenfonds (inclusief ingroeipad voor de eerste vijf jaar conform de CPB-raming september 2016 met een prijsindexcijfer van 0,1%, die wordt vastgezet voor een periode van vijf jaar (2017 tot en met 2021)), en
 - onderdeel 1, onder aftrek van onderdeel 2. Onderdeel 4 zal nooit negatief zijn.

Feitelijke premie

De feitelijke premie wordt vastgesteld als de gedempte kostendekkende premie, verhoogd met een opslag die afhankelijk is van de premiedekkingsgraad van 30 september van het voorgaande jaar.

In 2018 is er een opslag gehanteerd van 19,3%. De opslag wordt, als de premiedekkingsgraad lager dan 110% is, berekend met de volgende formule: $\frac{1}{4}$ de van de premiedekkingsgraad van de gedempte kostendekkende premie plus $\frac{3}{4}$ de van 110%. Bij een premiedekkingsgraad hoger of gelijk aan 110% is de opslag nihil.

Wijzigingen reglementen en uitvoeringsovereenkomst

Het pensioenreglement begrippen, deel I, deel II en de uitvoeringsovereenkomst zijn in 2017 gewijzigd met ingang van 1 januari 2018. Naar aanleiding van aanpassingen in het fiscaal kader is in de verschillende onderdelen van het pensioenreglement een aantal aanpassingen doorgevoerd. De pensioenrichtleeftijd is per 1 januari 2018 verhoogd naar 68 jaar. Tevens is van de gelegenheid gebruikt gemaakt om op sommige punten tekstuele verduidelijkingen aan te brengen.

Ook is de uitvoeringsovereenkomst per 1 januari 2018 gewijzigd. Deze is opgesplitst in een uitvoeringsovereenkomst en een uitvoeringsreglement om onderscheid te maken tussen de meer generieke bepalingen (reglement) en de meer specifieke bepalingen (overeenkomst). Dit geeft de werkgever helderheid omtrent de zaken waarop de werkgever invloed heeft.

In de loop van 2018 heeft DNB onder alle algemene pensioenfondsen onderzoek gedaan naar "toekomstbestendigheid en kosten". Naar aanleiding van dit onderzoek heeft Het nederlandse pensioenfonds besloten om de wijze waarop de kosten voor bedrijfsvoering gefinancierd worden te wijzigen. Dit betekent dat per 1 januari 2019 niet langer de totale kosten voor de bedrijfsvoering ten laste gebracht worden van het belegd vermogen maar slechts nog een deel. Het gaat dan om het deel van de kosten voor bedrijfsvoering dat is toe te rekenen aan de beleggingen. Naast de andere toerekening van de kosten voor bedrijfsvoering heeft het bestuur onlangs de hoogte van de kostenvoorziening geëvalueerd. Deze evaluatie wees uit dat de kostenvoorziening moest worden bijgesteld. Het gevolg van deze twee ontwikkelingen tezamen is dat de opslag voor de voorziening toekomstige kosten per 31 december 2018 is verhoogd van 2 naar 3%. Omdat de opslag onderdeel is van de jaarlijkse pensioenpremie, wijzigt de premie ook en is ook de uitvoeringsovereenkomst daarop aangepast.

Weerstandvermogen

Het weerstandvermogen voor Collectiviteitkring 1 bedraagt 0,2% van het beheerde pensioenvermogen. Dit is het vermogen dat Het nederlandse pensioenfonds moet aanhouden om de bedrijfsrisico's te kunnen opvangen. Het weerstandvermogen maakt geen deel uit van het vermogen van Collectiviteitkring 1 en telt ook niet mee in de balans van Collectiviteitkring 1. Periodiek wordt getoetst of door wijziging van het pensioenvermogen een overschot of tekort voor Collectiviteitkring 1 ontstaat. Hierna vindt financiële aanzuivering van het saldo plaats.

2.3.3 Actuariële paragraaf

Premies

De Pensioenwet schrijft voor dat de feitelijke premie, de gedempte kostendeckende premie en de (ongedempte) kostendeckende premie worden gekwantificeerd. De samenstelling van de premies is opgenomen in onderstaande tabel. Voor verdere details wordt verwezen naar de toelichting op de premiebaten in de jaarrekening.

2018	Kostendeckende premie	Gedempte kostendeckende premie	Feitelijke premie
Inkoop onvoorwaardelijke opbouw	16.835	7.881	7.881
Risicopremie overlijden	261	235	235
Risicopremie arbeidsongeschiktheid	641	641	641
Kostenopslag pensioenbeheer	302	302	302
Opslag voorwaardelijke opbouw	0	4.899	4.899
Opslag instandhouding VEV	3.624	1.721	1.721

2018	Kostendeekkende premie	Gedempte kostendeekkende premie	Feitelijke premie
Premiedekkingsgraadafhankelijke opslag	0	0	3.026
Totaal premiebijdragen	21.663	15.679	18.705

Vereist eigenvermogen

Het vereist eigenvermogen is gebaseerd op de strategische beleggingsportefeuille. De vereiste dekkingsgraad is bepaald op 119,2% (2017: 121,2%). Indien het vereist eigenvermogen bepaald zou zijn op basis van de actuele portefeuille zou deze uitkomen op 118,4% (2017: 121,9%).

Minimum vereist eigenvermogen

Het minimum vereist eigen vermogen wordt vastgesteld op basis van de regels zoals vastgelegd in artikel 11 van het Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen. Ultimo 2018 is de minimum vereiste dekkingsgraad 104,6% (2017: 104,8%).

2.3.4 Vermogensbeheer

Beleggingsbeleid Collectiviteitkring 1

2018 was het tweede volledige jaar van Collectiviteitkring 1. Op hoofdlijnen bestaat het strategische beleid uit een vermogensverdeling van 60% vastrentende waarden en 40% zakelijke waarden, in combinatie met een 50% afdekking van het renterisico en 75% afdekking van de belangrijkste valutarisico's (de US dollar en het Britse pond).

Bij de invulling van de beleggingsportefeuille wordt een kwalitatief hoogwaardig beleggingsbeleid gevoerd. Dat wil zeggen dat gestreefd wordt naar (risico)gecontroleerde outperformance van de afgesproken benchmarks terwijl gezorgd wordt voor een goede spreiding over de verschillende beleggingscategorieën en debiteuren. Gedurende 2018 is volledig invulling gegeven aan de minder liquide vermogenscategorie niet-genoteerd Nederlands vastgoed.

Voor de afdekking van rente- en valutarisico, als ook voor specifieke beleggingscategorieën, zijn beleggings-richtlijnen opgesteld die het uitgangspunt zijn voor het te voeren beleggingsbeleid. Het MVB-beleid is daarbij een belangrijk onderdeel. Deze richtlijnen zijn leidend voor de fiduciair manager bij het selecteren en monitoren van operationele vermogensbeheerders en beleggingsinstellingen.

Ontwikkelingen op de financiële markten

In 2018 was het macro-economische beeld niet meer zo positief als in 2017. Er waren meer tekenen van een vertragende wereldwijde groei, terwijl er op hetzelfde moment signalen waren van oplopende inflatie. Dit vertaalde zich voornamelijk naar meer onzekerheid en volatiliteit op de financiële markten.

Ondanks dat het jaar positief begon kregen deze onzekerheden gedurende het jaar steeds meer de overhand. Onder invloed van een stijgende Amerikaanse rente, een escalerende handelsoorlog, onzekerheid omtrent de Brexit en de Italiaanse begroting lieten aandelenmarkten in alle grote regio's dalen zien. Dat gold zowel voor ontwikkelde als opkomende markten. Wereldwijd beursgenoteerd vastgoed daalde in relatief beperkte mate en niet-genoteerd vastgoed rendeerde in Nederland juist positief.

Vastrentende markten lieten een uiteenlopend beeld zien. De angst voor vertraging van de economische groei zorgde er voor dat beleggers risico's verminderden. Dat kwam tot uitdrukking in flink oplopende kredietopslagen op risicovolle obligaties en dalende rentes op veilige staatsleningen en swaps in de eurozone. Er waren wel verschillen: de kredietopslagen op Duitse en Nederlandse staatsobligaties daalden in 2018 sterk, terwijl die op Franse staatsobligaties uiteindelijk

nagenoeg gelijk bleven. Kredietopslagen, zowel van investment grade als high yield kwaliteit, liepen wereldwijd op. Voor obligaties uit opkomende markten (EMD) leidde de stijging van de dollar tot ongerustheid over de kredietwaardigheid en die hadden hierdoor ook een lastig jaar. De categorie hypotheek behaalde een positief rendement in 2018.

Portefeuilleposities en rendementen

In de onderstaande tabel worden de posities en rendementscijfers getoond van de beleggingscategorieën binnen de portefeuille, afgezet tegen de bijbehorende benchmarks.

Voor de uitvoering van het vermogensbeheer worden de vermogenscategorieën toegewezen aan de matchingportefeuille of de rendementsportefeuille. In de matchingportefeuille worden de categorieën opgenomen die vooral meebewegen met de rente en daarmee bijdragen aan het afdekken van het renterisico. In de rendementsportefeuille worden de overige categorieën opgenomen, deze zijn vooral gericht op een extra rendement bovenop de rente.

Uit het strategische beleid resulteert de verhouding 35% matching- en 65% rendementsportefeuille. Vanwege het beleid dat was ingezet in 2017 om 5% van de vastrentende waarden niet in staatsobligaties te beleggen maar in Nederlandse woninghypotheken, kwam de verhouding uit op 30%/70%. Dit is in lijn met het beleid in 2017. Verder is in 2018 de categorie hoogrentende bedrijven afgebouwd ten gunste van de categorie staatsobligaties van opkomende landen en hypothecaire leningen en zijn bedrijfsobligaties onderwogen ten gunste van hypotheek. Ook is er invulling gegeven aan de categorie niet-genoteerd onroerend goed.

De categorie illiquide alternatieve beleggingen is ook in 2018 niet ingevuld, deze allocatie is ondergebracht bij de categorie aandelen en beursgenoteerd onroerend goed.

	Strategisch beleid (in %)	Beleid 2018 (in %)	Rendement portefeuille (in %)	Rendement Benchmark (in %)
Matchingportefeuille	35	30		
Swaps, staatsobligaties, liquiditeiten	35	30	8,0	4,8
Rendementsportefeuille	65	70		
Aandelen ontwikkelde landen	20	22	-6,6	-6,9
Aandelen opkomende landen	5	5,5	-10,7	-10,2
Beursgenoteerd onroerend goed	0	5	-0,1	0,1
Niet-genoteerd onroerend goed	10	7,5	-0,1	-0,1
Alternatieve beleggingen	5	0	n.v.t.	n.v.t.
Vastrentende waarden bedrijfsobligaties	20	17,5	-1,2	-1,3
Vastrentende waarden hypotheek	0	10	2,1	2,1
Vastrentende waarden hoogrentende bedrijven ¹	5	0	-3,7	-2,2
Vastrentende waarden hoogrentende landen ²	0	2,5	1,6	1,1
Totaal	100	100		

¹ Tot en met januari 2018

² Vanaf 31 januari 2018

Matchingportefeuille: afdekking renterisico

De Collectiviteitkring 1 loopt via de waardering van haar technische voorzieningen ('verplichtingen') een risico bij veranderingen in de rente. In 2018 is het beleid om 50% af te dekken niet gewijzigd. De afdekking heeft grotendeels plaatsgevonden met behulp van vastrentende beleggingen in de matchingportefeuille (staatsobligaties en renteswaps). Een belangrijk deel van de renteafdekking wordt uitgevoerd via een LDI mandaat. Binnen het LDI mandaat wordt er belegd in staatsobligaties, renteswaps en geldmarktfondsen. Daarnaast dragen de beleggingen in bedrijfsobligaties en hypotheekleningen bij aan de afdekking.

Doordat minder dan 100% wordt afgedekt zal de dekkingsgraad gedeeltelijk meebewegen met rentebewegingen en loopt Collectiviteitkring 1 een risico met betrekking tot de dekkingsgraad. Ook het gebruik van staatsobligaties in plaats van swaps heeft een effect op de renteafdekking. Enerzijds leveren deze soms een hoger rendement dan renteswaps, maar tegelijkertijd neemt het kredietrisico van de portefeuille hierdoor toe.

De Collectiviteitkring 1 houdt in haar afdekkingsbeleid rekening met de lagere rentegevoeligheid van de lange verplichtingen die het gevolg is van de zogenaamde Ultimate Forward Rate ('UFR') component in de toezichtcurve. In lijn daarmee wordt de verdeling van de rentegevoeligheid van de beleggingen over de verschillende looptijden aangesloten op de toezichtcurve.

De swaprente is gedaald in 2018 waardoor het rendement van zowel de verplichtingen als de matchingportefeuille positief was. Voor het gehele jaar is er sprake van een positief uitvoeringsresultaat van de matchingportefeuille van 3,2%. Dit werd voornamelijk veroorzaakt door de per saldo gedaalde kredietopslagen op staatsobligaties van Duitsland en Nederland.

Rendementsportefeuille: aandelen en risicovolle vastrentende waarden

De meeste beleggingscategorieën, met uitzondering van hypothecaire leningen en obligaties van opkomende landen, hebben een negatieve bijdrage geleverd aan het rendement. Vooral aandelen opkomende landen leverden een grote negatieve bijdrage.

Aan de beleggingen in aandelen en beursgenoteerd onroerend goed wordt invulling gegeven door middel van verantwoord passieve beleggingsfondsen. De meeste beleggingsfondsen hadden een rendement in lijn met de benchmark en hiermee in lijn met de passieve strategie. Niet-beursgenoteerd onroerend goed wordt ingevuld met een actief beleggingsfonds. Bedrijfsobligaties en obligaties van opkomende landen wordt eveneens zoveel mogelijk verantwoord passief ingevuld. In de categorieën hypotheekleningen wordt belegd door middel van actieve beleggingsfondsen. De categorie hoogrentende bedrijven is begin 2018 verkocht ten gunste van de categorie staatsobligaties opkomende landen en hypotheekleningen en heeft hierdoor in 2018 maar één maand in de portefeuille gezeten.

Valuta-afdekking

Collectiviteitkring 1 dekt het valutarisico van de US dollar en het Britse pond voor 75% af. Indien de euro sterker wordt ten opzichte van andere valuta dan zullen die beleggingen omgerekend naar euro's in waarde dalen. Doordat het valutarisico grotendeels wordt afgedekt, wordt zo'n waardedaling grotendeels tenietgedaan. Indien de euro verzwakt ten opzichte van andere valuta gebeurt het omgekeerde.

In 2018 is de Amerikaanse dollar circa 5% gestegen versus de euro en daalde het Britse pond licht versus euro. Doordat het valutarisico grotendeels wordt afgedekt heeft de valuta-afdekking per saldo 1,1% negatief bijgedragen aan het resultaat van de rendementsportefeuille.

Verantwoord beleggen

Het nederlandse pensioenfonds heeft een beleid maatschappelijk verantwoord beleggen. Vanuit dit beleid wordt in het beleggingsbeleid van Collectiviteitkring 1 rekening gehouden met milieu-, sociale en governancefactoren. Dit betreft het integreren van deze factoren in de beleggingsbeslissingen, in dialoog gaan met ondernemingen teneinde gedragsverandering te bewerkstelligen (engagement) en het uitsluiten van beleggingen die niet aan de eisen voldoen. Klimaat speelt hierbij een belangrijke rol, voor de beleggingsportefeuille vinden verschillende engagementactiviteiten plaats op dit gebied door vermogensbeheerders aan te spreken op hun klimaatbeleid. Verder worden de beleggingen beoordeeld aan de hand van internationale normen

zoals vastgelegd in de United Nations Global Compact Principles (UNGC), de Internationale Labour Organisation's (ILO) Conventions en de United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPHR). Beleggingen die op basis van deze normen slecht scoren worden uitgesloten. Als onderdeel van het maatschappelijk verantwoord beleggen beleid is verder het Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB) convenant ondertekend met het doel om samen met overheid, vakbonden en maatschappelijke organisaties verdere invulling te geven aan verantwoord beleggen door de Nederlandse pensioensector.

2.3.5 Kostentransparantie

Het bestuur maakt voor de uitvoering van de regeling voor Collectiviteitkring 1 diverse kosten. Globaal kunnen deze kosten worden onderverdeeld in kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling en kosten van het vermogensbeheer. Het fondsbestuur vindt het belangrijk transparant te zijn over deze kosten. Onderstaand is in dit kader een rapportage over de kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling opgenomen.

De kosten worden gepresenteerd met inachtneming van de aanbevelingen van de Pensioenfederatie en AFM. Hierdoor kunnen de kosten die pensioenfondsen maken met elkaar worden vergeleken.

Uitvoeringskosten

	2018	2017
Administratieve uitvoeringskosten	340	297
In hele euro's per deelnemer	92	85
Vermogensbeheerkosten		
In aantal basispunten over het gemiddeld belegd vermogen	0,43%	0,39%
Transactiekosten		
In aantal basispunten over het gemiddeld belegd vermogen	0,11%	0,21%

In de onderstaande paragrafen worden de kosten verder toegelicht.

Administratieve uitvoeringskosten

De administratieve uitvoeringskosten bedragen voor 2018 € 339.000,= (2017: € 297.000,=). Omgekeerd is dit € 92,02 (2017: € 85,47) per (actieve) deelnemer en pensioengerechtigde.

Omschrijving	2018	2017
Belanghebbendenorgaan	20	59
Administratiekostenvergoeding	377	338
Accountant (doorbelast vanuit bedrijfsomgeving)	38	28
Certificerend actuaire	28	22
Adviserend actuaire	57	63
Overige advisering	1	13
Contributies en bijdragen	-15	15
Dwangsommen en bestuurlijke boetes	0	0
Kringregisseur (doorbelast vanuit bedrijfsomgeving)	50	30

Omschrijving	2018	2017
Overige	1	2
Compensatie kostenresultaat	-218	-273
Totaal	339	297
Actieve deelnemers	3.452	3.239
Pensioengerechtigden	243	236
Totaal	3.695	3.475
Administratieve uitvoeringskosten in euro per deelnemer	92	85

De uitvoeringskosten zijn toegenomen wat voornamelijk veroorzaakt wordt door een stijging van de administratiekosten door de toename van het aantal deelnemers. De contributies zijn over 2018 negatief hetgeen veroorzaakt wordt door de vrijval van de voorziening DNB toezichtkosten 2017. In 2018 wordt geen toezichtkosten inrekening gebracht.

Kosten vermogensbeheer

Het pensioenfonds heeft een verantwoord passief beleggingsbeleid waarmee het bestuur beoogt het aantal transacties te beperken en de kosten laag te houden.

De totale kosten voor vermogensbeheer in 2018 voor de Collectiviteitkring 1 zijn uitgekomen op € 1.087.000,=. Het gemiddelde vermogen is vanwege de grote instroom in januari berekend op basis van de maandultimostanden en komt dan uit op €199 mln. Uitgedrukt in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen zijn de kosten 0,54%.

Het bestuur wil een helder en transparant inzicht in de vermogensbeheerskosten die het fonds maakt. Om die reden zijn over het jaar 2018 de kosten inzichtelijk gemaakt. Dit zoveel mogelijk in lijn met de aanbevelingen van de Pensioenfederatie. Het bestuur acht de gerapporteerde kosten passend bij de omvang en karakteristieken van het vermogen van deze kring.

De kosten kunnen voor de verschillende vermogensbeheercategorieën worden onderverdeeld naar de volgende componenten:

	Beheer- kosten	Transactie- kosten inclusief aan- en verkoop- kosten	Totaal	In basis- punten van belegd vermogen
Kosten per beleggingscategorie				
Vastgoed	30	63	93	0,05%
Aandelen	103	8	111	0,06%
Vastrentende waarden	159	142	301	0,14%
Overige beleggingen	3	1	4	0,00%
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën excl. overlay	295	214	509	0,25%
Kosten overlay beleggingen	64	13	77	0,04%
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën incl. overlay	359	227	586	0,29%

	Beheer- kosten	Transactie- kosten inclusief aan- en verkoop- kosten	Totaal	In basis- punten van belegd vermogen
Kosten vermogensbeheer pensioenfondsen en bestuursbureau	102		102	0,05%
Kosten fiduciair beheer	163		163	0,08%
Bewaarloon	26		26	0,01%
Advieskosten vermogensbeheer	0		0	0,00%
Overige kosten	210		210	0,11%
Totaal overige vermogensbeheerkosten	501		501	0,25%
Totaal kosten vermogensbeheer	860	227	1.087	0,54%

Het Nederlandse pensioenfonds is met geen van haar vermogensbeheerders een overeenkomst aangegaan waarin de beheervergoeding geheel of gedeeltelijk gebaseerd is op het door de vermogensbeheerder behaalde beleggingsrendement. Het fonds kent daarom geen performance gerelateerde kosten. Daarnaast wordt ook niet belegd in de alternatieve categorieën hedgefondsen of grondstoffen. In dit kostenoverzicht zijn alleen de kostencategorieën opgenomen die daadwerkelijk zijn gemaakt.

Totale kosten

De totale kosten zijn vastgesteld op look through basis en bestaan uit zowel directe kosten ('zichtbare' kosten, die het fonds op factuurbasis betaalt) als uit indirecte kosten ('niet zichtbare' kosten voor vermogensbeheer of transacties, die verwerkt zijn in het rendement van het fonds). De totale kosten zijn gedaald van 0,60% in 2017 tot 0,54% in 2018.

Samenstelling kostenoverzicht

De totale kosten vermogensbeheer zijn te onderscheiden naar de volgende componenten:

- Beheerkosten: kosten voor het portefeuillebeheer door vermogensbeheerders, deze bedroegen in 2018 € 359.000,= of 0,18% van het gemiddelde vermogen;
- Transactiekosten: deze bedroegen in 2018 € 227.000,= of 0,11% van het vermogen;
- Overige vermogensbeheerkosten: kosten die zijn gemaakt voor o.a. kosten vermogensbeheer pensioenfondsen en bestuursbureau, de bewaarbank, de beleggingsadministratie, fiduciair management en eventuele advieskosten, deze bedroegen in 2018 € 501.000,= of 0,25% van het vermogen.

Beheerkosten

De 'beheerkosten' zijn voor alle beleggingsfondsen in de portefeuille gebaseerd op de lopende kosten. In de lopende kosten zijn eventuele kortingen (rebates) reeds verrekend. Als maatstaf voor de beheerkosten van de beleggingsfondsen wordt de Ongoing Charges Figure (OCF) gehanteerd. De OCF bevat de beheervergoeding plus administratiekosten, accountantskosten, custodykosten, kosten voor securities lending etc. die door het beleggingsfonds worden gemaakt. Beleggingsfondsen publiceren de OCF in het jaarverslag. Voor nieuwe fondsen waarvoor nog geen OCF beschikbaar is wordt een schatting gebruikt. Indien een beleggingsfonds geen OCF maar Total Expense Ratio (TER) rapporteert wordt deze maatstaf gebruikt.

De beheerkosten zijn in 2018 licht gestegen van 0,16% naar 0,18% vanwege de invulling van de categorieën niet-genoteerd onroerend goed en hypotheeklen gedurende het jaar.

Transactiekosten

De transactiekosten bestaan uit gefactureerde toe- en uittredingskosten en aan- en verkoopkosten van individuele titels. De transactiekosten zijn sterk gedaald van 0,21% naar 0,11 % voornamelijk vanwege lagere kosten bij vastrentende waarden en de rentehedge (overlay).

Overige vermogensbeheerkosten

Het laatste onderdeel van de kosten zijn de overige vermogensbeheerkosten. Onder deze posten komen de kosten van de fiduciair manager, custodian en eventuele advieskosten terug. Deze zijn relatief gedaald vanwege de toenemende schaalvoordelen door groei van de kring. Het toerekenen van kosten vermogensbeheer pensioenfondsen en bestuursbureau zorgt er voor dat het bedrag t.o.v. van vorig jaar wel hoger uitkomt.

2.3.6 Financiële positie en herstelplan

Financiële positie

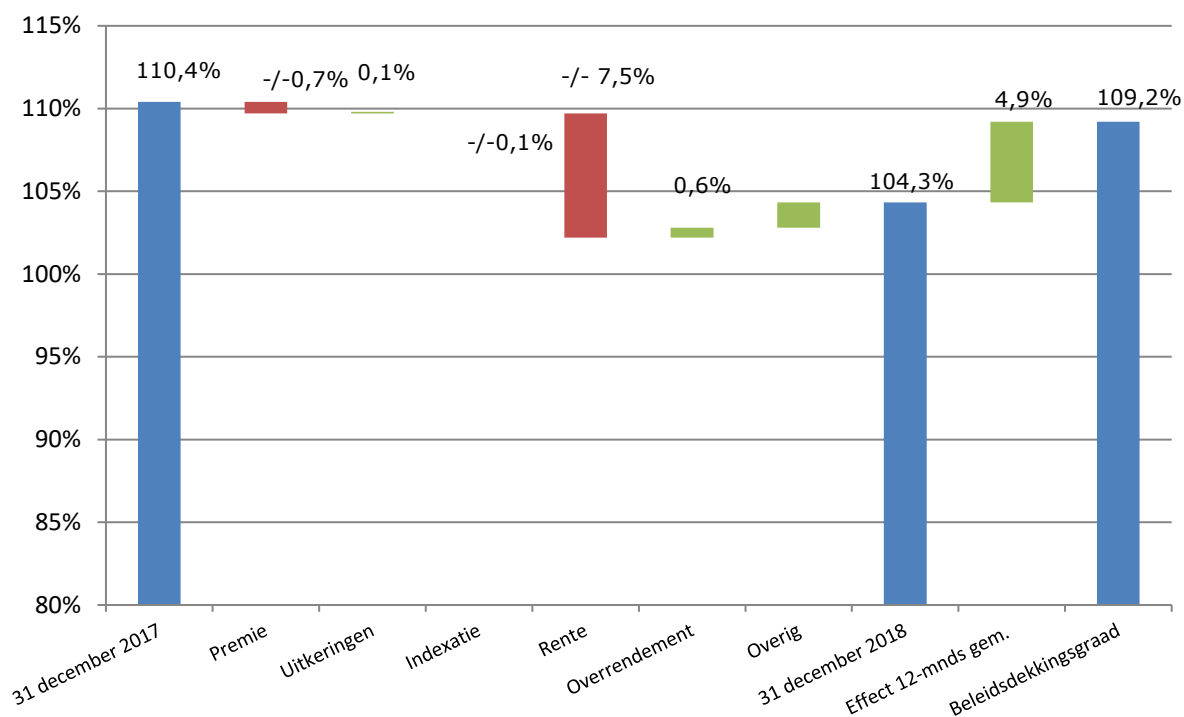
De beleidsdekkingsgraad eindigde 2018 op 109,2% en is 0,1% hoger dan waarmee het jaar was gestart. De actuele dekkingsgraad op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur (de "toezichtscurve") daalde in 2018 naar 104,1%. Dit is 6,3 procentpunt lager dan één jaar geleden. Dit was het gevolg van de daling van de rentes in combinatie met negatieve rendementen binnen de rendementsportefeuille. De gedaalde rente had een positief effect op de waarde van de vastrentende waarden, maar omdat het renterisico met 50% niet volledig is afgedekt was de stijging van de waarde van de verplichtingen groter. De totale portefeuille heeft een rendement behaald van 0,1% in 2018.

Hierna volgt een samenvatting van de financiële positie Collectiviteitkring 1 en ontwikkelingen gedurende het jaar.

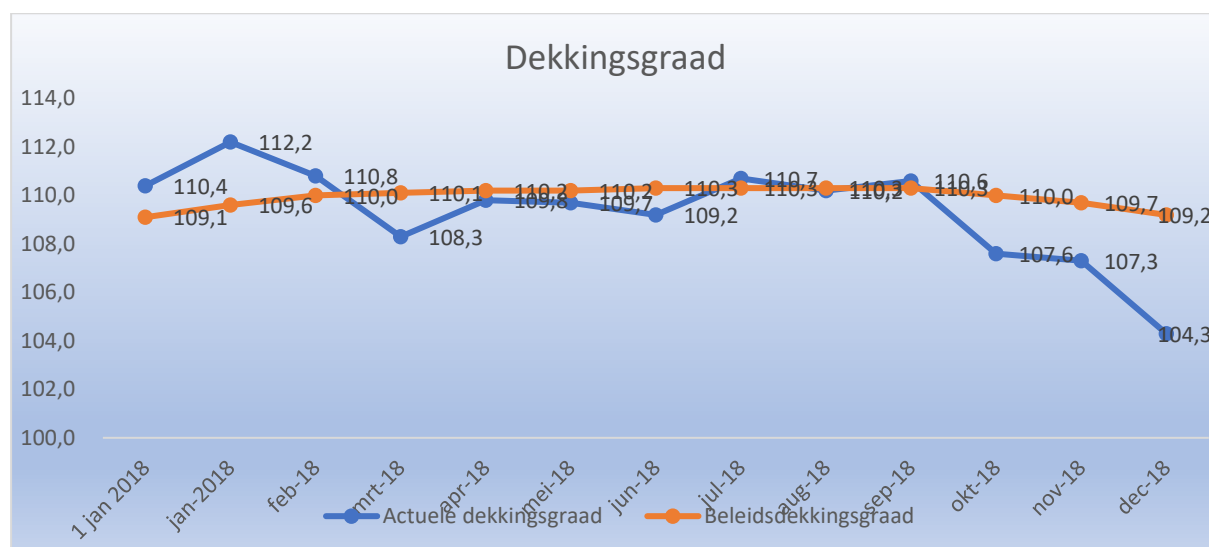
2018	Pensioenvermogen	Technische voorziening	Dekkingsgraad
Stand per 1 januari 2018	171.231	155.071	110,4%
Beleggingsresultaten	383	-461	0,6%
Premiebijdragen (regulier)	18.404	17.736	-0,7%
Indexering	0	98	-0,1%
Uitkeringen	-1.850	-1.855	0,1%
Wijziging Rentetermijnstructuur	0	11.401	-7,5%
Overige	17.875	15.513	1,5%
Stand per 31 december 2018	206.043	197.503	104,3%

In bovenstaand overzicht wordt een verloop van het pensioenvermogen en een verloop van de technische voorziening gegeven. Onder beleggingsresultaten is in het verloop Pensioenvermogen het behaalde rendement op beleggingen verantwoord. Het verloop technische voorzieningen betreft de interest vergoeding over de technische voorziening op basis van de 1-jaars rente zoals vastgesteld door DNB in de RTS van 31 december 2017. Bij het resultaat bij overige is de wijziging van de reserveringsgrondslagen (prognosetafel en opslag voor toekomstige uitvoeringskosten) verantwoord.

Hieronder staat een grafische weergave van het verloop van de dekkingsgraad:

De dekkingsgraad heeft zich de afgelopen jaar als volgt ontwikkeld:

De TV worden berekend op basis van de RTS. Dit komt overeen met contant making op basis van een gemiddelde rekenrente ad 1,54% In beginsel is deze RTS een markrente, maar sinds 2012 wordt deze voor lange looptijden gecorrigeerd met een UFR.

De actuele dekkingsgraad wordt berekend als de som van de technische voorzieningen en de reserves, gedeeld door de technische voorzieningen. De beleidsdekkingsgraad is het voortschrijdend gemiddelde van de laatste 12 actuele dekkingsgraden.

Het pensioenfonds bevindt zich ultimo 2018 in een situatie van reservetekort aangezien de beleidsdekkingsgraad lager is dan de vereiste dekkingsgraad van 119,2% (2017: 121,2%).

Herstelplan

In 2018 heeft de dekkingsgraad zich ten opzichte van het herstelplan als volgt ontwikkeld:

2018	Werkelijk	Herstelplan
Dekkingsgraad per 1 januari	110,4%	110,5%
Premie	-0,7%	-1,0%
Indexatie	-0,1%	0,0%
Uitkeringen	0,1%	0,1%
Verandering van de rentetermijnstructuur	-7,5%	0,0%
Rendement op beleggingen	0,6%	4,3%
Overige oorzaken en kruiseffecten	1,5%	0,1%
Dekkingsgraad per 31 december	104,3%	114,0%

De dekkingsgraad bedroeg op 31 december 2018 104,3% en liep daarmee achter op het herstelplan dat uitgaat van 114,0% op die datum.

De premie heeft meer positief bijgedragen aan de dekkingsgraad dan verwacht volgens het herstelplan. Dit wordt verklaard doordat in het herstelplan is uitgegaan van een lagere premie dan de werkelijke premie in 2018. In de werkelijke premie wordt een premiedekkingsgraadafhankelijke opslag opgenomen.

De verandering van de rentetermijnstructuur heeft geleid tot een daling van de dekkingsgraad. In het herstelplan is uitgegaan van een ongewijzigde rentetermijnstructuur in het boekjaar 2018 waardoor de bijdrage van de verandering van de rentetermijnstructuur nihil is. Bij de bepaling van de werkelijke dekkingsgraad is van de daadwerkelijke rentetermijnstructuur ultimo van het boekjaar uitgegaan die lager is dan de rentetermijnstructuur primo het jaar.

Het rendement op beleggingen heeft minder bijgedragen aan de dekkingsgraad dan verwacht volgens het herstelplan. Dit wordt verklaard door met name de gedaald aandelenkoersen in het 4^e kwartaal van 2018.

Het effect bij overige oorzaken en kruiseffecten wordt voornamelijk veroorzaakt door kruiseffecten van wijziging van rentetermijnstructuur met in dit geval het beleggingsresultaat en wijziging van de reserveringsgrondslagen (prognosetafel en opslag voor toekomstige uitvoeringskosten) en ontvangen collectieve waardeoverdrachten. De kruiseffecten worden veroorzaakt door de gehanteerde berekeningsmethodiek die voorgeschreven wordt door DNB.

Op basis van het FTK is per 1 januari 2019 sprake van een reservetekort. Het pensioenfonds heeft per eind maart 2019 een geactualiseerd herstelplan ingediend bij DNB. Op 23 mei 2019 heeft DNB instemming gegeven bij het herstelplan 2019.

Toeslagverlening

Binnen Collectiviteitkring 1 bestaat de mogelijkheid de pensioenaanspraken van (gewezen) deelnemers en de pensioenrechten van pensioengerechtigden jaarlijks per 1 januari te verhogen op basis van maximaal het ambitieniveau zoals dat is vastgelegd in de pensioenregeling.

Toeslagverlening binnen Collectiviteitkring 1 is in beginsel voorwaardelijk. Met uitzondering van de ANW-pensioenverzekering, waar sprake is van een (optioneel) te verzekeren vaste stijging na ingang, wordt binnen Collectiviteitkring 1 geen onvoorwaardelijke toeslag aangeboden indien dit gevolgen heeft voor de aan te houden technische voorziening.

Toeslagverlening vindt uitsluitend plaats ten laste van het eigen vermogen van de collectiviteitkring.

Voor alle deelnemers is de jaarlijkse toeslagverlening maximaal gelijk aan de stijging van de consumentenprijsindex (CPI), reeks alle huishoudens, tussen oktober van twee kalenderjaren vóór de toekenning en oktober van het kalenderjaar vóór de toekenning.

Collectiviteitkring 1 volgt de systematiek van toekomst bestendig indexeren. Er wordt alleen een toeslag verleend voor zover deze in de toekomst ook verleend kan worden. Toeslagverlening is alleen mogelijk als de beleidsdekkingsgraad hoger is dan 110%. Per 1 januari 2019 is 0,05% toeslag toegekend. Wanneer er volledige toeslagverlening had kunnen plaatsvinden, zouden de pensioenaanspraken en -rechten zijn verhoogd met 2,10%.

Inhaaltoeslag

Indien de toeslag in enig jaar niet volledig wordt toegekend, kan dit in een later stadium hersteld worden door middel van een inhaaltoeslag eveneens per 1 januari. Hiervan kan sprake zijn indien er een reserveoverschot is, de reële dekkingsgraad minimaal 100% is en de niet volledig toegekende toeslag niet meer dan tien jaar in het verleden ligt.

Indexatie deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden vanaf 2017

Jaar	Toegekend	Volledige toeslagverlening	Achterstand	
			Cumulatief	
2018	0,00%	1,30%	1,30%	1,30%
2019	0,05%	2,10%	2,05%	3,38%

2.3.7 Risicomanagement

Risicohouding

De risicohouding van Collectiviteitkring 1 is door het Bestuur van Het nederlandse pensioenfonds vastgesteld. Deze risicohouding wordt getoetst aan de risicohouding van aansluitende partijen. Aanpassingen aan de risicohouding vinden plaats in overleg met het belanghebbendenorgaan. De mate waarin Collectiviteitkring 1 risico's accepteert, wordt kwantitatief uitgedrukt in een tweetal maatstaven:

- Een maximaal vereist eigen vermogen (dit betreft de risicohouding voor de korte termijn);
- Ondergrenzen voor het pensioenresultaat (dit betreft de risicohouding voor de lange termijn).

Voor de vaststelling van de risicohouding heeft het Bestuur een ALM-studie uitgevoerd om inzicht te krijgen in het verwachte verloop van de financiële positie, de premie en de toeslagen in de komende jaren. Op basis van de ALM-studie bedraagt het vereist eigen vermogen gemiddeld 20% binnen een bandbreedte afhankelijk van marktvolatiliteit van circa 17% tot 23%. Het Bestuur heeft gekozen voor een maximale VEV van 23%. Het Bestuur stuurt op een VEV van 20%.

Voor de langetermijnrisicohouding staat het pensioenresultaat centraal, conform de definitie zoals gehanteerd in de haalbaarheidstoets ("koopkrachtbehoud"). Met de jaarlijkse haalbaarheidstoets wordt gemonitord in hoeverre het verwachte pensioenresultaat aansluit bij de gewekte verwachtingen. Deze gaat uit van een horizon van 60 jaar. Aangezien de prijsinflatie de maatstaf voor toeslagverlening is, is het niet realistisch om uit te gaan van volledig koopkrachtbehoud als minimum-norm. Om te voorkomen dat er bij een kleine verslechtering van de marktomstandigheden een beleidswijziging noodzakelijk is, is gekozen voor een ondergrens voor het verwachte pensioenresultaat van 80%. Op basis van de haalbaarheidstoets in 2018 verwacht Collectiviteitkring1 een pensioenresultaat van 92,7%.

In een slechtweerscenario zal toeslagverlening voor langere tijd onder druk komen te staan. Om die reden is gekozen voor een slechtweerpensioenresultaat dat minimaal gelijk moet zijn aan het

nominale pensioen. Dit komt ongeveer overeen met een pensioenresultaat van 50%, dus een relatieve afwijking ten opzichte van het verwachte pensioenresultaat van 40% (2018).

Periodieke toetsing van de financiële opzet aan de risicohouding vindt gescheiden plaats voor de kortetermijn- en de langetermijnrisicohouding.

Financieel Crisisplan

Voor Collectiviteitkring 1 is een crisisplan opgesteld. In dit crisisplan zijn de te nemen stappen en maatregelen weergegeven in specifieke scenario's. Aan de hand van deze specifieke scenario's kan het bestuur handelen indien zich een scenario voordoet.

Risicomanagement

In paragraaf 2.1.8 vanaf pagina 17 is het algemene risicomanagement proces beschreven. Dit proces is zowel op de stichting van toepassing als ook voor elke kring.

Financiële risico's

Binnen de kringen zijn financiële risico's geïdentificeerd gebaseerd op FIRM. De inschatting van het risico kan per kring verschillen op basis van de specifieke kenmerken van de betreffende kring. Met betrekking tot Collectiviteitkring 1 gelden risicoschattingen per risico waarbij het bruto risico de inschatting is voor beheersmaatregelen en de netto inschatting na beheersmaatregelen.

Ieder kwartaal vindt de Risk Control Self assessment plaats waarbij alle risico beoordeeld worden op wijzigingen in de bruto inschatting en de werking van de beheersmaatregelen om naar netto te komen.

Toelichting financiële risico's

Renterisico

Het renterisico heeft betrekking op obligaties en leningen op schuldbekentenis, maar ook op de verplichtingen. Onder het Financieel Toetsingskader (FTK) dat per 2007 is ingevoerd, is het verschil in renterisico tussen beleggingen en verplichtingen van belang. Dit wordt veroorzaakt door het verschil in de gemiddelde looptijd van de beleggingen (kort) versus de verplichtingen (lang). Hierdoor zijn verplichtingen meer rentegevoelig en dat betekent een risico voor de ontwikkeling van de dekkingsgraad als de rente gaat dalen.

Het nederlandse pensioenfonds beheerst dit risico door het renteafdekkingbeleid, dat is gericht op het reduceren van het renterisico tussen beleggingen en verplichtingen. De afdekking vindt plaats op basis van de zuivere RTS, dus zonder toepassing van de UFR. Voor het gewenste renteafdekkingniveau is het noodzakelijk om derivaten (o.a. renteswaps) in te zetten. Het beleid voor het gebruik van derivaten is vastgelegd in het beleggingsbeleid.

Valutarisico

Dit risico wordt grotendeels afgedekt. Uitzondering hierop vormt het valutarisico voor zakelijke waarden in opkomende markten.

Inflatierisico

De toeslag is voorwaardelijk, dus formeel is er geen inflatierisico. Het nederlandse pensioenfonds heeft de ambitie om prijsinflatie toe te kennen als toeslag.

Marktrisico

Dit is het risico als gevolg van het beleggen zelf en de ontwikkelingen op de financiële markten. Beleggingscategorieën met een hoog risico, zoals zakelijke waarden, stijgen en dalen door omstandigheden in de markten waarin wordt belegd. Dit risico wordt enerzijds geaccepteerd voor het behalen van rendement en anderzijds zo veel mogelijk beheerst door de beleggingen te spreiden over meerdere markten.

Het beleid op het gebied van marktrisico is vastgelegd in de vermogensbeheerovereenkomsten en is vastgesteld op basis van een ALM-studie, goed huisvaderschap en gezond verstand. In de vermogensbeheerovereenkomsten is vastgelegd door welk partij en op welke wijze (spreiding en soorten beleggingen) het vermogen belegd dient te worden.

De vermogensbeheerovereenkomst legt vast dat de vermogensbeheerder een intensievere informatievoorziening levert tijdens een financiële crisis. Daarnaast moet ook worden vastgelegd in de overeenkomst dat de vermogensbeheerder het bestuur via advisering door de beleggingsadviescommissie alternatieve maatregelen biedt om schade en risico's tijdens een crisis te beperken.

De beleggingsrichtlijnen worden vastgesteld door het bestuur en bevatten restricties waarbinnen een vermogensbeheerder vervolgens naar eigen inzicht mag beleggen.

Monitoring van het marktrisico geschiedt door de beleggingsadviescommissie op basis van mandaten, limietmonitoring en periodieke rapportage.

Scenario's dekkingsgraad voor markt- en marktrenterisico per eind 2018

De onderstaande tabel geeft de gevoeligheid van de dekkingsgraad weer voor het rente- en aandelenrisico waarbij de risico's zich gecombineerd voordoen. Hierbij wordt verondersteld dat alle andere factoren onveranderd blijven. De aandelenrendementen worden hierbij schoksgewijs tussen de -25% en + 25% aangepast, de rente wordt schoksgewijs tussen de -1% en +1% aangepast.

Gevoeligheidsanalyse dekkingsgraad (toezicht, in %)			
Delta rente	Zakelijke waarden -25%	Zakelijke waarden 0%	Zakelijke waarden +25%
-1,0%	88,0	95,6	103,2
-0,5%	91,3	99,8	108,2
0,0%	94,9	104,3	113,8
0,5%	98,8	109,3	119,8
1,0%	103,1	114,7	126,4

Liquiditeitsrisico

Collectiviteitkring 1 bij Het nederlandse pensioenfonds staat op verschillende manieren bloot aan liquiditeitsrisico. Voor de korte tot middellange termijn is voorzien dat de premie-inkomsten van Collectiviteitkring 1 bij Het nederlandse pensioenfonds groter zijn dan de uitgaven. Uit dien hoofde is het liquiditeitsrisico beperkt. Hierbij gaat het erom of Collectiviteitkring 1 bij Het nederlandse pensioenfonds tijdig aan zijn verplichtingen kan voldoen. Desalniettemin is de portefeuille grotendeels belegd in dagelijks of wekelijks verhandelbare beleggingen, maar bestaat de portefeuille ook uit illiquide beleggingen. Periodiek wordt de waardering van deze illiquide beleggingen getoetst. Bij de vaststelling van het strategisch beleggingsbeleid wordt rekening gehouden met stress-scenario's en regelmatig wordt een stresstest uitgevoerd om te inventariseren of Collectiviteitkring 1 bij Het nederlandse pensioenfonds bij een zwaarweerscenario voldoende cash of een ander onderpand kan leveren. Een beperking aan het maximale risico (exposure) van derivaten is vastgesteld en dit wordt regelmatig getoetst door het bestuur op houdbaarheid. Indien de exposure te groot wordt, moet Het nederlandse pensioenfonds overwegen om het renterisico meer met langlopende obligaties in plaats van met derivaten af te dekken.

Kredietrisico

Kredietrisico (ofwel tegenpartijrisico) is het risico dat tegenpartijen niet aan hun overeengekomen verplichtingen ten opzichte van Collectiviteitkring 1 bij Het nederlandse pensioenfonds kunnen voldoen. Collectiviteitkring 1 bij Het nederlandse pensioenfonds loopt kredietrisico in de beleggingsportefeuille door de staats- en bedrijfsobligaties waarin wordt belegd en het aangaan

van valutacontracten en swaps met tegenpartijen. Alleen partijen met een degelijke kredietwaardigheid worden daarom als tegenpartij bij een derivatentransactie geaccepteerd.

Het nederlandse pensioenfonds neemt de volgende maatregelen om kredietrisico te beperken:

- Periodiek wordt geïnventariseerd met welke tegenpartijen Het nederlandse pensioenfonds zakendoet. Er wordt vastgesteld of en in welke mate een eventueel faillissement van deze partijen, of een samenloop van faillissementen, Collectiviteitkring 1 bij Het nederlandse pensioenfonds kan raken.
- Er zijn standaardcontracten (ISDA/CSA) opgesteld voor de dienstverlening door vermogensbeheerders.
- Indien noodzakelijk worden per (soort) tegenpartij (en over het totaal) limieten vastgesteld op basis van een grondige analyse van de financiële situatie van Collectiviteitkring 1 bij Het nederlandse pensioenfonds.
- In rapportages en in de jaarrekening wordt een overzicht opgenomen van de grootste concentratierisico's.
- Het beleid omtrent kredietrisico is vastgelegd in het strategische beleggingsbeleid.

Verzekeringstechnische risico's

Verzekeringstechnisch risico is het risico dat uitkeringen (nu dan wel in de toekomst) niet gefinancierd kunnen worden vanuit premie- en beleggingsinkomsten als gevolg van onjuiste en/of onvolledige (technische) aannames en grondslagen bij de ontwikkeling en premiestelling van het product. De belangrijkste risico's in dit kader zijn het overlijdensrisico en het arbeidsongeschiktheidsrisico.

Het nederlandse pensioenfonds verzekert alleen risico's die het niet zelf kan dragen. De behoefte is dan het grootst op het gebied van nabestaandenpensioen (NP), premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid (PVA) en ANW Pensioen. Het betreft niet de herverzekering van het ouderdomspensioen (OP). De gewenste vorm van herverzekering voor NP, PVA en ANW Pensioen is een volledige herverzekering en geen stop loss-constructie.

De aanname is dat naar mate de collectiviteitkring in volume toeneemt de behoefte aan herverzekering van NP, PVA en ANW Pensioen afneemt. Door een grotere omvang neemt de impact van opgetreden schades van individuele deelnemers op het collectief af. Het nederlandse pensioenfonds sluit voor Collectiviteitkring 1 een herverzekeringscontract met een looptijd van 1 jaar af met ASR Levensverzekering N.V. met optie tot verlenging. Het bestuur van Het nederlandse pensioenfonds besluit jaarlijks of het contract wordt verlengd.

2.3.8 Vooruitblik 2019

Per 1 januari 2019 heten wij twee nieuwe werkgevers welkom. Jindal Films Europe Kerkrade B.V. en Antargaz Nederland B.V. zijn toegetreden tot Collectiviteitkring 1. Hiermee stijgt het premievolume van Collectiviteitkring 1 naar circa EUR 24 miljoen.

Wij hebben besloten om in 2019 een ALM voor Collectiviteitkring 1 te gaan opstarten om het strategisch beleggingsbeleid te herijken. In voorbereiding hierop zal er een kennissessie voor het belanghebbendenorgaan worden georganiseerd specifiek rondom het thema ALM.

In 2019 zal er ook een onderzoek worden uitgevoerd naar de ervaringssterfte binnen Collectiviteitkring 1.

2.4 Verslag van het belanghebbendenorgaan van Collectiviteitkring 1

2.4.1 Verslag van het belanghebbendenorgaan Collectiviteitkring 1

Taak en werkwijze

In het belanghebbendenorgaan van Collectiviteitkring 1 hebben vertegenwoordigers namens de werkgevers en de (gewezen) deelnemers zitting. Er zijn twee leden namens elke geleding. Omdat er relatief weinig gepensioneerden zijn in Collectiviteitkring 1 zijn er op dit moment geen vertegenwoordigers namens gepensioneerden. Bij toename van het aantal gepensioneerden in de kring zal het belanghebbendenorgaan uitgebreid worden met een lid namens de gepensioneerden.

Het belanghebbendenorgaan heeft verschillende bevoegdheden die zijn vastgelegd in de statuten van het fonds. Het bestuur en de raad van toezicht leggen verantwoording af aan de belanghebbendenorganen en de Vergadering van Belanghebbendenorganen over het beleid en de uitvoering hiervan. Het belanghebbendenorgaan beoordeelt het handelen van het bestuur aan de hand van de jaarrekening, het bestuursverslag en andere informatie en rapporteert zijn bevindingen in het jaarverslag.

Daarnaast bewaakt het belanghebbendenorgaan conform de Code Pensioenfondsen of het bestuur de uitvoeringsovereenkomst en het pensioenreglement juist uitvoert. Ook bewaakt het belanghebbendenorgaan of het bestuur de belangen van de verschillende groepen belanghebbenden evenwichtig afweegt. Het belanghebbendenorgaan waarborgt dat de leden ten opzichte van de achterban en van elkaar onafhankelijk en kritisch kunnen opereren.

Thema's belanghebbendenorgaan Collectiviteitkring 1 2018

In 2018 heeft het belanghebbendenorgaan van Collectiviteitkring 1 zes keer vergaderd over thema's aangaande Collectiviteitkring 1. Daarnaast heeft het ook zes keer vergaderd met het bestuur en twee keer met de raad van toezicht (waarvan één gezamenlijk met alle andere gremia). Een delegatie van het bestuursbureau woont de vergaderingen van het belanghebbendenorgaan bij. Daarnaast heeft het belanghebbendenorgaan zich een aantal keren bij laten staan door de adviserend actuaire van het fonds.

In 2018 heeft het belanghebbendenorgaan van Collectiviteitkring 1 met het bestuur gesproken over de financiële opzet van Collectiviteitkring 1. De kosten voor de bedrijfsvoering gaan niet langer geheel maar gedeeltelijk ten laste van het belegd vermogen. Daarnaast heeft het bestuur de hoogte van de voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten geëvalueerd en aangepast. De feitelijke kosten voor de bedrijfsvoering zijn niet gewijzigd.

Een onderwerp dat ook om aandacht vroeg was de benoeming van een nieuw lid van de raad van toezicht. Hiertoe heeft het belanghebbendenorgaan deelgenomen aan een commissie die dit proces heeft aangestuurd.

Het belanghebbendenorgaan van Collectiviteitkring 1 heeft inbreng gehad rondom de invoering van de Europese richtlijn 'Occupational Retirement Provision Directive' (IORPII). IORP II stelt onder meer eisen aan de governance van het fonds. Zo dient het pensioenfonds onafhankelijke sleutelfunctiehouders aan te stellen voor de actuariële, risicobeheer- en internal audit functie. In de vergadering van belanghebbendenorganen zijn mede op verzoek van het belanghebbendenorgaan van Collectiviteitkring 1 aanvullende afspraken met het bestuur gemaakt over de waarborging van de onafhankelijkheid van de sleutelfunctiehouders. Rondom IORP - alsook enkele financiële onderwerpen - heeft het belanghebbendenorgaan ook aandacht besteed aan permanente educatie.

Andere belangrijke onderwerpen van gesprek waren in 2018 de actuariële grondslagen, het pensioenreglement en uitvoeringsovereenkomst, klanttoetreding, en de begroting van de kring. Daarnaast heeft het belanghebbendenorgaan meegewerkt aan het on-site onderzoek naar toekomstbestendigheid en kosten dat DNB heeft uitgevoerd bij alle APF-en.

Het belanghebbendenorgaan heeft zowel advies- als goedkeuringsrechten. Over de volgende onderwerpen bracht het belanghebbendenorgaan van Collectiviteitkring 1 in het verslagjaar advies uit:

- Bestuursverslag
- Statutenwijziging (de vergadering van belanghebbendenorganen was op dat moment nog niet actief)
- Communicatiebeleidsplan 2018 (de Vergadering van Belanghebbendenorganen was op dat moment nog niet actief)
- Wijzigingen pensioenreglement en uitvoeringsovereenkomst Collectiviteitkring 1
- Actuariële en bedrijfstechnische nota 2018
- Begroting Collectiviteitkring 1
- Toetreding Jindal Films Europe Kerkrade BV en Antargaz Nederland BV per 1 januari 2019
- Communicatiejaarplan 2019

Het belanghebbendenorgaan verleende goedkeuring aan de volgende voorgenomen besluiten:

- Vaststellen van een herstelplan 2018
- Wijzigen van het premiebeleid 2018
- Voorziening toekomstige kosten 2019
- Actuariële grondslagen 2019
- Collectieve waardeoverdracht van Ocean Network Express Netherlands per 1 januari 2018.

2.4.2 Bevindingen en oordeel

Bevindingen

Met genoegen hebben wij geconstateerd dat in het afgelopen jaar twee werkgevers zijn toegetreden tot Collectiviteitkring 1: Jindal Poly Europe Kerkrade BV en Antargaz Nederland BV.

Wij werden op open en constructieve wijze betrokken en ontving voldoende informatie om zich een oordeel te vormen over het handelen van het bestuur.

Oordeel

Wij stellen vast dat het pensioenfonds in 2018 forse inspanning heeft geleverd om invulling te geven aan de doelstellingen. Wij merken op dat dit voorspoedig verloopt en spreken waardering uit voor de bijdrage van het bestuur aan de ontwikkeling van het fonds gedurende het verslagjaar. Wij constateren dat het bestuur op effectieve en prudente wijze invulling heeft gegeven aan het besturen van het fonds.

Wij zijn van mening dat het jaarverslag 2018 een duidelijke verantwoording is van het gevoerde beleid en de door het bestuur genomen besluiten inzake Collectiviteitkring 1. Op 20 mei 2019 heeft de raad van toezicht verantwoording afgelegd aan ons. Dankzij een goede samenwerking met het bestuur, raad van toezicht en ondersteuning binnen het pensioenfonds heeft het belanghebbendenorgaan de werkzaamheden goed kunnen uitvoeren en hoopt dit in komende periode op deze wijze voort te zetten.

Kaatsheuvel, 23 mei 2019

Niels Freese, voorzitter
Daan van Baarsen, vice-voorzitter
Guy van Doremalen
Bas van Tilborg

2.4.3 Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft op 20 mei met het belanghebbendenorgaan gesproken over het positieve oordeel 2018. Het bestuur spreekt haar waardering uit over de wijze waarop het belanghebbendenorgaan afgelopen jaar gefunctioneerd heeft en haar taken heeft uitgeoefend. In de samenwerking heerst een open cultuur waarin ruimte is om kritisch te zijn en inhoudelijke discussies te voeren. Binnen het belanghebbendenorgaan is een positieve betrokkenheid waarbij de evenwichtige belangenafweging voorop staat. Het bestuur dankt het belanghebbendenorgaan voor haar inzet en de fijne samenwerking en hoopt dit in de toekomst op deze wijze te blijven voortzetten.

2.5 Pensioenkring Arcadis

2.5.1 Algemene informatie

Doelstelling van het pensioenfonds is het verzorgen van pensioenen voor deelnemers, gewezen deelnemers en hun nabestaanden. Per 1 juli 2018 zijn de opgebouwde aanspraken van de inmiddels geliquideerde Stichting Pensioenfonds Arcadis Nederland door middel van een collectieve waarde ingebracht in de nieuw ingerichte besloten kring: Pensioenkring Arcadis. De opbouw van nieuwe pensioenaanspraken uit hoofde van de cao van de aangesloten werkgever en gelieerde ondernemingen die onder de cao van Arcadis vallen, zijn ondergebracht in Pensioenkring Arcadis. Alle in dit hoofdstuk genoemde bedragen zijn weergegeven in €/1000 tenzij anders aangegeven.

Belanghebbendenorgaan

Per 1 juli 2018 is het belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Arcadis ingesteld en van start gegaan. DNB heeft ingestemd met de benoeming van de leden van het belanghebbendenorgaan. Dit orgaan bestaat uit vertegenwoordigers namens deelnemers, werkgevers en pensioengerechtigden. In 2018 heeft het belanghebbendenorgaan drie keer vergaderd. Daarnaast heeft het belanghebbendenorgaan twee keer vergaderd met het bestuur en één keer met de raad van toezicht.

De samenstelling van het belanghebbendenorgaan

Naam	Functie/ geleding	Aantal termijnen	Huidige termijn eindigt op	Geboortejaar	Geslacht
Breun Breunissen	Voorzitter en lid namens pensioengerechtigden	1	01-07-2022	1950	M
Bram Mommers	Vicevoorzitter en lid namens deelnemers	1	01-07-2020	1974	M
Gert Kroon	Lid namens werkgever	1	01-07-2021	1963	M
Fer Saelman	Plaatsvervangend lid namens pensioengerechtigden	1	01-07-2021	1944	M
Marcel Stuart	Lid namens werkgever	1	01-07-2020	1963	M
Gabe van Wijk	Lid namens deelnemers	1	01-07-2022	1989	M

Bij aanvang is een rooster van aftreden vastgesteld zodat voorkomen wordt dat op een zeker moment alle leden van het belanghebbendenorgaan tegelijk uit de termijn lopen. Dit impliceert dat meerdere leden een eerste termijn hebben die korter is dan de gebruikelijke vier jaar.

2.5.2 Pensioenparagraaf

Kenmerken regeling

Het nederlandse pensioenfonds voert de pensioenregelingen uit voor de werknemers in dienst van de werkgever Arcadis Nederlands BV en gelieerde ondernemingen die onder de cao van Arcadis vallen. De wederzijdse verantwoordelijkheden, bevoegdheden, rechten en (financiële) verplichtingen zijn vastgelegd in de uitvoeringsovereenkomst.

Deelnemers aan de pensioenregeling zijn alle werknemers van de aangesloten werkgever en daaraan gelieerde ondernemingen en de bestuurders van de aangesloten werkgever en daaraan gelieerde ondernemingen op wie de pensioenregeling van toepassing is, die conform de uitvoeringsovereenkomst zijn aangemeld bij Het Nederlandse Pensioenfonds en waarvan de details ten aanzien van het deelnemerschap van de werknemers aan de pensioenregeling zijn vastgelegd in het pensioenreglement.

Hieronder volgt een korte samenvatting van de regeling, waarin de belangrijkste kenmerken worden genoemd. Voor de precieze inhoud van de pensioenregeling wordt verwezen naar het pensioenreglement.

Betreft	Invulling
Type regeling	Middelloodregeling met het karakter van een Collective Defined Contribution regeling.
Pensioendatum	De pensioendatum is 68 jaar. De opbouw stopt bij het bereiken van de AOW-gerechtigde leeftijd. De mogelijkheid wordt geboden om eerder met pensioen te gaan, hetgeen zes maanden van tevoren aangegeven moet worden; de vroegste pensioenleeftijd is 55 jaar.
Pensioengevend salaris (fulltime)	12 maal het maandsalaris per 1 januari, verhoogd met de vakantietoeslag. Het pensioensalaris is gemaximeerd op EUR 105.075 (niveau 2018).
Franchise (opbouwgedeelte)	De franchise (2018: EUR 14.297) wordt jaarlijks per 1 januari vastgesteld en bedraagt 10/7e van het per 1 januari van het betreffende jaar op jaarbasis geldende AOW-bedrag voor een AOW-gerechtigde die gehuwd is met een andere AOW-gerechtigde. De franchise zal nooit lager zijn dan op grond van fiscale wetgeving is toegestaan.
Pensioengrondslag (basis, fulltime)	Pensioengevend salaris minus franchise.
Opbouwpercentage ouderdomspensioen	1,70% per deelnemersjaar.
Ouderdomspensioen	De deelnemer bouwt ieder kalenderjaar een pensioen op ter grootte van het opbouwpercentage vermenigvuldigd met de in het betreffende jaar geldende pensioengrondslag. De opbouw stopt bij het bereiken van de AOW-gerechtigde leeftijd.
Partnerpensioen	Het te bereiken partnerpensioen bedraagt 70% van het (bereikbaar) ouderdomspensioen dat de deelnemer op basis van het laatst geldende pensioenreglement. Het partnerpensioen geldt voor zowel de gehuwde als niet gehuwde partners.
Wezenpensioen	Het te bereiken wezenpensioen bedraagt 14% van het (bereikbaar) ouderdomspensioen dat de deelnemer op basis van het laatst geldende pensioenreglement en alle voorgaande pensioenreglementen had kunnen behalen indien hij/zij tot de AOW-gerechtigde leeftijd zou hebben deelgenomen.
Uitkering wezenpensioen	Eindleeftijd van het wezenpensioen is 21 jaar. Het pensioen wordt verdubbeld bij volle wezen.
Toeslagverlening	Toeslagverlening is voorwaardelijk. Een eventuele toeslag vloeit voort uit het toeslagbeleid van Pensioenkring Arcadis.
Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	Bij arbeidsongeschiktheid in de zin van WIA van tenminste 35% en/ of in de zin van WAO van tenminste 15% of meer wordt de pensioenopbouw geheel of gedeeltelijk premievrij voortgezet op basis van 6 klassen.

Daarnaast kent de regeling van Pensioenkring Arcadis 3 aanvullende regelingen. Dit betreft het WAO-excedentpensioen, WAO-hiaatpensioen en het WIA-excedentpensioen.

Premiebeleid

De pensioenregeling voor het ouderdoms- en nabestaandenpensioen wordt gekarakteriseerd als een zogenaamde collectieve beschikbare premieregeling (CDC). In deze regeling staat de werkgever niet garant voor de pensioenrechten, maar alleen voor het betalen van een vooraf afgesproken vaste premie voor de jaarlijkse pensioenopbouw. Deze pensioenopbouw vindt op een

vergelijkbare wijze plaats als in een middelloonregeling. Is de beschikbaar gestelde premie in enig jaar niet toereikend om de in dat jaar toe te kennen aanspraken te financieren, dan wordt de toekenning van het pensioen zodanig aangepast dat de premie wel toereikend is. Ook in de situatie van tekorten bij het pensioenfonds, bijvoorbeeld door lagere rentestanden of tegenvallende beleggingsopbrengsten, springt de werkgever niet bij. De deelnemers dragen het risico. Keerzijde van deze risicoverdeling tussen werkgever en werknemers is dat eventuele overschotten bij het pensioenfonds ook niet terug gaan naar de werkgever. Tekorten en overschotten zijn dus voor het collectief van deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden.

Toereikendheid van de premie

De premie voor de opbouw van pensioen dient op grond van wet- en regelgeving (gedempt) kostendekkend te zijn. De toets of de premie kostendekkend is wordt voor Pensioenkring Arcadis jaarlijks uitgevoerd mede op basis van de gemiddelde rente.

Op basis van een prognoseberekening van Pensioenfonds Arcadis was de verwachting dat in de beginjaren van de vijfjarige contractperiode van de pensioenovereenkomst (2015 t/m 2019) meer premie zou worden ontvangen dan benodigd is voor de volledige opbouw van pensioen en dat voor de latere jaren de ontvangen premie niet voldoende is om volledig te kunnen opbouwen. Door de sociale partners is bij het aangaan van de pensioenovereenkomst in overleg met Arcadis Pensioenfonds afgesproken dat het premieoverschot uit de beginjaren binnen het pensioenfonds aan een egalisatievoorziening wordt gedoteerd, om daarmee een eventueel premietekort in de latere jaren op te kunnen vangen. Als er in de egalisatievoorziening geen middelen meer zijn om een premietekort op te vangen zal als eerste maatregel het nabestaandenpensioen gedeeltelijk tot geheel op risicobasis worden verzekerd. Mocht die maatregel onvoldoende soelaas bieden, dan wordt vervolgens ook het opbouwpercentage voor het ouderdomspensioen verlaagd.

In de prognoseberekening was rekening gehouden met een verder dalende gemiddelde rente. De rente is in werkelijkheid echter harder gedaald dan verwacht. Dit heeft tot gevolg dat de ontwikkeling van de egalisatievoorziening achterbleef bij de verwachtingen. Hierdoor was het niet mogelijk om tot en met 2019 de oorspronkelijke afspraken, te weten een opbouwpercentage van 1,7% op 67 jaar, te handhaven. In plaats van een lager opbouwpercentage hebben de sociale partners per 2018 de pensioenleeftijd verhoogd naar 68 jaar.

Wijzigingen reglementen en uitvoeringsovereenkomst

Er zijn enkele wijzigingen doorgevoerd in het pensioenreglement met betrekking tot de pensioenregeling. Het betreft hier de wijzigingen als gevolg van de Wet waardeoverdracht klein pensioen.

Weerstandvermogen

Het weerstandvermogen voor Pensioenkring Arcadis bedraagt 0,2% van het beheerde pensioenvermogen. Dit is het vermogen dat Het Nederlandse pensioenfonds moet aanhouden om de bedrijfsrisico's te kunnen opvangen. Het weerstandvermogen maakt geen deel uit van het vermogen van Pensioenkring Arcadis en telt ook niet mee in de balans van Pensioenkring Arcadis. Periodiek wordt getoetst of door wijziging van het pensioenvermogen een overschot of tekort voor Pensioenkring Arcadis ontstaat. Hierna vindt financiële aanzuivering van het saldo plaats.

2.5.3 Actuariële paragraaf

Premies

De Pensioenwet schrijft voor dat de feitelijke premie, de gedempte kostendekkende premie en de (ongedempte) kostendekkende premie worden gekwantificeerd. De samenstelling van de premies is opgenomen in onderstaande tabel. Voor verdere details wordt verwezen naar de toelichting op de premiebaten in de jaarrekening.

2018	Kosten dekkende premie	Gedempte kosten dekkende premie	Feitelijke premie
Inkoop onvoorwaardelijke opbouw	11.221	8.246	7.903
Risicopremie overlijden	316	264	306
Premievoortzetting bij invaliditeit	243	243	245
Premie Arbeidsongeschiktheidspensioen	728	728	734
Opslag instandhouding VEV	2.990	2.266	1.887
Kostenopslag pensioenbeheer	373	373	490
Extra bijdrage	0	0	184
Verrekend met Egalisatie Voorziening Actieven (EVA)	0	0	371
Totaal premiebijdragen	15.871	12.120	12.120

Vereist eigenvermogen

Het vereist eigenvermogen is gebaseerd op de strategische beleggingsportefeuille. De vereiste dekkingsgraad is bepaald op 121,9%. Indien het vereist eigenvermogen bepaald zou zijn op basis van de actuele portefeuille zou deze uitkomen op 121,8%.

Minimum vereist eigenvermogen

Het minimum vereist eigen vermogen wordt vastgesteld op basis van de regels zoals vastgelegd in artikel 11 van het Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen. Ultimo 2018 is de minimum vereiste dekkingsgraad 104,1%.

2.5.4 Vermogensbeheer

Beleggingsbeleid Pensioenkring Arcadis

Dit rapport beslaat de periode 1 juli tot en met 31 december, de eerste zes maanden van Pensioenkring Arcadis. Op hoofdlijnen bestaat het strategische beleid uit een vermogensverdeling van 50% vastrentende waarden en 50% zakelijke waarden, in combinatie met een 50% afdekking van het renterisico. Voor het valutarisico geldt een 100% afdekking van valutarisico naar het Britse pond en de Japanse yen en 75% afdekking van het valutarisico van de US dollar.

Bij de invulling van de beleggingsportefeuille wordt een kwalitatief hoogwaardig beleggingsbeleid gevoerd. Dat wil zeggen dat gestreefd wordt naar (risico)gecontroleerde outperformance van de afgesproken benchmarks terwijl gezorgd wordt voor een goede spreiding over de verschillende beleggingscategorieën en debiteuren.

Voor de afdekking van rente- en valutarisico, als ook voor specifieke beleggingscategorieën, zijn beleggings-richtlijnen opgesteld die het uitgangspunt zijn voor het te voeren beleggingsbeleid. Het MVB-beleid is daarbij een belangrijk onderdeel. Deze richtlijnen zijn leidend voor de fiduciair manager bij het selecteren en monitoren van operationele vermogensbeheerders en beleggingsinstellingen.

Ontwikkelingen op de financiële markten

In 2018 was het macro-economische beeld niet meer zo positief als in 2017. Er waren meer tekenen van een vertragende wereldwijde groei, terwijl er op hetzelfde moment signalen waren van oplopende inflatie. Dit vertaalde zich voornamelijk naar meer onzekerheid en volatiliteit op de financiële markten.

Ondanks dat het jaar positief begon kregen deze onzekerheden gedurende het jaar steeds meer de overhand. Onder invloed van een stijgende Amerikaanse rente, een escalerende handelsoorlog, onzekerheid omtrent de Brexit en de Italiaanse begroting lieten aandelenmarkten in alle grote regio's dalen. Dat gold zowel voor ontwikkelde als opkomende markten. Wereldwijd beursgenoteerd vastgoed daalde in relatief beperkte mate en niet-genoteerd vastgoed rendeerde in Nederland juist positief.

Vastrentende markten lieten een uiteenlopend beeld zien. De angst voor vertraging van de economische groei zorgde er voor dat beleggers risico's verminderden. Dat kwam tot uitdrukking in flink oplopende kredietopslag en op risicovolle obligaties en dalende rentes op veilige staatsleningen en swaps in de eurozone. Er waren wel verschillen: de kredietopslagen op Duitse en Nederlandse staatsobligaties daalden in 2018 sterk terwijl die op Franse staatsobligaties uiteindelijk nagenoeg gelijk bleven. Kredietopslagen, zowel van investment grade als high yield kwaliteit, liepen wereldwijd op. Voor obligaties uit opkomende markten (EMD) leidde de stijging van de dollar tot ongerustheid over de kredietwaardigheid en die hadden hierdoor ook een lastig jaar.

Portefeuilleposities en rendementen

In de onderstaande tabel worden de posities en rendementscijfers getoond van de beleggingscategorieën binnen de portefeuille, afgezet tegen de bijbehorende benchmarks sinds start van de kring op 1 juli 2018.

Voor de uitvoering van het vermogensbeheer worden de vermogenscategorieën toegewezen aan de matchingportefeuille of de rendementsportefeuille. In de matchingportefeuille worden de categorieën opgenomen die vooral meebewegen met de rente en daarmee bijdragen aan het afdekken van het renterisico. In de rendementsportefeuille worden de overige categorieën opgenomen, deze zijn vooral gericht op een extra rendement bovenop de rente.

Uit het strategische beleid resulteert de verhouding 22,5% matching- en 77,5% rendementsportefeuille. Vanwege het beleid in 2018 om 2,5% van de vastrentende waarden niet in inflatie-gerelateerde obligaties te beleggen maar in infrastructuur en erfpachtgronden, kwam de verhouding uit op 20%/80%. De erfpachtgronden zijn gerubriceerd onder niet-genoteerd onroerend goed.

	Strategisch beleid (in %)	Beleid 2018 (in %)	Rendement portefeuille (in euro's, in%)	Rendement Benchmark (in euro's, in%)
Matchingportefeuille	22,5	20		
Swaps, ILB's staatsobligaties, liquiditeiten	22,5	20	4,3	4,4
Rendementsportefeuille	77,5	80		
Aandelen ontwikkelde landen	34	34	-8,5	-7,2
Aandelen opkomende landen	6	6	-5,3	-6,5
Niet-genoteerd onroerend goed	10	11,3	3,3	3,3
Infrastructuur	0	1,2	4,4	4,4
Vastrentende waarden bedrijfsobligaties	17,5	17,5	-0,9	0,3
Vastrentende waarden hoogrentende bedrijven	2,5	2,5	-3,4	-0,2
Vastrentende waarden hoogrentende landen	5	5	1,9	2,8
Vastrentende waarden hoogrentende onderhandse leningen	2,5	2,5	-1,8	-0,3
Totaal	100%	100%		

Matchingportefeuille: afdekking renterisico

Pensioenkring Arcadis loopt via de waardering van haar technische voorzieningen ('verplichtingen') een risico bij veranderingen in de rente. Het beleid is om 50% van het renterisico af te dekken op basis van de zuivere RTS. De afdekking heeft grotendeels plaatsgevonden met behulp van vastrentende beleggingen in de matchingportefeuille (staatsobligaties en renteswaps). Een belangrijk deel van de renteafdekking wordt uitgevoerd via een LDI mandaat. Binnen het LDI mandaat wordt er belegd in staatsobligaties, inflatie-gerelateerde obligaties renteswaps en geldmarktfondsen. Daarnaast dragen de beleggingen in bedrijfsobligaties en erfpachtgronden bij aan de afdekking

Doordat minder dan 100% wordt afgedekt zal de dekkingsgraad gedeeltelijk meebewegen met rentebewegingen en loopt Pensioenkring Arcadis een risico met betrekking tot de dekkingsgraad. Ook het gebruik van staatsobligaties in plaats van swaps heeft een effect op de renteafdekking. Enerzijds leveren deze soms een hoger rendement dan swaps, maar tegelijkertijd neemt het kredietrisico van de portefeuille hierdoor toe.

Pensioenkring Arcadis houdt in haar afdeckingsbeleid rekening met de lagere rentegevoeligheid van de lange verplichtingen die het gevolg is van de zogenaamde Ultimate Forward Rate ('UFR') component in de toezichtcurve. In lijn daarmee wordt de verdeling van de rentegevoeligheid van de beleggingen over de verschillende looptijden aangesloten op de toezichtcurve.

De swaprente is gedaald in de tweede helft van 2018 waardoor het rendement van zowel de verplichtingen als de matchingportefeuille positief was. Voor de tweede helft van het jaar heeft de matchingportefeuille in lijn met de benchmark gepresteerd.

Rendementsportefeuille: aandelen en risicovolle vastrentende waarden

De meeste beleggingscategorieën, met uitzondering van niet-beursgenoteerd onroerend goed, obligaties van opkomende landen en infrastructuur, hebben een negatieve bijdrage geleverd aan het rendement. Vooral aandelen ontwikkelde landen leverden een grote negatieve bijdrage.

Aan de beleggingen in aandelen wordt invulling gegeven door middel van zowel actieve als passieve beleggingsfondsen en een multi-factor strategie. Met name de multi-factor strategie bleef achter in de tweede helft van 2018 als gevolg van de gekozen verdeling over factoren en specifiek de allocatie naar de 'value' factor. Niet-beursgenoteerd onroerend goed en infrastructuur worden ingevuld met actieve beleggingsfondsen. Deze fondsen behielden een positief rendement. Bedrijfsobligaties van zowel investment grade als high yield kwaliteit worden door middel van actieve beleggingsfondsen ingevuld, dit geldt ook voor de categorie staatsobligaties van opkomende landen. De actieve fondsmanagers slaagden er niet in om 2018 outperformance te realiseren.

Valuta-afdekking

Pensioenkring Arcadis dekt het valutarisico van de US dollar voor 75% af en 100% van het valutarisico van het Britse pond en de Japanse yen. Indien de euro sterker wordt ten opzichte van andere valuta dan zullen die beleggingen omgerekend naar euro's in waarde dalen. Doordat het valutarisico grotendeels wordt afgedekt, wordt zo'n waardedaling grotendeels tenietgedaan. Indien de euro verzwakt ten opzichte van andere valuta gebeurt het omgekeerde.

In de tweede helft van 2018 is de Amerikaanse dollar circa 2,5% gestegen versus de euro en de Japanse yen steeg circa 3%. Het Britse pond daalde 2% versus euro. Doordat het valutarisico grotendeels wordt afgedekt heeft de valuta-afdekking per saldo 1% negatief bijgedragen aan het resultaat van de rendementsportefeuille.

Verantwoord beleggen

Het nederlandse pensioenfonds heeft een beleid maatschappelijk verantwoord beleggen. Vanuit dit beleid wordt in het beleggingsbeleid van Pensioenkring Arcadis rekening gehouden met milieu-, sociale en governancefactoren. Dit betreft het integreren van deze factoren in de beleggingsbeslissingen, in dialoog gaan met ondernemingen teneinde gedragsverandering te bewerkstelligen (engagement) en het uitsluiten van beleggingen die niet aan de eisen voldoen. Klimaat speelt hierbij een belangrijke rol, voor de beleggingsportefeuille vinden verschillende engagementactiviteiten plaats op dit gebied door vermogensbeheerders aan te spreken op hun klimaatbeleid. Verder worden de beleggingen beoordeeld aan de hand van internationale normen

zoals vastgelegd in de United Nations Global Compact Principles (UNGC), de Internationale Labour Organisation's (ILO) Conventions en de United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPHR). Beleggingen die op basis van deze normen slecht scoren worden uitgesloten. Als onderdeel van het maatschappelijk verantwoord beleggen beleid is verder het Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB) convenant ondertekend met het doel om samen met overheid, vakbonden en maatschappelijke organisaties verdere invulling te geven aan verantwoord beleggen door de Nederlandse pensioensector.

2.5.5 Kostentransparantie

Het bestuur maakt voor de uitvoering van de regeling voor Pensioenkring Arcadis diverse kosten. Globaal kunnen deze kosten worden onderverdeeld in kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling en kosten van het vermogensbeheer. Het fondsbestuur vindt het belangrijk transparant te zijn over deze kosten. Onderstaand is in dit kader een rapportage over de kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling opgenomen hetgeen betrekking heeft op de periode juli 2018 t/m december 2018.

De kosten worden gepresenteerd met inachtneming van de aanbevelingen van de Pensioenfederatie en AFM. Hierdoor kunnen de kosten die pensioenfondsen maken met elkaar worden vergeleken.

Uitvoeringskosten

	2018
Administratieve uitvoeringskosten	656
In hele euro's per deelnemer	140
Vermogensbeheerkosten	
In aantal basispunten over het gemiddeld belegd vermogen	0,20%
Transactiekosten	
In aantal basispunten over het gemiddeld belegd vermogen	0,04%

In de onderstaande paragrafen worden de kosten verder toegelicht.

Administratieve uitvoeringskosten

De administratieve uitvoeringskosten bedragen voor 2018 € 656.000,=. Omgerekend is dit € 140 per (actieve) deelnemer en pensioengerechtigde.

Omschrijving	2018
Belanghebbendenorgaan	4
Administratiekostenvergoeding	338
Accountant (doorbelast vanuit bedrijfsomgeving)	55
Certificerend actuaaris	22
Adviserend actuaaris	46
Kosten governance bestuur en bestuursbureau	109
Dwangsommen en bestuurlijke boetes	0
Kringregisseur (doorbelast vanuit bedrijfsomgeving)	26
Overige	56
Totaal	656
Actieve deelnemers	2.121
Pensioengerechtigden	2.558
Totaal	4.679
Administratieve uitvoeringskosten in euro per deelnemer	140

De kring is per 1 juli 2018 gestart en voor het 2^e helft van het jaar is een begroting opgesteld voor de bewaking van de kosten. De realisatie van de kosten is in lijn met de opgestelde begroting.

Kosten vermogensbeheer

De totale kosten voor vermogensbeheer in de tweede helft van 2018 zijn uitgekomen op € 2.618.000,=. Uitgedrukt in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen van € 1,11 miljard zijn de kosten 0,24%.

Het bestuur wil een helder en transparant inzicht in de vermogensbeheerskosten die het fonds maakt. Om die reden zijn over het jaar 2018 de kosten inzichtelijk gemaakt. Dit zoveel mogelijk in lijn met de aanbevelingen van de Pensioenfederatie. Het bestuur acht de gerapporteerde kosten passend bij de omvang en karakteristieken van het vermogen van deze kring.

De kosten kunnen voor de verschillende vermogensbeheercategorieën worden onderverdeeld naar de volgende componenten:

	Beheer- kosten	Transactie- kosten inclusief aan- en verkoop- kosten	Totaal	In basis- punten van belegd vermogen
Kosten per beleggingscategorie				
Vastgoed	408	38	445	0,04%

	Beheer- kosten	Transactie- kosten inclusief aan- en verkoop- kosten	Totaal	In basis- punten van belegd vermogen
Aandelen	382	48	431	0,04%
Alternatieve beleggingen	29	0	29	0,00%
Vastrentende waarden	506	329	835	0,08%
Overige beleggingen	130	0	130	0,01%
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën excl. overlay	1.455	415	1.870	0,17%
Kosten overlay beleggingen	184	60	243	0,02%
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën incl. overlay	1.639	475	2.113	0,19%

Kosten vermogensbeheer pensioenfonds en bestuursbureau				
Kosten fiduciair beheer	390		390	0,04%
Bewaarloon	35		35	0,00%
Advieskosten vermogensbeheer	0		0	0,00%
Overige kosten	79		79	0,01%
Totaal overige vermogensbeheerkosten	504		504	0,05%
Totaal kosten vermogensbeheer	2.143		2.617	0,24%

Het nederlandse pensioenfonds is met geen van haar vermogensbeheerders een overeenkomst aangegaan waarin de beheervergoeding geheel of gedeeltelijk gebaseerd is op het door de vermogensbeheerder behaalde beleggingsrendement. Het fonds kent daarom geen performance gerelateerde kosten. Daarnaast wordt ook niet belegd in hedgefondsen of grondstoffen. In dit kostenoverzicht zijn alleen de kostencategorieën opgenomen die daadwerkelijk zijn gemaakt.

Totale kosten

De totale kosten zijn vastgesteld op look through basis en bestaan uit zowel directe kosten ('zichtbare' kosten, die het fonds op factuurbasis betaalt) als uit indirecte kosten ('niet zichtbare' kosten voor vermogensbeheer of transacties, die verwerkt zijn in het rendement van het fonds). De kosten hebben betrekking op de tweede helft van 2018 en zijn niet aangepast naar jaarbasis.

Samenstelling kostenoverzicht

De totale kosten vermogensbeheer zijn te onderscheiden naar de volgende componenten:

- Beheerkosten: kosten voor het portefeuillebeheer door vermogensbeheerders, deze bedroegen € 1.641.000,= of 0,15% van het vermogen;
- Transactiekosten: deze bedroegen in de tweede helft van 2018 € 415.000,= of 0,04% van het vermogen;
- Overige vermogensbeheerkosten: kosten die zijn gemaakt voor o.a. de bewaarbank, de beleggingsadministratie, fiduciair management en eventuele advieskosten, deze bedroegen € 505.000,= of 0,05% van het vermogen.

Beheerkosten

De 'beheerkosten' zijn voor alle beleggingsfondsen in portefeuille gebaseerd op de lopende kosten. In de lopende kosten zijn eventuele kortingen (rebates) reeds verrekend. Als maatstaf voor de beheerkosten van de beleggingsfondsen wordt de Ongoing Charges Figure (OCF) gehanteerd. De OCF bevat de beheervergoeding plus administratiekosten, accountantskosten, custodykosten, kosten voor securities lending etc die door het beleggingsfonds worden gemaakt. Beleggingsfondsen publiceren de OCF in het jaarverslag. Voor nieuwe fondsen waarvoor nog geen OCF beschikbaar is wordt een schatting gebruikt. Indien een beleggingsfonds geen OCF maar Total Expense Ratio (TER) rapporteert wordt deze maatstaf gebruikt.

Transactiekosten

De transactiekosten bestaan uit gefactureerde toe- en uittredingskosten en aan- en verkoopkosten van individuele titels.

Overige vermogensbeheerkosten

Het laatste onderdeel van de kosten zijn de overige vermogensbeheerkosten. Onder deze posten komen de kosten van de fiduciair manager, custodian en eventuele advieskosten terug.

2.5.6 Financiële positie en herstelplan

Financiële positie

De beleidsdekkingsgraad daalde gedurende de tweede helft van 2018 van 109,4% naar 108,9%.

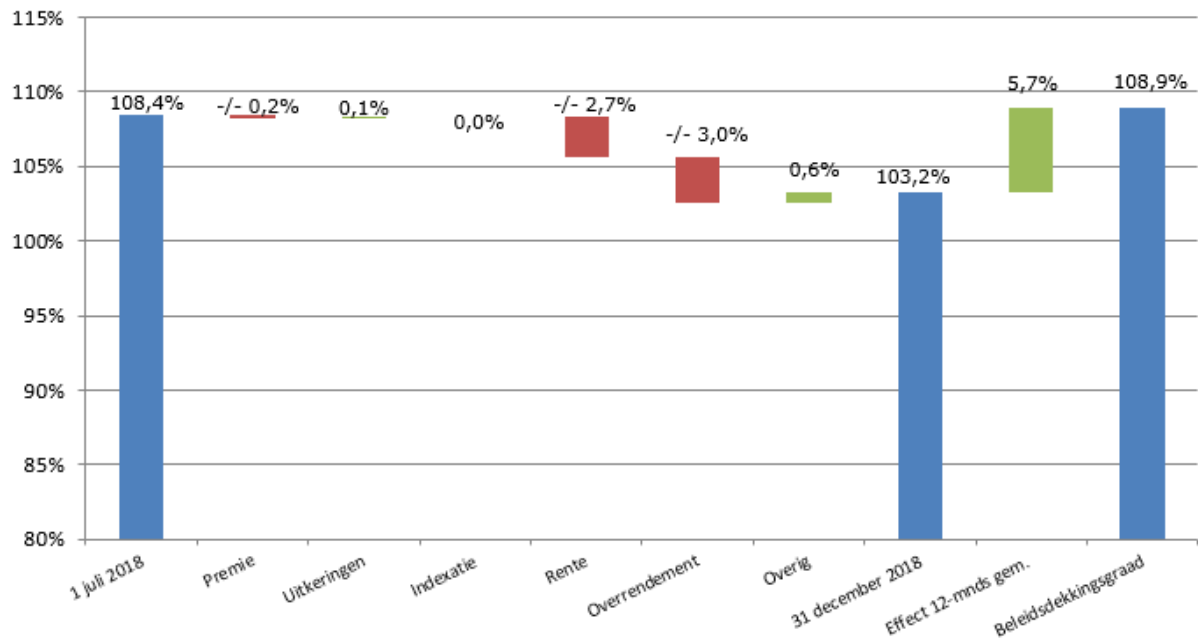
De actuele dekkingsgraad op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur (de "toezichtscurve") is in de tweede helft van 2018 gedaald naar 103,2%. Dit is 5,2 procentpunt lager dan ultimo juni en 7,0 procentpunt lager dan eind 2017. Dit was het gevolg van een daling van de rentes in combinatie met negatieve rendementen binnen de rendementsportefeuille. De gedaalde rente had een positief effect op de waarde van de vastrentende waarden, maar omdat het renterisico voor 50% is afgedekt was de stijging van de waarde van de verplichtingen groter. De totale portefeuille heeft een rendement behaald van -3,0% in de tweede helft van 2018.

Hierna volgt een samenvatting van de financiële positie van het pensioenfonds en ontwikkelingen gedurende de 2^e helft van 2018.

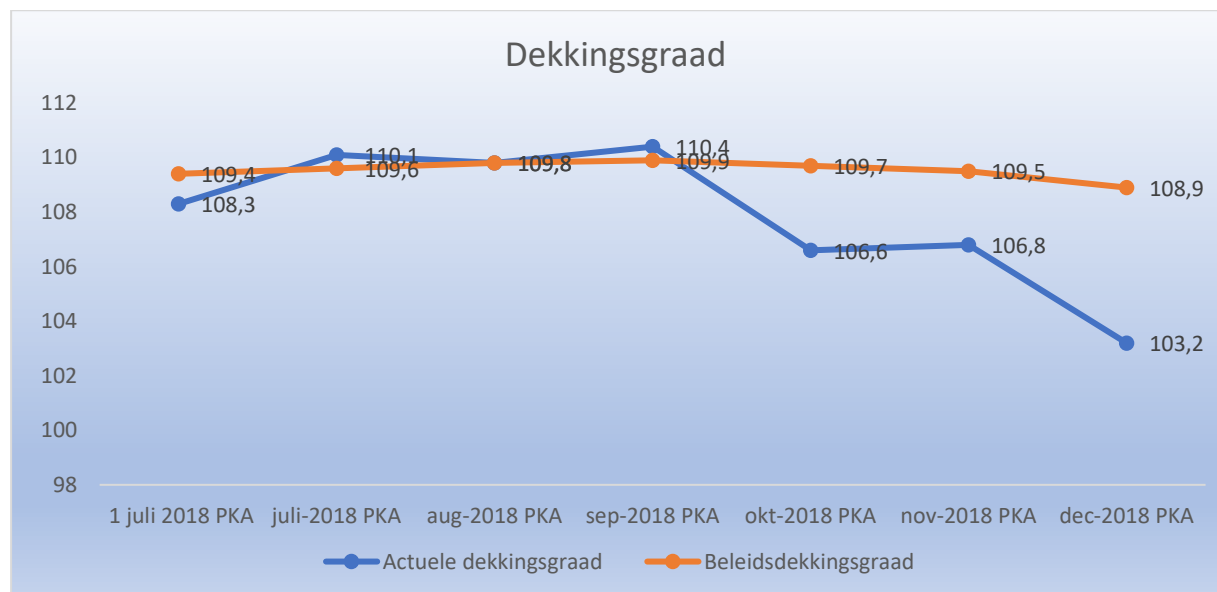
2018	Pensioenvermogen	Technische voorziening	Dekkingsgraad
Stand per 1 juli 2018	0	0	0,0%
Ontvangen CWO	1.115.970	1.029.824	108,4%
Beleggingsresultaten	-32.010	-1.320	-3,0%
Premiebijdragen (regulier)	11.630	12.508	-0,2%
Uitkeringen	-14.905	-14.888	0,1%
Wijziging Rentetermijnstructuur	0	26.285	-2,7%
□ Overige	-1.373	-7.032	0,6%
Stand per 31 december 2018	1.079.312	1.045.377	103,2%

In bovenstaand overzicht wordt een verloop van het pensioenvermogen en een verloop van de technische voorziening gegeven. Onder beleggingsresultaten is in het verloop Pensioenvermogen het behaalde rendement op beleggingen verantwoord. Het verloop technische voorzieningen betreft de interest vergoeding over de technische voorziening op basis van de 1-jaars rente zoals vastgesteld door DNB in de RTS van 31 december 2017. Bij het resultaat op overige is de wijziging van de reserveringsgrondslagen (prognosetafel en opslag voor toekomstige uitvoeringskosten) verantwoord.

Hieronder staat een grafische weergave van het verloop van de dekkingsgraad:

De dekkingsgraad heeft zich de tweede helft van 2018 als volgt ontwikkeld:

De TV worden berekend op basis van de RTS. Dit komt overeen met contantmaking op basis van een gemiddelde rekenrente ad 1,42%. In beginsel is deze RTS een marktrente, maar sinds 2012 wordt deze voor lange looptijden gecorrigeerd met een UFR.

De actuele dekkingsgraad wordt berekend als de som van de technische voorzieningen en de reserves, gedeeld door de technische voorzieningen. De egalatievoorziening actieven (EVA) doet niet mee in de berekening van de dekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad is het voortschrijdend gemiddelde van de laatste 12 actuele dekkingsgraden.

Pensioenkring Arcadis bevindt zich ultimo 2018 in een situatie van reservetekort aangezien de beleidsdekkingsgraad lager is dan de vereiste dekkingsgraad van 121,9%.

Herstelplan

Over heel 2018 heeft de dekkingsgraad zich ten opzichte van het herstelplan als volgt ontwikkeld:

2018	Werkelijk	Herstelplan
Dekkingsgraad per 1 januari	110,2%	110,3%
Premie	-0,4%	-0,4%
Uitkeringen	0,3%	0,3%
Verandering van de rentetermijnstructuur	-4,6%	0,0%
Rendement op beleggingen	-2,7%	5,1%
Overige oorzaken en kruiseffecten	0,4%	0,0%
Dekkingsgraad per 31 december	103,2%	115,3%

De dekkingsgraad bedroeg op 31 december 2018 103,2% en liep daarmee achter op het herstelplan dat uitgaat van 115,3% op die datum.

De premie heeft bijgedragen aan de dekkingsgraad conform het herstelplan.

De verandering van de rentetermijnstructuur heeft geleid tot een daling van de dekkingsgraad. In het herstelplan is uitgegaan van een ongewijzigde rentetermijnstructuur in het boekjaar 2018 waardoor de bijdrage van de verandering van de rentetermijnstructuur nihil is. Bij de bepaling van de werkelijke dekkingsgraad is van de daadwerkelijke rentetermijnstructuur ultimo van het boekjaar uitgegaan die lager is dan de rentetermijnstructuur primo het jaar.

Het rendement op beleggingen heeft minder bijgedragen aan de dekkingsgraad dan verwacht volgens het herstelplan. Dit wordt verklaard door met name de gedaalde aandelenkoersen in het 4^e kwartaal van 2018.

Het effect bij overige oorzaken en kruiseffecten wordt voornamelijk veroorzaakt door kruiseffecten van wijziging van rentetermijnstructuur met in dit geval het beleggingsresultaat en de wijziging van de reserveringsgrondslagen (prognosetafel en opslag voor toekomstige uitvoeringskosten). De kruiseffecten worden veroorzaakt door de gehanteerde berekeningsmethodiek die is voorgeschreven door DNB.

Op basis van het FTK is per 1 januari 2019 sprake van een reservetekort. Het pensioenfonds heeft per eind maart 2019 een geactualiseerd herstelplan ingediend bij DNB. Op 23 mei 2019 heeft DNB instemming gegeven bij het herstelplan 2019.

Toeslagverlening

Binnen Pensioenkring Arcadis bestaat de mogelijkheid de pensioenaanspraken van (gewezen) deelnemers en de pensioenrechten van pensioengerechtigden jaarlijks per 1 juli te verhogen op basis van maximaal het ambitieniveau zoals dat is vastgelegd in de pensioenregeling.

Toeslagverlening binnen Pensioenkring Arcadis is in beginsel voorwaardelijk. Binnen Pensioenkring Arcadis wordt geen onvoorwaardelijke toeslag aangeboden indien dit gevolgen heeft voor de aan te houden technische voorziening.

Toeslagverlening vindt uitsluitend plaats ten laste van het eigen vermogen van de collectiviteitkring,

Voor alle deelnemers is de jaarlijkse toeslagverlening maximaal gelijk aan de stijging van de consumentenprijsindex (CPI), reeks alle huishoudens, afgeleid tussen december van twee kalenderjaren vóór de toekenning en december van het kalenderjaar vóór de toekenning.

Het fonds volgt de systematiek van toekomst bestendig indexeren. Er wordt alleen een toeslag verleend voor zover deze in de toekomst ook verleend kan worden. Per 1 juli 2018 is er geen toeslag verleend. Wanneer er volledige toeslagverlening had kunnen plaatsvinden, zouden de pensioenaanspraken en -rechten zijn verhoogd met 1,24%.

Inhaaltoeslag

Het nederlandse pensioenfonds heeft het inhaalbeleid en de achterstanden van Arcadis Pensioenfonds overgenomen voor de Pensioenkring Arcadis. Indien de toeslag in enig jaar niet volledig wordt toegekend, kan dit in een later stadium hersteld worden door middel van een inhaaltoeslag, eveneens per 1 juli. Hiervan kan sprake zijn indien er een reserveoverschot is en de reële dekkingsgraad minimaal 100% is. Achterstanden in indexatie en in kortingen worden gelijkwaardig behandeld, waarbij de meest recente achterstand/ korting als eerste wordt hersteld. Na tien jaar wordt een gemiste indexatie of korting niet meer hersteld en vervalt deze. Uitzondering is de korting uit 2013. Deze korting van 5,6% kan ook na meer dan 10 jaar worden hersteld.

De kans dat de achterstanden van vóór 2015 kunnen worden hersteld is denkbaar klein. Het wegwerken van achterstanden van vóór 2015 beschouwt het bestuur daarom als niet realistisch. Die achterstanden worden derhalve niet meer gecommuniceerd.

Indexatie deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden vanaf 2015

Jaar	Toegekend	Volledige toeslagverlening	Achterstand	
				Cumulatief vanaf 2015
2015	0,00%	0,38%	0,38%	
2016	0,00%	0,54%	0,54%	0,92%
2017	0,00%	0,93%	0,93%	1,86%
2018	0,00%	1,24%	1,24%	3,12%

2.5.7 Risicomanagement

Risicohouding

De risicohouding van Pensioenkring Arcadis is door het bestuur van Het nederlandse pensioenfonds overgenomen. Aanpassingen aan de risicohouding vinden plaats in overleg met het belanghebbendenorgaan.

De mate waarin Pensioenkring Arcadis risico's accepteert, wordt kwantitatief uitgedrukt in een tweetal maatstaven:

- Een maximaal vereist eigen vermogen (dit betreft de risicohouding voor de korte termijn);
- Ondergrenzen voor het pensioenresultaat (dit betreft de risicohouding voor de lange termijn).

Voor de vaststelling van de kortetermijnrisicohouding is in 2015 door Arcadis Pensioenfonds een ALM-studie uitgevoerd om inzicht te krijgen in het verwachte verloop van de financiële positie, de premie en de toeslagen in de komende jaren. Op basis van de ALM-studie bedraagt het vereist eigen vermogen (VEV) gemiddeld 23,6% binnen een bandbreedte afhankelijk van marktvolatiliteit van circa 22% tot 27%. Dit is geen vaste bandbreedte. De bandbreedte ademt mee met de ontwikkeling van de rente omdat een wijziging van het vereist eigen vermogen als gevolg van een wijziging van de rente niet wordt gezien als een overschrijding van de korte termijn risicohouding.

Als kwantitatieve maatstaf voor de risicohouding op de lange termijn heeft het fonds 3 ondergrenzen bepaald voor de uitkomsten in de haalbaarheidstoets. Het fonds voert jaarlijks een

haalbaarheidstoets uit. Met de haalbaarheidstoets wordt met behulp van de ondergrenzen gemonitord in hoeverre het verwachte pensioenresultaat aansluit bij de gewekte verwachtingen. Wanneer de uitkomsten uit de haalbaarheidstoets niet aan de ondergrenzen voldoen, dan dient dit te worden gecommuniceerd naar de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden en zal het bestuur in gesprek moeten met de sociale partners. De ondergrenzen hebben derhalve een signaalfunctie. Het bestuur heeft op basis van de uitgevoerde aanvangshaalbaarheidstoets de volgende ondergrenzen vastgesteld:

- Vanuit de situatie waarbij de dekkingsgraad gelijk is aan de vereiste dekkingsgraad dient de mediaan van het pensioenresultaat tenminste gelijk te zijn aan 90%.
- Vanuit de feitelijke dekkingsgraad dient de mediaan van het pensioenresultaat tenminste gelijk te zijn aan 85%.
- Vanuit de feitelijke dekkingsgraad dient de maximale afwijking ten opzichte van de mediaan in het geval van een "slechtweer scenario" (lees: 5e percentiel) 35% te bedragen

Naar de mening van het bestuur zijn deze ondergrenzen in lijn met de ambitie en de kwalitatieve risicohouding van Pensioenkring Arcadis. Waardevastheid van het pensioen wordt gezien als het belangrijkste uitgangspunt en het beleggingsbeleid mag best wat risicovoller zijn als hierdoor de kans op indexatie vergroot wordt. Dit resulteert in een hoog verwacht pensioenresultaat, maar ook in grotere onzekerheid omtrent het pensioenresultaat. Het verwachte pensioenresultaat is iets gestegen ten opzichte van 2017, 93,6% versus 91,9%.

Financieel Crisisplan

Voor Pensioenkring Arcadis is een crisisplan opgesteld. In dit crisisplan zijn de te nemen stappen en maatregelen weergegeven in specifieke scenario's. Aan de hand van deze specifieke scenario's kan het bestuur handelen indien zich een scenario voordoet.

Risicomanagement

In paragraaf 2.1.8 vanaf pagina 17 is het algemene risicomanagement proces beschreven. Dit proces is zowel op de stichting van toepassing als ook voor elke kring.

Financiële risico's

Binnen de kringen zijn financiële risico's geïdentificeerd gebaseerd op FIRM. De inschatting van het risico kan per kring verschillen op basis van de specifieke kenmerken van de betreffende kring. Met betrekking tot Pensioenkring Arcadis gelden risicoschattingen per risico waarbij het bruto risico de inschatting is voor beheersmaatregelen en de netto inschatting na beheersmaatregelen.

Ieder kwartaal vindt de Risk Control Self assessment plaats waarbij alle risico's beoordeeld worden op wijzigingen in de bruto inschatting en de werking van de beheersmaatregelen om naar netto te komen.

Toelichting financiële risico's

Renterisico

Het renterisico heeft betrekking op obligaties en leningen op schuldbekentenis, maar ook op de verplichtingen. Onder het Financieel Toetsingskader (FTK) dat per 2007 is ingevoerd, is het verschil in renterisico tussen beleggingen en verplichtingen van belang. Dit wordt veroorzaakt door het verschil in de gemiddelde looptijd van de beleggingen (kort) versus de verplichtingen (lang). Hierdoor zijn verplichtingen meer rentegevoelig en dat betekent een risico voor de ontwikkeling van de dekkingsgraad in het geval dat de rente gaat dalen.

Het nederlandse pensioenfonds beheerst dit risico door het renteafdekkingbeleid, dat is gericht op het reduceren van het renterisico tussen beleggingen en verplichtingen. De afdekking vindt plaats op basis van de zuivere RTS, dus zonder toepassing van de UFR.

Voor het gewenste renteafdekkingniveau is het noodzakelijk om derivaten (o.a. renteswaps) in te zetten. Het beleid voor het gebruik van derivaten is vastgelegd in het beleggingsbeleid.

Valutarisico

Dit risico wordt grotendeels afgedekt. Uitzondering hierop vormt het valutarisico voor zakelijke waarden in opkomende markten.

Inflatierisico

De toeslag is voorwaardelijk, dus formeel is er geen inflatierisico. Binnen Pensioenkring Arcadis heeft Het nederlandse pensioenfonds de ambitie om prijsinflatie toe te kennen als toeslag.

Marktrisico

Dit is het risico als gevolg van het beleggen zelf en de ontwikkelingen op de financiële markten. Beleggingscategorieën met een hoog risico, zoals zakelijke waarden, stijgen en dalen door omstandigheden in de markten waarin wordt belegd. Dit risico wordt enerzijds geaccepteerd voor het behalen van rendement en anderzijds zo veel mogelijk beheerst door de beleggingen te spreiden over meerdere markten.

Het beleid op het gebied van marktrisico is vastgesteld op basis van een ALM-studie, goed huisvaderschap en gezond verstand. In de vermogensbeheerovereenkomsten is vastgelegd door welk partij en op welke wijze (spreiding en soorten beleggingen) het vermogen belegd dient te worden.

De fiduciair beheerovereenkomst legt vast dat de fiduciair beheerder een intensievere informatievoorziening levert tijdens een financiële crisis. Daarnaast moet ook worden vastgelegd in de overeenkomst dat de fiduciair beheerder het bestuur via advisering door de beleggingsadviescommissie, alternatieve maatregelen biedt om schade en risico's tijdens een crisis te beperken.

De beleggingsrichtlijnen worden vastgesteld onder verantwoordelijkheid van het bestuur en bevatten restricties waarbinnen een vermogensbeheerder vervolgens naar eigen inzicht mag beleggen.

Monitoring van het marktrisico geschiedt door de beleggingsadviescommissie op basis van mandaten, limietmonitoring en periodieke rapportage.

Scenario's dekkingsgraad voor markt- en marktrenterisico per eind 2018

De onderstaande tabel geeft de gevoeligheid van de dekkingsgraad weer voor het rente- en aandelenrisico waarbij de risico's zich gecombineerd voordoen. Hierbij wordt verondersteld dat alle andere factoren onveranderd blijven. De aandelenrendementen worden hierbij schoksgewijs tussen de -25% en + 25% aangepast, de rente wordt schoksgewijs tussen de -1% en +1% aangepast.

Gevoeligheidsanalyse dekkingsgraad (toezicht, in %)			
Delta rente	Zakelijke waarden - 25%	Zakelijke waarden 0%	Zakelijke waarden +25%
-1,0%	85,0	95,5	106,1
-0,5%	87,7	99,3	110,8
0%	90,7	103,2	115,8
0,5%	93,8	107,4	121,1
1,0%	97,1	111,8	126,6

Liquiditeitsrisico

Pensioenkring Arcadis bij Het nederlandse pensioenfonds staat op verschillende manieren bloot aan liquiditeitsrisico. Voor de korte tot middellange termijn is voorzien dat de premie-inkomsten

van Pensioenkring Arcadis bij Het nederlandse pensioenfonds kleiner zijn dan de uitgaven. Uit dien hoofde bestaat een liquiditeitsrisico dat dient te worden beheerst. Hierbij gaat het erom of Pensioenkring Arcadis bij Het nederlandse pensioenfonds tijdig aan zijn verplichtingen kan voldoen. Daartoe is de portefeuille grotendeels belegd in dagelijks of wekelijks verhandelbare beleggingen, maar bestaat de portefeuille ook uit illiquide beleggingen. Periodiek wordt de waardering van deze illiquide beleggingen getoetst. Bij de vaststelling van het strategisch beleggingsbeleid wordt rekening gehouden met stress-scenario's en periodiek wordt een stresstest uitgevoerd om te inventariseren of Pensioenkring Arcadis bij Het nederlandse pensioenfonds bij een zwaarweerscenario voldoende cash of ander onderpand kan leveren. Indien het liquiditeitsrisico te groot wordt, moet Het nederlandse pensioenfonds overwegen om de portefeuille aan te passen.

Kredietrisico

Kredietrisico (ofwel tegenpartijrisico) is het risico dat tegenpartijen niet aan hun overeengekomen verplichtingen ten opzichte van Pensioenkring Arcadis bij Het nederlandse pensioenfonds kunnen voldoen. Pensioenkring Arcadis bij Het nederlandse pensioenfonds loopt kredietrisico in de beleggingsportefeuille door de staats- en bedrijfsobligaties waarin wordt belegd en het aangaan van swaps met tegenpartijen. Alleen partijen met een degelijke kredietwaardigheid worden daarom als tegenpartij bij een derivatentransactie geaccepteerd.

Het nederlandse pensioenfonds neemt de volgende maatregelen om kredietrisico te beperken:

- Periodiek wordt geïnventariseerd met welke tegenpartijen Het nederlandse pensioenfonds zakendoet. Er wordt vastgesteld of en in welke mate een eventueel faillissement van deze partijen, of een samenloop van faillissementen, Pensioenkring Arcadis bij Het nederlandse pensioenfonds raakt.
- Er zijn standaardcontracten opgesteld voor de dienstverlening door vermogensbeheerders.
- Indien noodzakelijk worden per (soort) tegenpartij (en over het totaal) limieten vastgesteld op basis van een grondige analyse van de financiële situatie van Pensioenkring Arcadis bij Het nederlandse pensioenfonds.
- In rapportages en in de jaarrekening wordt een overzicht opgenomen van de grootste concentratierisico's.
- Het beleid omtrent kredietrisico is vastgelegd in het strategische beleggingsbeleid.

Verzekeringstechnische risico's

Verzekeringstechnisch risico is het risico dat uitkeringen (nu dan wel in de toekomst) niet gefinancierd kunnen worden vanuit premie- en beleggingsinkomsten als gevolg van onjuiste en/of onvolledige (technische) aannames en grondslagen bij de ontwikkeling en premiestelling van het product. De belangrijkste risico's in dit kader zijn het overlijdensrisico en het arbeidsongeschiktheidsrisico.

Pensioenkring Arcadis bij Het nederlandse pensioenfonds verzekert alleen risico's die het niet zelf kan dragen op basis van stop loss. De behoefte is het grootst op het gebied van nabestaandenpensioen en arbeidsongeschiktheid.

2.5.8 Vooruitblik 2019

Eind 2019 loopt de pensioenovereenkomst af tussen de sociale partners die betrokken zijn bij de Arcadis-cao. In 2019 worden activiteiten ondernomen rondom de onderhandelingen over de nieuwe regeling en bijbehorende financiële opzet. De sociale partners worden ondersteund met informatie, onder meer over de kaders waarbinnen de opdrachtaanvaarding kan plaatsvinden. Bij de opdrachtaanvaarding zal het bestuur de evenwichtige belangenafweging centraal stellen. Het belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Arcadis is betrokken en oefent de medezeggenschap uit onder meer middels het goedkeuringsrecht rondom het premiebeleid.

Ook wordt in 2019 aandacht besteed aan het vervolg op de ALM-studie die in 2018 is uitgevoerd. De ALM-studie is uitgevoerd met als doel om het strategisch beleggingsbeleid te herijken. Begin 2019 is het vernieuwde strategisch beleggingsbeleid vastgesteld. Er is een beweging in gang gezet naar een meer defensief profiel omdat dit beter past bij de doelstelling van de kring. De verhouding tussen vastrentende en zakelijke waarden wijzigt van 50:50 naar 55:45. De invulling van de

wijziging vindt met name plaats door te beleggen in Nederlandse hypotheke. In 2019 wordt de implementatie in gang gezet.

2.6 Verslag van het belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Arcadis

2.6.1 Verslag van het belanghebbendenorgaan Pensioenkring Arcadis

Taak en werkwijze

In het belanghebbendenorgaan hebben vertegenwoordigers namens de werkgever, de deelnemers en de gepensioneerden zitting. Er zijn twee leden namens elke geleding, met dien verstande dat de wet het aantal zetels namens gepensioneerden maximeert op 25% van het totaal. Pensioenkring Arcadis heeft relatief veel gepensioneerden in het deelnemersbestand. Er wordt zeer gehecht aan invloed voor en verbinding met deze doelgroep. Daarom is er, naast een formeel lid, ook een plaatsvervangend lid toegelaten tot het belanghebbendenorgaan. Het plaatsvervangend lid neemt deel aan de vergaderingen. Bij afwezigheid van het formele lid, is het plaatsvervangend lid stemgerechtigd.

Het belanghebbendenorgaan heeft verschillende bevoegdheden die zijn vastgelegd in de statuten van het fonds. Het bestuur en de raad van toezicht leggen verantwoording af aan de belanghebbendenorganen en de Vergadering van Belanghebbendenorganen over het beleid en de uitvoering hiervan. Het belanghebbendenorgaan beoordeelt het handelen van het bestuur aan de hand van de jaarrekening, het jaarverslag en andere informatie en rapporteert zijn bevindingen in het jaarverslag.

Het belanghebbendenorgaan bewaakt conform de Code Pensioenfondsen of het bestuur de uitvoeringsovereenkomst en het pensioenreglement juist uitvoert. Ook bewaakt het belanghebbendenorgaan of het bestuur de belangen van de verschillende groepen belanghebbenden evenwichtig afweegt. Het belanghebbendenorgaan waarborgt dat de leden ten opzichte van de achterban en van elkaar onafhankelijk en kritisch kunnen opereren.

Start van het belanghebbendenorgaan

Op 1 juli 2018 zijn de verplichtingen van Arcadis Pensioenfonds overgegaan in Pensioenkring Arcadis bij Het nederlandse pensioenfonds. Per dezelfde datum is het belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Arcadis geïnstalleerd. Het belanghebbendenorgaan heeft de heer ing. B. Breunissen benoemd als voorzitter en de heer ing. B.B.J.M. Mommers als vice-voorzitter.

Om een goede start mogelijk te maken heeft het belanghebbendenorgaan in de eerste helft van 2018 een opleidingsprogramma doorlopen om te voldoen aan de geschiktheidseisen. De leden van het belanghebbendenorgaan die vanuit hun rol als bestuurder al voldeden aan de geschiktheidseisen, hebben ook bijeenkomsten bijgewoond. Dit in het kader van permanente educatie. Tevens zijn alle leden van het belanghebbendenorgaan, waaronder ook het plaatsvervangend lid, met positief gevolg getoetst door DNB.

Het belanghebbendenorgaan hecht zeer aan een goede samenwerking met het bestuur. In het proces dat vooraf ging aan de overgang hebben meerdere leden van de beide gremia elkaar leren kennen tijdens de vergaderingen van de stuurgroep die leiding gaf aan de transitie. Ook hebben bestuursleden vergaderingen van de beleggingscommissie van Arcadis Pensioenfonds bijgewoond.

Thema's belanghebbendenorgaan in 2018

In 2018 heeft het belanghebbendenorgaan drie keer vergaderd over thema's aangaande Pensioenkring Arcadis. Deze vergaderingen vinden doorgaans getrapt plaats. Eerst vergadert het belanghebbendenorgaan zelf. Aansluitend vindt een bijeenkomst met het bestuur plaats. Ook is er een bijeenkomst geweest met de raad van toezicht.

Het belanghebbendenorgaan heeft zowel advies- als goedkeuringsrechten op de belangrijkste vraagstukken van de eigen collectiviteitskring. Zo heeft bijvoorbeeld het goedkeuringsrechten op het premie- en strategisch beleggingsbeleid alsook het indexatie/kortingsbeleid. Adviesrechten zijn er onder meer op de uitvoerings-overeenkomst, de ABTN en de kringbegroting.

Eind 2018 was de beleidsdekkingsgraad van Pensioenkring Arcadis 108,9%. De beleidsdekkingsgraad ligt daarmee nog steeds onder de grens van het vereist eigen vermogen. Pas als de

beleidsdekkingsgraad herstelt naar de vereiste dekkingsgraad heeft het pensioenfonds weer voldoende buffer om volledig te kunnen indexeren. Pensioenkring Arcadis bevindt zich thans in herstel en rapporteert hierover aan DNB. Het belanghebbendenorgaan betreurt het dat hierdoor ook in 2018 geen indexatie van de pensioenen kon plaatsvinden. De beleidsdekkingsgraad is wel hoger dan het minimaal vereist eigen vermogen waardoor op dit moment een korting niet in beeld is.

Het belanghebbendenorgaan verleende in 2018 goedkeuring voor de volgende besluiten:

- Uitgangspunten van de ALM-studie
- Het uitbreiden van de lijst met toegestane beleggingscategorieën met beursgenoteerd vastgoed en Nederlandse hypotheek

Over de volgende onderwerpen bracht in 2018 het belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Arcadis in het verslagjaar advies uit:

- ABTN
- Communicatie jaarplan 2019
- Pensioenreglement
- Kringbegroting

Daarnaast heeft het belanghebbendenorgaan een educatieve bijeenkomst gehad met andere gremia. Deze stond in het teken van de invoering van de Europese richtlijn 'Occupational Retirement Provision Directive' (IORP II). IORP II stelt onder meer eisen aan de governance van het fonds. Zo dient het pensioenfonds onafhankelijke sleutelfunctiehouders aan te stellen voor de actuariële, risicobeheer- en internal audit functie.

Het was nodig om voorafgaand aan de start van Pensioenkring Arcadis een aantal documenten vast te stellen waar het belanghebbendenorgaan inspraak op heeft. Te denken valt aan de uitvoeringsovereenkomst, de ABTN, het pensioenreglement, de statuten, het herstelplan etc. Omdat het belanghebbendenorgaan nog niet was opgestart zijn deze stukken behandeld in de stuurgroep transitie en in voorkomende gevallen het bestuur van Arcadis Pensioenfonds. Omdat de meeste leden van het belanghebbendenorgaan zitting hadden in het bestuur of vanuit het verantwoordingsorgaan betrokken waren bij de transitie, is invloed vanuit de belanghebbenden gewaarborgd geweest in dit proces.

2.6.2 Bevindingen en oordeel

Bevindingen

Als leden van het belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Arcadis stellen wij vast dat de transitie in 2018 naar Het Nederlandse Pensioenfonds goed is verlopen. Een transitie leidt altijd tot uitdagingen maar geconstateerd is dat deze naar tevredenheid zijn geadresseerd. In het bijzonder is het belanghebbendenorgaan positief over het feit dat de communicatie met de achterban ook na de transitie goed verloopt. Zo zijn het bestuur en het bestuursbureau aanwezig geweest bij bijeenkomsten van de Vereniging van Gepensioneerden Arcadis en ook The Young Part.

De belangrijkste aanleiding van de overgang naar Het Nederlandse Pensioenfonds waren de toegenomen bestuurlijke druk, toekomstige kwetsbaarheden en risico's in de uitvoering alsook de gestegen kosten. Bij Het Nederlandse Pensioenfonds wordt geprofiteerd van de professionaliteit, robuustheid en kostenvoordelen van een grotere organisatie. De eigen kring waarborgt voldoende zeggenschap. Daarmee is een toekomstbestendige uitvoering is gewaarborgd die in het belang is van alle deelnemers en pensioengerechtigden.

Wij stellen vast dat de samenwerking met het professionele bestuur tot op heden goed is verlopen. Het bestuur acteert transparant en is benaderbaar. De bestuurlijke druk bij het paritaire belanghebbendenorgaan is duidelijk afgenomen terwijl er weldegelijk invloed is op het beleid. De uitvoeringskosten zijn significant lager dan voor de transitie. Omdat er na de transitie medewerkers van het voormalige Arcadis Pensioenfonds werkzaam zijn op het bestuursbureau is te merken dat de kennis en cultuur geborgd is.

Oordeel

In het kader van ons oordeel over het gevoerd beleid stellen wij vast dat het bestuur stevige inzet heeft gedaan om de doelstelling te realiseren. Wij zijn positief over de wijze waarop het bestuur

invulling geeft aan de groei en ontwikkeling van het fonds in dit boekjaar. Wij constateren dat het bestuur op effectieve en prudente wijze invulling heeft gegeven aan het besturen van het fonds.

Wij zijn van mening dat het jaarverslag 2018 een heldere verantwoording bevat van het gevoerde beleid en de door het bestuur genomen besluiten. Op 20 mei 2019 heeft de raad van toezicht verantwoording afgelegd aan ons. Dankzij een goede samenwerking met het bestuur, raad van toezicht en ondersteuning binnen het pensioenfonds hebben wij de werkzaamheden goed kunnen uitvoeren en wij hebben er vertrouwen in dat dit in de komende periode op deze wijze wordt voortgezet.

Amersfoort, 27 mei 2019

Breun Breunissen, voorzitter
Bram Mommers, vice-voorzitter
Gert Kroon
Fer Saelman
Marcel Stuart
Gabe van Wijk

2.6.3 Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft op 20 mei met het belanghebbendenorgaan gesproken over het oordeel 2018. Vanaf 1 juli 2018 is het belanghebbendenorgaan geïnstalleerd. Het bestuur hecht zeer aan een goede samenwerking met het belanghebbendenorgaan op een open en constructieve wijze. Het bestuur spreekt haar waardering uit over de wijze waarop het belanghebbendenorgaan vanaf de start per 1 juli 2018 gefunctioneerd heeft en haar taken heeft uitgeoefend. Het bestuur heeft gezien dat het belanghebbendenorgaan zich goed bewust is van haar rol en taken. Binnen het belanghebbendenorgaan is een positieve betrokkenheid waarbij de evenwichtige belangenafweging hoog in het vaandel staat. Het bestuur dankt het belanghebbendenorgaan voor haar inzet en de prettige samenwerking en hoopt dit in de toekomst op deze wijze te blijven voortzetten.

2.7 Ondertekening

Amstelveen, 17 juni 2019

Het bestuur van Stichting Het nederlandse pensioenfonds

José Suarez Menendez, voorzitter

André van Vliet, secretaris

Mila Hoekstra, bestuurslid

Raad van toezicht van Stichting Het nederlandse pensioenfonds

Gérard Aben, voorzitter

Orpa Bisschop

Piet Molenaar

3 Jaarrekeningen

Alle bedragen weergegeven in duizenden euro's tenzij anders aangegeven.

3.1 Jaarrekening Bedrijfsomgeving

3.1.1 Balans

Na bestemming van saldo van baten en lasten	Toelichting	2018	2017
Activa			
Vastrentende waarden		3.480	1.217
Subtotaal beleggingen voor risico fonds	3.1.8.1	3.480	1.217
Vorderingen en overlopende activa	3.1.8.2	298	356
Overige activa	3.1.8.3	141	86
Totaal activa		3.919	1.659
Passiva			
Algemene en bestemde reserves	3.1.8.4	3.341	1.047
Achtergestelde leningen	3.1.8.5	250	250
Overige schulden en overlopende passiva	3.1.8.6	328	362
Totaal passiva		3.919	1.659

3.1.2 Staat van baten en lasten

	Toelichting	2018	2017
Baten			
Beleggingsresultaten risico fonds	3.1.12.1	-19	-12
Overige baten	3.1.12.2	4.384	2.213
Totaal baten		4.365	2.201
Lasten			
Uitvoeringskosten	3.1.12.3	1.853	1.531
Overige lasten	3.1.12.4	218	273
Totaal lasten		2.071	1.804
Saldo van baten en lasten			
		2.294	397
Bestemming saldo van baten en lasten			
		2018	2017
Dotatie bestemmingsreserve	3.1.8.4	2.229	336
Dotatie overige reserves	3.1.8.4	65	61
Totaal		2.294	397

3.1.3 Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

Omschrijving	2018	2017
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen bijdragen Weerstandsvermogen	2.306	336
Ontvangen achtergestelde lening	0	0
Ontvangen overige bijdragen	2.001	1.613
Betaalde uitvoeringskosten en overige lasten	-1.970	-1.570
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	2.337	379
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Aankopen en verstrekkingen van beleggingen	-2.276	-1.225
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-6	-5
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-2.282	-1.230
Nettokasstroom uit bedrijfsactiviteiten	55	-851
Mutatie geldmiddelen	55	-851
Stand per 1 januari	79	930
Stand per 31 december	134	79

3.1.4 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling Bedrijfsomgeving

Het doel van Stichting Het nederlandse pensioenfonds, statutair gevestigd te Utrecht is, per collectiviteitkring, deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden, hun nagelaten betrekkingen en gewezen partners te beschermen tegen geldelijke gevolgen van ouderdom, invaliditeit en overlijden. Het pensioenfonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling in Collectiviteitkring 1 per 1 januari 2017 en Pensioenkring Arcadis per 1 juli 2018. Het nederlandse pensioenfonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 65001583.

3.1.4.1 Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling en in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, de functionele valuta van het pensioenfonds en heeft betrekking op de periode van 1 januari 2018 tot en met 31 december 2018 (Bedrijfsomgeving en Collectiviteitkring 1), respectievelijk 1 juli 2018 tot en met 31 december 2018 (Pensioenkring Arcadis).

Het bestuur heeft op 17 juni 2019 de jaarrekening opgemaakt en vastgesteld.

3.1.5 Algemene grondslagen

3.1.5.1 Opname van een actief of verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het fonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar is vast te stellen. Een verplichting komt in de balans wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar is vast te stellen.

Dit betekent dat we transacties verwerken op de handelsdatum en niet op de afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'Nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

3.1.5.2 Verantwoording van baten en lasten

Baten komen in de staat van baten en lasten wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar is vast te stellen. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar is vast te stellen.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder nemen we activa en verplichtingen niet meer in de balans op vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

3.1.5.3 Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting zijn gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen als sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen. Bovendien moet de intentie bestaan om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten nemen we eveneens gesaldeerd op.

3.1.5.4 Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur zich oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de

toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen nemen we op in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

3.1.5.5 Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

3.1.5.6 Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen actuele waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

3.1.5.7 Foutenherstel

Als een materiële fout na de vaststelling van de jaarrekening wordt geconstateerd, herstellen we deze middels een retrospectieve verwerking. Dit houdt in dat we het eigen vermogen aan het einde van het voorafgaande boekjaar herrekenen alsof de fout niet heeft plaatsgevonden. Het verschil tussen het eigen vermogen aan het eind van het voorafgaande boekjaar voor en na herrekening, verwerken we vervolgens verwerkt als een rechtstreekse mutatie van het eigen vermogen aan het begin van het huidige boekjaar.

De bate of last als gevolg van een eventueel herstel van een niet-materiële fout verwerken we in de winst-en-verliesrekening van het huidige boekjaar.

Het fonds heeft in de jaarrekening van het huidige boekjaar geen foutenherstel toegepast.

3.1.6 Specifieke grondslagen

3.1.6.1 Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd op actuele waarde. Slechts indien de actuele waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten). Participaties in beleggingsinstellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor dat soort beleggingen.

3.1.6.2 Beleggingen voor risico fonds

3.1.6.2.1 Vastrentende waarden

Vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen actuele waarde inclusief opgelopen rente. Van ter beurze genoteerde vastrentende waarden is dit de beurswaarde per balansdatum. Voor niet ter beurze genoteerde participaties in vastrentende waardenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

3.1.6.3 Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa waarderen we bij eerste verwerking op actuele waarde. Na eerste verwerking, waarderen we vorderingen op geamortiseerde kostprijs. Deze is gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten en deze is onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen indien sprake is van oninbaarheid. Bij de waardering van vorderingen wordt rekening gehouden met het risico van oninbaarheid door hiervoor een voorziening in aftrek te brengen op het saldo van de uitstaande vorderingen. Voor gelijksoortige posten met gelijksoortige risico's wordt gezamenlijk een schatting gemaakt van verliezen en risico's op balansdatum. Deze systematiek om de voorziening vast te stellen wordt gerekend tot de statische methode.

3.1.6.4 Overige activa

Onder meer worden hieronder de liquide middelen opgenomen voor zover dit banktegoeden betreft welke onmiddellijk opeisbaar zijn. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

3.1.6.5 Stichtingskapitaal en reserves

Het eigen vermogen van Het nederlandse pensioenfonds bestaat uit het stichtingskapitaal en verschillende reserves. Het stichtingskapitaal en de reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle activa en verplichtingen, inclusief technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen zijn verwerkt in de balans. De grondslagen voor de verschillende componenten van het eigen vermogen lichten we hieronder nader toe.

Voor de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. Het voorstel voor de bestemming van het saldo van baten lasten over 2018 is opgenomen onder noot 3.1.8.4 van de toelichting op de jaarrekening op pagina 81.

3.1.6.5.1 Algemene reserve

Onder de algemene reserve verantwoorden we het eigen vermogen dat niet wordt gerekend tot het bestemmingsfonds weerstandsvermogen.

3.1.6.5.2 Bestemmingsfonds weerstandsvermogen

Het bestemmingsfonds weerstandsvermogen bevat weerstandsvermogen als bedoeld in artikel 112a PW.

Het weerstandsvermogen dient voor het opvangen van bedrijfsrisico's van Het nederlandse pensioenfonds. Dit zijn de risico's waarvan de eventuele financiële gevolgen niet ten laste kunnen worden gebracht van de aangesloten collectiviteitkring. Uitgangspunt is dat er bij aanvang van Het nederlandse pensioenfonds weerstandsvermogen is en dat dit vermogen doorlopend voldoende beschikbaar is. De omvang van het weerstandsvermogen is geregeld in artikel 112a lid 8 Pensioenwet en artikel 40e Besluit uitvoering Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling (Besluit PW en Wvb). Het weerstandsvermogen moet aan de volgende eisen voldoen:

Het weerstandsvermogen bedraagt ten minste 0,2 procent van de waarde van het beheerde pensioenvermogen met een minimum van € 500.000,= en met een maximum van € 20 miljoen; Aanvullend dient er voor de dekking van aansprakelijkheidsrisico's een percentage van 0,1 procent van de waarde van het beheerde pensioenvermogen te worden aangehouden. tenzij een beroepsaansprakelijkheidsverzekering (BAV) wordt gesloten, zoals in de wetgeving nader omschreven, of een daarmee vergelijkbare voorziening is getroffen. Het nederlandse pensioenfonds heeft voor dekking van aansprakelijkheidsrisico's een beroepsaansprakelijkheidsverzekering (BAV) afgesloten; Indien en voor zover de risicoanalyse van Het nederlandse pensioenfonds daartoe aanleiding geeft, bedraagt het weerstandsvermogen méér dan de som van de eerste twee onderdelen.

Ons beleid is dat een weerstandsvermogen wordt aangehouden dat tenminste gelijk is aan een minimum bedrag van € 900.000,= vermeerderd met 0,2% van de som van de beheerde pensioenvermogens van de collectiviteitkring(en).

3.1.6.6 Achtergestelde leningen

Achtergestelde leningen worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op actuele waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten). De achtergestelde lening behoort tot het weerstandsvermogen als bedoeld in artikel 112a PW.

3.1.6.7 Overlopende schulden en passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op actuele waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

3.1.7 Grondslagen voor de resultaatbepaling

3.1.7.1 Algemeen

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben.

3.1.7.2 Beleggingsresultaten

Zowel directe als indirecte beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

3.1.7.2.1 *Indirecte beleggingsopbrengsten*

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de actuele waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de gerealiseerde herwaarderingen.

3.1.7.2.2 *Directe beleggingsopbrengsten*

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

3.1.7.2.3 *Kosten van vermogensbeheer*

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe en de daaraan toegerekende interne kosten verstaan.

3.1.7.3 Overige baten

Onder de overige baten zijn verantwoord de bijdragen van ASR Nederland N.V. aan de opstartkosten van het pensioenfonds alsmede bijdragen van de kring voor governance kosten en bijdragen van de kring aan het weerstandsvermogen. De opbrengsten zijn toegerekend aan de periode waarop deze betrekking hebben.

3.1.7.4 Uitvoeringskosten

De uitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Aan Het nederlandse pensioenfonds zijn in het afgelopen jaar geen dwangsommen en boetes opgelegd.

3.1.7.5 Grondslagen kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is volgens de directe methode opgesteld. Onder geldmiddelen verstaan we alle liquide middelen conform de definitie in RJ360 Het Kasstroomoverzicht. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Er is onderscheid tussen kasstromen uit bedrijfsomgeving en beleggingsactiviteiten.

3.1.8 Toelichting op de balans Bedrijfsomgeving

Activa

3.1.8.1 Beleggingen voor risico fonds

De ontwikkelingen in de beleggingsportefeuille in het boekjaar zijn als volgt samen te vatten:

Omschrijving	Vastrentende waarden	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2018	1.217	0	1.217
Aankopen/verstrekkingen	2.276	0	2.276
Verkopen/aflossingen	0	0	0
Herwaardering	-13	0	-13
Overige mutaties	0	0	0
Stand per 31 december 2018	3.480	0	3.480

Omschrijving	Vastrentende waarden	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2017	0	0	0
Aankopen/verstrekkingen	1.225	0	1.225
Verkopen/aflossingen	0	0	0
Herwaardering	-7	0	-7
Overige mutaties	-1	0	-1
Stand per 31 december 2017	1.217	0	1.217

Voor de meeste beleggingen is sprake van objectief vast te stellen frequente marktnoteringen. Voor beleggingen waarvoor deze niet beschikbaar zijn, vindt waardering plaats op basis van waarderingsmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige actuele waarde van vergelijkbare instrumenten en het gebruik van schattingen.

- Niveau 1: De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen in een actieve markt.
- Niveau 2: Actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van onafhankelijke taxaties.
- Niveau 3: De waarde wordt vastgesteld met waarderingsmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata. Hieronder valt de netto contante waarde berekeningen van de derivaten.
- Niveau 4: De waarde wordt vastgesteld met waarderingsmodellen waarin geen gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Op basis van deze indeling kan de beleggingsportefeuille als volgt worden samengevat:

Per 31 december 2018	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Totaal
Vastrentende waarden					
Indirecte beleggingen (via fondsen)	3.480	0	0	0	3.480
Totaal	3.480	0	0	0	3.480

Per 31 december 2017	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Totaal
Vastrentende waarden					
Indirecte beleggingen (via fondsen)	1.217	0	0	0	1.217
Totaal	1.217	0	0	0	1.217

Bij deze indeling is geen gebruik gemaakt van look-through naar de onderliggende beleggingen.

3.1.8.2 Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen en overlopende activa luiden als volgt:

Omschrijving	2018	2017
Collectiviteitkring - Pensioenkring Arcadis	7	0
Bijdragen opstartkosten ASR Nederland N.V.	218	281
Lopende interest	1	1
Overlopende activa	72	74
Stand per 31 december	298	356

Overlopende activa	2018	2017
Nog te verrekenen kosten met ASR Nederland N.V.	22	0
Vooruitbetaalde kosten handelscrediteuren	50	74
Totaal	72	74

Geen van de vorderingen heeft een resterende looptijd van langer dan 1 jaar.

3.1.8.3 Overige activa

De overige activa luiden als volgt:

Omschrijving	2018	2017
Liquide middelen	134	79
Overige activa	7	7
Stand per 31 december	141	86

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn.

Passiva

3.1.8.4 Algemene reserves en Bestemmingsfonds weerstandsvermogen

De specificatie van de reserves luidt als volgt:

Omschrijving	Algemene reserve	Bestemmingsfonds weerstandsvermogen	Totaal
Stand per 1 januari 2018	61	986	1.047
Uit bestemming saldo van baten en lasten	59	2.235	2.294
Stand per 31 december 2018	120	3.221	3.341

Omschrijving	Algemene reserve	Bestemmingsfonds weerstandsvermogen	Totaal
Stand per 1 januari 2017	0	650	650
Uit bestemming saldo van baten en lasten	61	336	397
Stand per 31 december 2017	61	986	1.047

De specificatie van het Bestemmingsfonds Weerstandsvermogen is als volgt:

Bestemmingsfonds weerstandsvermogen	2018	tot 2018	Totaal
Niet door collectiviteitkringen ingebracht	0	650	650
Collectiviteitkring 1	68	336	404
Pensioenkring Arcadis	2.167	0	2.167
Totaal	2.235	986	3.221

3.1.8.5 Achtergestelde lening

De ontwikkeling in de achtergestelde lening is als volgt:

Omschrijving	2018	2017
Stand per 1 januari	250	250
Aankopen	0	0
Verkopen / Aflossingen	0	0
Stand per 31 december	250	250

Een achtergestelde lening is verstrekt door ASR Nederland N.V. tegen de volgende voorwaarden:

- Besteding uitsluitend voor het weerstandsvermogen als bedoeld in artikel 112a PW;
- Onbepaalde duur met een opzeggingstermijn van 5 jaar;
- Rente 5% per jaar (effectieve rente 5,09%), per kwartaal achteraf te voldoen.

De achterstelling geldt ten opzichte van alle andere schuldeisers van het fonds. De voorwaarden van de achtergestelde lening kunnen uitsluitend met voorafgaande toestemming van De

Nederlandsche Bank worden gewijzigd. Ook terugbetaling kan uitsluitend geschieden met voorafgaande toestemming van De Nederlandsche Bank.

3.1.8.6 Overige schulden en overlopende passiva

De overige schulden en overlopende passiva zijn als volgt te specificeren.

Omschrijving	2018	2017
Nog te betalen salariskosten	19	12
Belastingdienst	15	9
Handelscrediteuren	107	135
Collectiviteitkringen	147	202
Accountantskosten	40	4
Stand per 31 december	328	362

Geen van schulden heeft een resterende looptijd van langer dan 1 jaar.

3.1.9 Risicobeheer

3.1.9.1 Solvabiliteitsrisico

3.1.9.1.1 Weerstandsvermogen

Voor de bedrijfsomgeving is het belangrijkste risico het solvabiliteitsrisico. Een van de vergunningseisen is dat Het nederlandse pensioenfonds beschikt over voldoende weerstandsvermogen. Het weerstandsvermogen is bedoeld om de bedrijfsrisico's van het APF te kunnen opvangen. Deze risico's brengen wij niet ten laste van de collectiviteitkringen van Het nederlandse pensioenfonds.

Financiering van de niet-financiële risico's vindt plaats vanuit het wettelijk vereist weerstandsvermogen van Het nederlandse pensioenfonds. Het weerstandsvermogen biedt Het nederlandse pensioenfonds de mogelijkheid om deze gekwantificeerde risico's ten laste te brengen van het weerstandsvermogen. De initiële risicoanalyse (met behulp van een ICAAP-model) herijken we jaarlijks.

Voor het weerstandsvermogen houden wij een aparte administratie bij. Wij kunnen daardoor aantonen dat Het nederlandse pensioenfonds altijd beschikt over het minimale vereiste weerstandsvermogen. In de administratie van het weerstandsvermogen administreren wij de bijdragen aan en rechten op het weerstandsvermogen per kring afzonderlijk.

3.1.9.1.2 Benodigde weerstandsvermogen

Het benodigde weerstandsvermogen voor Het nederlandse pensioenfonds is vastgesteld op € 900.000,=. Deze omvang van het weerstandsvermogen biedt Het nederlandse pensioenfonds de mogelijkheid om de gekwantificeerde risico's ten laste te brengen van het weerstandsvermogen en tegelijk meer dan het minimum weerstandsvermogen van € 500.000,= aan te houden. De initiële risicoanalyse (met behulp van een ICAAP model) wordt jaarlijks herijkt. Door de in de tijd opgedane ervaringen zal er een steeds beter inzicht in de processen en risico's ontstaan. De huidige ruimte in het wettelijk vereist weerstandsvermogen geeft een redelijke mate van zekerheid om ook bij een herijking voldoende ruimte in het wettelijk vereist weerstandsvermogen over te houden.

3.1.9.2 Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Deze risico's worden door het fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering zijn betrokken.

Kempen Capital Management B.V. houdt als fiduciër manager toezicht op het totale vermogensbeheer en de risicoposities van het fonds. In dat kader selecteert en monitort zij de beleggingsfondsen en bankrekeningen voor het weerstandsvermogen in de Bedrijfsomgeving. De afhankelijkheid van deze partijen wordt beheerst doordat de bewaring van de stukken uit de portefeuille is ondergebracht bij afzonderlijke custodians zoals Kas Bank. De vastlegging van de financiële administratie is uitbesteed aan pensioenuitvoerder a.s.r. Met a.s.r. zijn een uitvoeringsovereenkomst en een service level agreement gesloten.

Het bestuur beoordeelt jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering van de fiduciër manager, bewaarder en pensioenuitvoeringsorganisatie door middel van performancerapportages (alleen vermogensbeheerders), SLA-rapportages en onafhankelijk getoetste rapportages over de interne beheersing (ISAE 3402-rapportages).

3.1.9.3 Mitigerende maatregelen

Van ASR Nederland N.V. heeft het fonds een garantie ontvangen waarmee tekorten op de exploitatie van het fonds en haar collectiviteitkring(en) tot en met 2022 en tot een maximumbedrag kunnen worden opgevangen.

3.1.10 Verbonden partijen

Van transacties met verbonden partijen is sprake wanneer een relatie bestaat tussen de onderneming en een natuurlijk persoon of entiteit die verbonden is met de onderneming. Dit betreffen onder meer de relaties tussen de onderneming en haar deelnemingen, de aandeelhouders, de bestuurders en de functionarissen op sleutelposities. Onder transacties wordt verstaan een overdracht van middelen, diensten of verplichtingen, ongeacht of er een bedrag in rekening is gebracht. Er hebben zich geen transacties met verbonden partijen voorgedaan op niet zakelijke grondslag.

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar toelichting 3.1.12.3.3 vanaf pagina 85. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op (voormalige) bestuurders.

3.1.11 Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

3.1.11.1 Langlopende contractuele verplichtingen

Voor kantoorruimte is een huurcontract aangegaan met een resterende duur van minder dan 1 jaar en een jaarlijkse huurverplichting van € 38.000,- exclusief servicekosten.

Het fonds heeft voor de pensioenadministratie een uitbestedingsovereenkomst gesloten met ASR Levensverzekering N.V. voor een periode van 5 jaar. De jaarlijks door de collectiviteitkring(en) te betalen vergoeding is variabel en afhankelijk van het aantal en type deelnemers.

3.1.12 Toelichting op de staat van baten en lasten Bedrijfsomgeving

3.1.12.1 Beleggingsresultaten voor risico fonds

De beleggingsresultaten voor risico fonds zijn als volgt:

2018	Directe beleggings opbrengsten	Indirecte beleggings opbrengsten	Kosten van vermogens beheer	Totaal
Vastrentende waarden	0	-13	-5	-18
Overige beleggingen	-1	0	0	-1
Totaal	-1	-13	-5	-19

2017	Directe beleggings opbrengsten	Indirecte beleggings opbrengsten	Kosten van vermogens beheer	Totaal
Vastrentende waarden	0	-7	-5	-12
Overige beleggingen	0	0	0	0
Totaal	0	-7	-5	-12

3.1.12.2 Overige baten

De overige baten zijn als volgt:

Omschrijving	2018	2017
Bijdragen kringen voor governancekosten	211	79
Bijdragen initiatiefnemer aan opstartkosten Fonds	1.938	1.798
Bijdragen kringen aan weerstandsvermogen	2.235	336
Totaal	4.384	2.213

3.1.12.3 Uitvoeringskosten

De uitvoeringskosten zijn als volgt:

Omschrijving	2018	2017
Accountant	63	24
Adviserend actuaris	83	34
Bestuurskosten	279	310
Contributies en bijdragen	7	4
Salaris	221	217
Pensioen- en sociale lasten	60	59
Overige kosten bestuursbureau	1.102	864
Rentelasten	15	13
Overige	23	6
Totaal	1.853	1.531

3.1.12.3.1 Salaris, Pensioen- en sociale lasten

De kosten voor Salaris en de kosten voor Pensioen- en sociale lasten bedroegen € 357 (2017: 306). Hiervan is een bedrag van € 76 (2017: € 30) doorbelast naar de collectiviteitkringen.

3.1.12.3.2 Honoraria accountant

Door de externe accountant zijn kosten voor onderzoek van de jaarrekening en de verslagstaten in rekening gebracht tot een bedrag van € 156 (2017: 52). Hiervan is een bedrag van € 93 (2017: € 28) doorbelast naar de collectiviteitkringen. De kosten voor overige opdrachten bedragen € 0 (2017: € 0).

3.1.12.3.3 Bezoldiging bestuurders en RvT

De bezoldiging van de leden van het bestuur, inclusief bestuurscommissies en overige bestuursorganen, bedraagt:

Honoraria	2018	2017
Voorzitter bestuur	68	60
Overige 2 leden bestuur	102	85
Voorzitter raad van toezicht	27	27
Overige 2 leden raad van toezicht	34	38
Totaal	231	210

De in deze specificatie opgenomen bedragen zijn exclusief BTW. Over 2018 en 2017 zijn geen vacatiegelden betaald aan bestuurders van het fonds.

Aan betrokkenen zijn geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt.

3.1.12.4 Overige lasten

De overige lasten zijn als volgt:

Omschrijving	2018	2017
Resultaat op kosten Collectiviteitkring 1	218	273
Totaal	218	273

De overige lasten hebben betrekking op de compensatie door de bedrijfsomgeving van het negatieve resultaat op kosten gedurende de opstartfase van Collectiviteitkring 1. Deze compensatie wordt uiterlijk tot en met 2019 verstrekt.

3.1.12.5 Aantal personeelsleden

	2018	2017
Gemiddeld aantal FTE's over het jaar	2,4	1,7

3.1.13 Belastingen

De activiteiten van het fonds en haar collectiviteitkringen zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

3.1.14 Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn na de balansdatum geen gebeurtenissen geweest van dien aard dat een wezenlijk ander beeld zou ontstaan van de financiële positie per einde 2018 dan op grond van dit verslag kan worden verkregen.

3.2 Financiële verantwoording Collectiviteitkring 1

Alle bedragen weergegeven in duizenden euro's tenzij anders aangegeven.

3.2.1 Balans

Na bestemming van saldo van baten en lasten	Toelichting	2018	2017
Activa			
Vastgoedbeleggingen		23.812	12.402
Aandelen		50.535	54.734
Vastrentende waarden		127.909	103.482
Derivaten		820	352
Subtotaal beleggingen voor risico fonds	3.2.11.1	203.076	170.970
Vorderingen en overlopende activa	3.2.11.4	3.517	3.000
Overige activa	3.2.11.5	2.117	791
Totaal activa		208.710	174.761
Passiva			
Reserves	3.2.12	8.540	16.160
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds	3.2.13	197.503	155.071
Derivaten	3.2.11.1	1.561	2.765
Overige schulden en overlopende passiva	3.2.14	1.106	765
Totaal passiva		208.710	174.761
Actuele dekkingsgraad (in %)	3.2.12.1	104,3%	110,4%

3.2.2 Staat van baten en lasten

	Toelichting	2018	2017
Baten			
Premiebijdragen (van werkgever en werknemers)	3.2.18.1	18.705	19.405
Ontvangen (collectieve) waardeoverdrachten	3.2.18.7	17.894	149.741
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	3.2.18.2	383	4.285
Totaal baten		36.982	173.431
Lasten			
Pensioenuitkeringen	3.2.18.3	1.850	1.790
Pensioenuitvoeringskosten	3.2.18.4	339	297
Wijziging voorziening pensioenverplichtingen risico fonds	3.2.18.5	42.432	155.071
Saldo herverzekering	3.2.18.6	-320	232
Uitgaande waardeoverdrachten	3.2.18.7	301	-119
Totaal lasten		44.602	157.271
Saldo van baten en lasten		-7.620	16.160
Bestemming saldo van baten en lasten			
Overige reserves	3.2.12	-7.620	16.160
Totaal		-7.620	16.160

3.2.3 Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

Omschrijving	Toelichting	2018	2017
Kasstroom uit pensioenactiviteiten			
Ontvangen premies		18.494	19.670
Ontvangen waardeoverdrachten		18.732	85.764
Ontvangen uitkeringen van verzekeraars		181	166
Betaalde pensioenuitkeringen		-1.796	-1.752
Betaalde waardeoverdrachten		-301	0
Betaalde premies herverzekering		-1.166	-1.010
Betaalde uitvoeringskosten		-435	-417
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten		33.709	102.421
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten			
Verkopen en aflossingen van beleggingen		150.906	147.948
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten		4.065	2.118
Aankopen en verstrekkingen van beleggingen		-186.800	-250.048
Betaalde kosten van vermogensbeheer		-476	-442
Saldo overige kasstromen uit hoofde van beleggingsactiviteiten		-78	-1.136
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten		-32.383	-101.560
Nettokasstroom uit bedrijfsactiviteiten		1.326	861
Koers- en omrekeningsverschillen op geldmiddelen		0	-70
Mutatie geldmiddelen		1.326	791
Stand per 1 januari		791	0
Stand per 31 december	3.2.11.5	2.117	791

3.2.4 Algemene grondslagen

3.2.4.1 Overeenstemmingsverklaring

De financiële verantwoording Collectiviteitkring 1 is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving. Het bestuur heeft op 17 juni 2019 de jaarrekening opgemaakt en vastgesteld.

3.2.4.2 Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het fonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar is vast te stellen. Een verplichting komt in de balans wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar is vast te stellen.

3.2.4.3 Verantwoording van baten en lasten

Baten komen in de staat van baten en lasten wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar is vast te stellen. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar is vast te stellen.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder nemen we activa en verplichtingen niet meer in de balans op vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

3.2.4.4 Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting zijn gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen als sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen. Bovendien moet de intentie bestaan om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten nemen we eveneens gesaldeerd op.

3.2.4.5 Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur zich oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen nemen we op in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

3.2.4.6 Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

3.2.4.7 Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen actuele waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

3.2.4.8 Foutenherstel

Als een materiële fout na de vaststelling van de jaarrekening wordt geconstateerd, herstellen we deze middels een retrospectieve verwerking. Dit houdt in dat we het eigen vermogen aan het einde van het voorafgaande boekjaar herrekenen alsof de fout niet heeft plaatsgevonden. Het verschil tussen het eigen vermogen aan het eind van het voorafgaande boekjaar voor en na herrekening, verwerken we vervolgens verwerkt als een rechtstreekse mutatie van het eigen vermogen aan het begin van het huidige boekjaar.

De bate of last als gevolg van een eventueel herstel van een niet-materiële fout verwerken we in de winst-en-verliesrekening van het huidige boekjaar.

Het fonds heeft in de jaarrekening van het huidige boekjaar geen foutenherstel toegepast.

3.2.5 Specifieke grondslagen

3.2.5.1 Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde. Slechts indien de actuele waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs. Overlopende activa en passiva alsmede liquiditeiten vermogensbeheer worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Het verschil tussen actuele waarde en nominale waarde is bij deze activa en passiva in het algemeen gering. Participaties in beleggingspools en -instellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen (look-through benadering). Bij gemengde beleggingsfondsen wordt aangesloten bij de hoofdcategorie, bepaald op basis van actuele waarde. Vorderingen en schulden uit beleggingen welke samenhangen met een specifieke beleggingscategorie worden onder beleggingsdebiteuren dan wel -crediteuren opgenomen in de betreffende beleggingscategorie. Financiële instrumenten worden gebruikt ter afdekking van beleggingsrisico's en het realiseren van het vastgelegde beleggingsbeleid. De derivatenposities zijn opgenomen als een afzonderlijke beleggingscategorie. Derivaten die deel uitmaken van een beleggingsfonds zijn opgenomen in de beleggingscategorie waarin dit beleggingsfonds is gerubriceerd.

3.2.5.2 Actuele waarde

De beleggingen van het pensioenfonds worden gewaardeerd tegen de actuele waarde per balansdatum. Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van genoteerde marktprijzen. Derivaten worden gewaardeerd door gebruik te maken van netto contante waarde berekeningen. Bepaalde instrumenten, zoals participaties in beleggingsfondsen worden gewaardeerd door gebruik te maken van de intrinsieke waarde. Het is gebruikelijk en mogelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Slechts indien de actuele waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs. Voor financiële instrumenten zoals beleggingsvorderingen en -schulden geldt dat de boekwaarde de actuele waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de actuele waarde.

3.2.5.3 Vastgoedbeleggingen

Beursgenoteerde vastgoedfondsen worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de beurskoers per balansdatum. Niet-beursgenoteerde beleggingen in vastgoedfondsen worden gewaardeerd op het aandeel in de actuele waarde van de onderliggende beleggingen. Indien de waarderingsgrondslagen van vastgoedfondsen afwijken, wordt de waardering zo mogelijk aangepast aan de waarderingsgrondslagen van het pensioenfonds.

Onroerend goed in ontwikkeling wordt gewaardeerd op basis van gedane uitgaven, inclusief bouwrente, waarbij wordt getoetst of die uitgaven tot waarde wijzigingen leiden. Na oplevering worden (her)ontwikkelde objecten naar actuele waarde gewaardeerd.

3.2.5.4 Aandelen

Aandelen, waaronder tevens converteerbare obligaties zijn begrepen, worden gewaardeerd tegen actuele waarde. Van ter beurse genoteerde aandelen is dit de beurswaarde. Voor niet ter beurse

genoteerde participaties in aandelenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

3.2.5.5 Vastrentende waarden

Vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen actuele waarde inclusief opgelopen rente. Van ter beurze genoteerde vastrentende waarden is dit de beurswaarde per balansdatum. Voor niet ter beurze genoteerde participaties in vastrentende waardenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

3.2.5.6 Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op actuele waarde. Derivaten die worden verhandeld op een actieve markt, worden gewaardeerd op basis van de relevante marktnoteringen. Wanneer derivaten niet op een actieve markt worden verhandeld, worden deze gewaardeerd op basis van afgeleide marktnoteringen. Als deze afgeleide marktnoteringen niet beschikbaar zijn, wordt de waarde bepaald met behulp van marktconforme waarderingmodellen.

3.2.5.7 Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde. De waardering hiervan geschiedt tegen de intrinsieke waarde, die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

3.2.5.8 Securities Lending

Het fonds participeert niet direct in securities lending. Binnen de beleggingsfondsen kan sprake zijn van securities lending.

3.2.5.9 Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa waarderen we bij eerste verwerking op actuele waarde. Na eerste verwerking, waarderen we vorderingen op geamortiseerde kostprijs. Deze is gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten en deze is onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen indien sprake is van oninbaarheid. Bij de waardering van vorderingen wordt rekening gehouden met het risico van oninbaarheid door hiervoor een voorziening in aftrek te brengen op het saldo van de uitstaande vorderingen. Voor gelijksoortige posten met gelijksoortige risico's wordt gezamenlijk een schatting gemaakt van verliezen en risico's op balansdatum. Deze systematiek om de voorziening vast te stellen wordt gerekend tot de statische methode.

3.2.5.10 Overige activa

Onder meer worden hieronder de liquide middelen opgenomen voor zover dit banktegoeden betreft welke onmiddellijk opeisbaar zijn. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

3.2.6 Kapitaal en reserves

3.2.6.1 Algemeen

Het kapitaal en de reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle activa en verplichtingen, inclusief technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderinggrondslagen zijn verwerkt in de balans.

3.2.6.2 Pensioenvermogen

Het pensioenvermogen wordt bepaald als de som van kapitaal en reserves en de technische voorzieningen.

3.2.7 Technische voorzieningen

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds wordt gewaardeerd op actuele waarde. De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toeslag)toezeggingen.

De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of op de opgebouwde pensioenaanspraken toeslagverlening kan worden toegepast. Alle per balansdatum bestaande toeslagbesluiten (ook voor toeslagbesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van de toekomstige opbouw waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van prudente grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen per 31 december 2018:

Overlevingstafels

Prognosetafel AG 2018 (2017: AG 2016) waarbij de correctiefactoren CVS 2006-2015 worden gehanteerd. Door deze verandering stijgt de dekkinggraad met circa 0,9%.

Partnerfrequentie

Voor de berekening van de technische voorzieningen voor nog niet ingegane partnerpensioenen wordt een partnerfrequentie gehanteerd volgens CBS 2015 plus 2%.

Leeftijdsverschil man-vrouw

Voor partnerpensioen is aangenomen dat het leeftijdsverschil tussen man en vrouw 3 jaar bedraagt.

Voorziening voor uitgesteld wezenpensioen

De lasten van nog niet ingegaan wezenpensioen zijn gesteld op 2% van het latent partnerpensioen; bij de vaststelling van de lasten van ingegaan wezenpensioen wordt verondersteld dat het pensioen moet worden uitgekeerd tot een leeftijd van 21 jaar.

Voorziening voor toekomstige excassokosten

Kostenopslag ter grootte van 3% van de technische voorziening in verband met toekomstige administratie- en excassokosten.

Voorziening voor toekomstige pensioenopbouw arbeidsongeschikten

Bij de bepaling van de pensioenopbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers wordt uitgegaan van een revalidatiekans van 0%.

IBNR (Incured but not reported)

Een voorziening voor het risico van premievrijstelling van zieke deelnemers die in de WIA terecht kunnen komen, wordt berekend als gelijk aan de 1 jarige risicopremie voor premievrijstelling voor het boekjaar en het voorgaand boekjaar.

Onvindbaren

Niet opgevraagd pensioen: Voor pensioen dat nog niet is ingegaan omdat de deelnemer onvindbaar is of niet reageert wordt de reservering 5 jaar volledig in stand gehouden.

3.2.8 Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op actuele waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

3.2.9 Grondslagen voor de resultaatbepaling Collectiviteitkring 1

3.2.9.1 Algemeen

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden verantwoord in het resultaat.

3.2.9.2 Premiebijdragen

Onder premiebijdragen wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

3.2.9.3 Beleggingsresultaten

Zowel directe als indirecte beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

3.2.9.3.1 *Indirecte beleggingsopbrengsten*

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de actuele waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de gerealiseerde herwaarderingen.

3.2.9.3.2 *Directe beleggingsopbrengsten*

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

3.2.9.3.3 *Kosten van vermogensbeheer*

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe en de daaraan toegerekende interne kosten verstaan.

3.2.9.3.4 *Verrekening van kosten*

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d.

3.2.9.4 Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen worden in de staat van baten en lasten opgenomen in de periode waarop zij betrekking hebben.

3.2.9.5 Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

3.2.9.6 Wijziging voorziening pensioenverplichtingen voor rekening pensioenfonds

3.2.9.6.1 *Pensioenopbouw*

De pensioenopbouw met betrekking tot ouderdomspensioen wordt toegerekend aan de periode waarin de opbouw van pensioenrechten plaatsvindt. De verplichtingen met betrekking tot nabestaandenpensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen worden opgenomen in de periode waarin zij ontstaan. De (gedeeltelijk) premievrije opbouw arbeidsongeschikten wordt ten laste van het resultaat gebracht in de periode waarin de ziekte is ontstaan.

3.2.9.6.2 *Rentetoevoeging*

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Aan de technische voorziening wordt een rente toegevoegd op basis van de eenjaarsrente op de interbancaire swapmarkt primo verslaggevingsperiode. De rentetoevoeging wordt berekend over het gemiddelde van de stand van de voorziening primo periode en de stand van de voorziening ultimo periode, de laatste exclusief het effect van de indexering.

3.2.9.6.3 *Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten*

De vrijval wordt ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht in de periode waarin de lasten bij de berekening van de voorziening waren voorzien.

3.2.9.6.4 *Wijziging marktrente*

De wijziging marktrente op balansdatum als gevolg van wijzigingen in de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur, wordt in de staat van baten en lasten opgenomen.

3.2.9.6.5 *Wijziging actuariële uitgangspunten en actualiseren overlevingskansen*

De mutatie van de voorziening als gevolg van de aanpassing van actuariële grondslagen in het verslagjaar wordt in de staat van baten en lasten opgenomen.

3.2.9.6.6 *Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten*

Het saldo van de actuariële inkomende en uitgaande waardeoverdrachten wordt toegerekend aan de periode waarop het betrekking heeft.

3.2.9.6.7 *Overige wijzigingen*

De overige mutaties worden toegekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

3.2.9.7 Premies herverzekering

De herverzekeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

3.2.9.8 Saldo overdracht van rechten

Waardeoverdrachten worden in de staat van baten en lasten opgenomen op het moment van overdracht van de pensioenverplichtingen.

3.2.9.9 Overige lasten

Overige lasten zijn aan de periode toegerekend waarop ze betrekking hebben.

3.2.10 Grondslagen kasstroomoverzicht Collectiviteitkring 1

Het kasstroomoverzicht is volgens de directe methode opgesteld. Onder geldmiddelen verstaan we alle liquide middelen conform de definitie in RJ360 Het Kasstroomoverzicht. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

3.2.11 Toelichting op de balans Collectiviteitkring 1

Activa

3.2.11.1 Beleggingen voor risico fonds (Collectiviteitkring 1)

Onderstaand is de verdeling van de beleggingen naar actief en passiefzijde van de balans weergegeven:

Omschrijving	2018	2017
Activa	203.076	170.970
Passiva	-1.561	-2.765
Totaal beleggingen voor risico fonds	201.515	168.205

Onder de passiefzijde van de balans zijn opgenomen de negatieve derivaatposities.

De ontwikkelingen in de beleggingsportefeuille in het boekjaar zijn als volgt samen te vatten:

2018	Vastgoed beleggin- gen	Aandelen	Vast- rentende waarden	Derivaten	Overige beleggin- gen	To- taal
Stand per 1 januari 2018	12.402	54.734	103.482	-2.413	0	168.205
Aankopen/verstrekkingen	15.534	37.426	133.640	0	0	186.600
Verkopen/aflossingen	-4.089	-37.204	-110.654	1.042	0	-150.905
Herwaardering	-35	-4.421	1.441	630	0	-2.385
Overige mutaties	0	0	0	0	0	
Stand per 31 december 2018	23.812	50.535	127.909	- 741	0	201.515
Schuldposities (credit)						1.561
Stand per 31 december 2018 (na herrubricering schuldpositie derivaten naar overige schulden)						203.076

De aankopen/verstrekkingen in 2018 hebben voor een bedrag van € 17.708 betrekking op collectieve overdracht van verplichtingen naar het fonds. Deze overdracht heeft in contanten plaatsgevonden.

2017	Vastgoed beleggin- gen	Aandelen	Vast- rentende waarden	Derivaten	Overige beleggin- gen	To- taal
Stand per 1 januari 2017	0	0	0	0	0	0
Aankopen/verstrekkingen	13.261	59.948	177.072	0	0	250.281
Verkopen/aflossingen	-73	-9.105	-136.312	-2.484	0	-147.974
Herwaardering	-786	3.891	-1.674	71	0	1.502
Overige mutaties	0	0	64.396	0	0	64.396
Stand per 31 december 2017	12.402	54.734	103.482	-2.413	0	168.205
Schuldpositie derivaten (credit)						2.765
Stand per 31 december 2018 (na herrubricering schuldpositie derivaten naar overige schulden)						170.970

De overige mutaties hebben in 2017 betrekking op de overdracht van verplichtingen naar het fonds die deels in-kind heeft plaatsgevonden.

Voor de meerderheid van de beleggingen is sprake van objectief vast te stellen frequente marktnoteringen. Voor bepaalde beleggingen zijn deze niet beschikbaar en vindt waardering plaats op basis van waarderingsmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige actuele waarde van vergelijkbare instrumenten en het gebruik van schattingen.

- Niveau 1: De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen in een actieve markt.
- Niveau 2: Actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van onafhankelijke taxaties.
- Niveau 3: De waarde wordt vastgesteld met waarderingsmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata. Hieronder valt de netto contante waarde berekeningen van de derivaten.
- Niveau 4: De waarde wordt vastgesteld met waarderingsmodellen waarin geen gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Op basis van deze indeling kan de beleggingsportefeuille als volgt worden samengevat:

Per 31 december 2018	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Totaal
Vastgoedbeleggingen	11.520	0	0	12.292	23.812
Beursgenoteerd vastgoed	11.520	0	0	12.292	23.812
Aandelen	50.535	0	0	0	50.535
Aandelenbeleggingsfondsen	50.535	0	0	0	50.535
Vastrentende waarden	80.772	0	0	47.137	127.909
Staatsobligaties	45.909	0	0	0	45.909
Vastrentende beleggingsfondsen	13.104	0	0	47.137	60.241
Money Market Fund	21.759	0	0	0	21.759
Derivaten	0	0	-741	0	-741
Totaal	142.827	0	-741	59.429	201.515

Per 31 december 2017	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Totaal
Vastgoedbeleggingen	12.402	0	0	0	12.402
Beursgenoteerd vastgoed	12.402	0	0	0	12.402
Aandelen	54.734	0	0	0	54.734
Aandelen	25.920	0	0	0	25.920
Aandelenbeleggingsfondsen	28.814	0	0	0	28.814
Vastrentende waarden	99.371	0	0	4.111	103.482
(Staats)obligaties	78.150	0	0	0	78.150
Vastrentende beleggingsfondsen	12.085	0	0	4.111	16.196
Money Market Fund	9.136	0	0	0	9.136
Derivaten	0	0	-2.413	0	-2.413
Overige beleggingen	0	0	0	0	0
Totaal	166.507	0	-2.413	4.111	168.205

3.2.11.2 Derivaten

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid maakt het fonds gebruik van financiële derivaten voor zover dit passend is. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel, berekend inclusief de economische effecten van derivaten, dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden. Het fonds gebruikt derivaten hoofdzakelijk om marktrisico's af te dekken. Een van de belangrijkste risico's voortvloeiend uit het gebruik van derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met kredietwaardige partijen. Ook worden contracten zo veel mogelijk afgesloten op basis van standaardvoorwaarden (bijvoorbeeld conform de ISDA), zodat posities van het fonds adequaat worden afgedekt door verkregen onderpanden en zekerheden.

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenposities op 31 december:

2018	Saldo	Activa	Passiva
Rente derivaten	-727	761	-1.488
Valuta derivaten	-14	59	-73
Totaal	-741	820	-1.561

2017	Saldo	Activa	Passiva
Rente derivaten	-2.765	0	-2.765
Valuta derivaten	352	352	0
Totaal	-2.413	352	-2.765

Ontvangen en verstrekte zekerheden en garanties

In verband met de waardeontwikkeling van derivaten zijn de zekerheden ontvangen en verstrekt in de vorm van stukken en geld:

Ontvangen zekerheden:	2018	2017
In stukken	200	0
In geld	0	0
Totaal	200	0

Verstrekte zekerheden:	2018	2017
In stukken	200	1.800
In geld	0	0
Totaal	200	1.800

De verstrekte zekerheden in beleggingen zijn verantwoord als beleggingen in de balans maar staan niet ter vrije beschikking van het fonds.

Het fonds heeft verschillende maatregelen genomen om de posities in verstrekte en ontvangen zekerheden te beheersen en te monitoren. Zo stelt het fonds limieten aan tegenpartijen op totaalniveau en worden extra zekerheden bij repo-transacties gevraagd. Bij een wijziging van de marktrente verandert de waarde van de afgesloten derivaten. Hierdoor kan het recht of de verplichting ontstaan om aanvullend onderpand te ontvangen of te moeten storten.

3.2.11.3 Securities Lending

Het fonds participeert niet direct in securities lending. Binnen de beleggingsfondsen kan sprake zijn van securities lending.

3.2.11.4 Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen en overlopende activa zijn als volgt gespecificeerd:

Omschrijving	2018	2017
Vordering uit hoofde van herverzekering	1.830	677
Vordering op bedrijfsomgeving	147	202
Te vorderen dividendbelasting	94	635
Waardeoverdrachten	20	0
Lopende interest	1.336	1.486
Overige vorderingen	90	0
Stand per 31 december	3.517	3.000

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van minder dan 1 jaar.

3.2.11.5 Overige activa

De specificatie van de overige activa is als volgt:

Overige activa	2018	2017
Liquide middelen	2.117	791
Stand per 31 december	2.117	791

De liquide middelen staan vrij ter beschikking.

Passiva

3.2.12 Kapitaal en reserves

In onderstaande tabel wordt de ontwikkeling van het kapitaal en de reserves weergegeven:

Omschrijving	Overige reserves	Totaal
Stand per 1 januari 2018	16.160	16.160
Uit bestemming saldo van baten en lasten	-7.620	-7.620
Stand per 31 december 2018	8.540	8.540

Omschrijving	Overige reserves	Totaal
Stand per 1 januari 2017	0	0
Uit bestemming saldo van baten en lasten	16.160	16.160
Stand per 31 december 2017	16.160	16.160

3.2.12.1 Solvabiliteit

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het fonds gebruik van het standaardmodel. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het fonds.

De dekkingsgraad per ultimo	2018	2017
Actuele dekkingsgraad	104,3%	110,4%
Beleidsdekkingsgraad	109,2%	109,1%
Reële dekkingsgraad	87,7%	87,2%

De actuele dekkingsgraad is als volgt berekend: (Pensioenvermogen / Technische voorzieningen) * 100%. Het pensioenvermogen bedraagt € 206.043 (2017: € 171.231).

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden. Als de beleidsdekkingsgraad lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad, bevindt het fonds zich in een situatie van dekkingstekort. Indien de beleidsdekkingsgraad lager is dan de vereiste dekkingsgraad, maar wel tenminste gelijk is aan de minimaal vereiste dekkingsgraad, bevindt het fonds zich in een situatie van reservetekort.

De actuele dekkingsgraad houdt geen rekening met de verwachte inflatie, maar de reële dekkingsgraad wel. Die meet of het fonds voldoende vermogen heeft om niet alleen aan de nominale toekomstige verplichtingen te kunnen voldoen, maar ook om de toekomstige pensioenuitkeringen jaarlijks te kunnen indexeren (verhogen) met de kosten van levensonderhoud.

Herstelplan

Per 1 januari 2018 was de beleidsdekkingsgraad 109,1% en lag daarmee onder het vereist eigen vermogen. Er was sprake van een reservetekort en het fonds was verplicht om op uiterlijk 3 april

2018 een herstelplan in te dienen bij DNB. Het fonds heeft op 3 april 2018 het herstelplan verstuurd aan DNB.

In het herstelplan heeft het fonds aangegeven welke maatregelen worden ingezet om binnen 10 jaar het vereist eigen vermogen te behalen. Bij het opstellen van het herstelplan heeft het bestuur zich laten ondersteunen door externe adviseurs. De gekozen hersteltermijn is gelijk aan de maximale termijn van 10 jaar. Collectiviteitkring 1 heeft een verplichtingenstructuur met een lange looptijd (modified duration van ca. 27) en is dus te karakteriseren als een jong pensioenfonds. De maximale hersteltermijn van 10 jaar in combinatie met toeslagverlening bij een beleidsdekkingsgraad van minimaal 110% acht het bestuur dan ook evenwichtig.

In 2018 heeft de dekkingsgraad zich ten opzichte van het herstelplan als volgt ontwikkeld:

2018	Werkelijk	Herstelplan
Dekkingsgraad per 1 januari	110,4%	110,5%
Premie	-0,7%	-1,0%
Indexatie	-0,1%	0,0%
Uitkeringen	0,1%	0,1%
Verandering van de rentetermijnstructuur	-7,5%	0,0%
Rendement op beleggingen	0,6%	4,3%
Overige oorzaken en kruiseffecten	1,5%	0,1%
Dekkingsgraad per 31 december	104,3%	114,0%

2017	Werkelijk	Herstelplan
Dekkingsgraad per 1 januari	105,0%	105,0%
Premie	0,5%	0,7%
Indexatie	0,0%	0,0%
Uitkeringen	0,1%	0,1%
Verandering van de rentetermijnstructuur	1,8%	0,0%
Rendement op beleggingen	3,0%	3,4%
Overige oorzaken en kruiseffecten	0,0%	0,2%
Dekkingsgraad per 31 december	110,4%	109,4%

De dekkingsgraad bedroeg op 31 december 2018 104,3% en liep daarmee 9,9%-punt achter op het herstelplan dat uitgaat van 114% op die datum.

De premie heeft 0,4% positiever bijgedragen. Dit wordt verklaard doordat in het herstelplan is uitgegaan van -1,0% maar de uiteindelijke bijdrage -0,7% is geweest.

De uitkeringen hebben 0,1% bijgedragen.

De feitelijke toeslagverlening wijkt af van het herstelplan omdat er 0,05% indexatie is toegekend per 1 januari 2019.

De verandering van de rentetermijnstructuur heeft geleid tot -7,5%. In het herstelplan is uitgegaan van een ongewijzigde rentetermijnstructuur tot het boekjaar 2019 waardoor de bijdrage van de verandering van de rentetermijnstructuur nihil is. Bij de bepaling van de

werkelijke dekkingsgraad is van de daadwerkelijke rentetermijnstructuur ultimo van het boekjaar uitgegaan die lager is dan de rentetermijnstructuur primo het jaar.

Het rendement op beleggingen heeft 3,7% minder bijgedragen. Dit wordt verklaard door een lager rendement op alle beleggingscategorieën.

Het effect bij overige oorzaken en kruiseffecten wordt voornamelijk veroorzaakt door wijziging actuariële grondslagen en ontvangen collectieve waardeoverdrachten. De kruiseffecten worden veroorzaakt door de gehanteerde berekeningsmethodiek die is voorgeschreven door DNB.

3.2.13 Technische voorzieningen voor risico fonds

3.2.13.1 Mutatieoverzicht technische voorzieningen

Het mutatieoverzicht voor de voorziening voor pensioenverplichtingen is als volgt:

Omschrijving	2018	2017
Stand per 1 januari	155.071	0
Pensioenopbouw	17.736	16.358
Toeslagverlening	98	0
Korting van aanspraken en rechten	0	0
Rentetoevoeging	-461	-323
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-1.892	-1.829
Wijziging marktrente	11.401	-2.415
Wijziging actuariële uitgangspunten en actualisering overlevingskansen	73	0
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	15.889	142.597
Mutatie IBNR premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	641	677
Overige wijzigingen	-1.053	6
Stand per 31 december	197.503	155.071

De voorziening voor pensioenverplichtingen is naar categorieën van deelnemers als volgt samengesteld:

Omschrijving	2018	2017
Actieve deelnemers	123.563	95.100
Pensioengerechtigden	38.592	27.704
Gewezen deelnemers	28.315	28.563
Toekomstige kosten uitvoering pensioenregeling	5.715	3.027
IBNR premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	1.318	677
Stand per 31 december	197.503	155.071

Nadere toelichting op mutaties

De methode voor de berekening van de pensioenverplichtingen is zodanig toegepast dat er geen sprake is van een financieringsachterstand. Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter.

3.2.13.2 Korte beschrijving van de pensioenregeling(en)

De pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenleeftijd van 68 jaar. Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van maximaal 1,875% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. Tevens bestaat er recht op nabestaanden- en wezenpensioen. Jaarlijks besluit het bestuur van het fonds over de mate waarin de opgebouwde aanspraken worden geïndexeerd.

De belangrijkste kenmerken van de regeling zijn opgenomen in paragraaf 2.3.2 op pagina 32.

3.2.13.3 Toeslagverlening

De toeslagen op pensioenrechten en pensioenaanspraken worden jaarlijks vastgesteld door het bestuur van het fonds. Er bestaat een ambitie om jaarlijks de pensioenrechten en pensioenaanspraken aan te passen. De toeslag in een jaar is voorwaardelijk en is afhankelijk van de hoogte van de beschikbare middelen. De toeslag bedraagt maximaal de stijging van de consumentenprijsindex (cpi), zoals telkens vastgesteld door het CBS per oktober van opeenvolgende jaren. Er is geen recht op toekomstige toeslagen. Het is niet zeker of en in hoeverre in de toekomst wordt geïndexeerd. Het fonds heeft geen geld gereserveerd voor toekomstige toeslagen. Onder het FTK worden strikte eisen gesteld aan de toeslagverlening door pensioenfondsen. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar het bestuursverslag (paragraaf 2.3.6 vanaf bladzijde 42).

3.2.13.4 Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de uitvoeringskosten in de verslagperiode.

3.2.13.5 Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen berekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur inclusief UFR. De effecten worden verantwoord onder het hoofd 'Wijziging marktrente'.

3.2.13.6 Wijziging actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruikgemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, lang leven, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het fonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een proces waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het fonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

3.2.13.7 Actualiseren overlevingskansen

Recente publicaties van nieuwe informatie over de overlevingskansen van de Nederlandse bevolking gaven het bestuur geen aanleiding voor verdere actualisering van de door het bestuur gebruikte schattingen bij het berekenen van de technische voorzieningen. Voor het boekjaar 2018 wordt gebruikgemaakt van de prognosetafel AG 2018 (2017: AG 2016) en ervaringssterfte volgens CVS 2006-2015.

3.2.13.8 Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

De waarde van de pensioenverplichtingen is hoger geworden als gevolg van inkomende en uitgaande waardeoverdrachten. Het fonds is wettelijk verplicht om op verzoek van een werknemer mee te werken aan waardeoverdracht, als de werknemer gaat deelnemen in een andere pensioenregeling. Deze overdracht betreft de waarde van de tot dan toe bij de oude pensioenuitvoerder opgebouwde pensioenaanspraken. De ontvangende pensioenuitvoerder is verplicht om de overgedragen gelden aan te wenden voor de toekenning van pensioenaanspraken die minimaal gelijkwaardig zijn aan de oorspronkelijk opgebouwde aanspraken.

3.2.13.9 Overige wijzigingen:

Resultaat op kanssystemen:	2018	2017
• Sterfte	1.343	343
• Arbeidsongeschiktheid	508	0
• Mutaties	-19	-45
Andere oorzaken	-1	0
Totaal	1.831	298

Als gevolg een gewijzigde presentatie van de actuariële analyse zijn de vergelijkende cijfers 2017 dienovereenkomstig aangepast.

3.2.14 Overige schulden en overlopende passiva

De overige schulden en overlopende passiva luiden als volgt:

Omschrijving	2018	2017
Schulden aan aangesloten ondernemingen	7	225
Herverzekering	7	66
Beleggingscrediteuren	30	272
Belastingen en premies sociale verzekeringen	39	40
Waardeoverdrachten	822	0
Overige schulden en overlopende passiva	201	162
Stand per 31 december	1.106	765

Overige schulden hebben een resterende looptijd van minder dan 1 jaar

Beleggingscrediteuren	2018	2017
Nog af te wikkelen transacties	0	199
Overige schulden uit beleggingen	30	73
Stand per 31 december	30	272

3.2.15 Risicobeheer

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de

pensioentoezeggingen. Onvoldoende solvabiliteit is daarmee het belangrijkste risico voor het fonds. Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van dit risico. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- beleggingsbeleid
- premiebeleid
- herverzekeringsbeleid
- toeslagbeleid

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vinden plaats na analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. In 2016 heeft het bestuur een risicoanalyse uitgevoerd met behulp van een Asset Liability Management-studie (ALM-studie). De uitkomsten hiervan vormen mede de basis voor het beleid van het fonds en de toelichting hierna. Dit beleid is verwoord in de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN) van het fonds en wordt jaarlijks geëvalueerd met behulp van een haalbaarheidstoets en in het kader van het beleggingsplan.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid door de vermogensbeheerders moet plaatsvinden. Deze uitgangspunten zijn vastgelegd in mandaatovereenkomsten met de vermogensbeheerders. De mandaten zijn gericht op verantwoord passief vermogensbeheer.

Om het risico op onvoldoende solvabiliteit te beheersen dient het fonds buffers in het vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers wordt vastgesteld met de in het Besluit FTK voorgeschreven solvabiliteitstoets (S toets). Deze toets bevat een kwantificering van de bestuursvisie op de fondsspecifieke restrisico's (na afdekking).

De berekening van het vereist eigen vermogen en het hieruit voortvloeiende tekort aan het einde van het boekjaar is als volgt:

Omschrijving	2018	2017
S1 Renterisico	10.935	9.830
S2 Risico zakelijke waarden	25.734	20.435
S3 Valutarisico	5.246	5.372
S4 Grondstoffenrisico	0	0
S5 Kredietrisico	8.154	8.493
S6 Verzekeringstechnisch risico	7.420	7.790
S7 Liquiditeitsrisico	0	0
S8 Concentratierisico	0	0
S9 Operationeel risico	0	0
S10 Actief beheer risico	676	0
Diversificatie-effect	-20.249	-19.103
Vereist eigen vermogen (b)	37.916	32.817
Aanwezig eigen vermogen (a)	8.540	16.160
Tekort	-29.376	-16.657

De buffers zijn berekend op basis van de standaardmethode waarbij voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische beleggingsmix in de evenwichtssituatie.

3.2.15.1 Marktrisico (S1 – S4)

Het marktrisico omvat het renterisico, het prijs(koers)risico en het valutarisico. De strategie van het fonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerst door de fiduciair manager in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overall marktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

In onderstaande toelichtingen is, tenzij anders aangegeven, uitgegaan van de clean value waardering van de beleggingen. De gegevens zijn opgesteld op basis van look through, tenzij anders aangegeven. Waar gebruik gemaakt is van look through gegevens zijn de dirty value waarderingen van de onderliggende beleggingen gebruikt en zijn de schulden en vorderingen uit de look through verantwoord onder de liquide middelen.

In de tabel hieronder is een specificatie weergegeven van de effecten van het toepassen van look through.

2018:

Lookthrough herallocatie beleggingen	Balans waarde	Risico paragraaf	Vershil
Vastgoed	23.812	24.887	-1.075
Aandelen	50.535	48.730	1.805
Vastrentende waarden	127.909	126.981	928
Derivaten	-741	-741	0
Totaal	201.515	199.857	1.658

2017:

Lookthrough herallocatie van beleggingen	Balans waarde	Risico paragraaf	Vershil
Vastgoed	12.402	13.100	-698
Aandelen	54.734	53.710	1.024
Vastrentende waarden	103.482	102.227	1.255
Derivaten	-2.413	-2.415	2
Totaal	168.205	166.622	1.583

3.2.15.1.1 Renterisico (S1)

Het renterisico is het risico dat de waarde van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen verandert als gevolg van ontwikkelingen in de marktrente.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de modified duration. De modified duration is de (met de contante waarde van de kasstromen) gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

Het beleid van het fonds is erop gericht om het renterisico voor 50% af te dekken (op basis van marktrente). Het fonds realiseert afdekking van renterisico door langlopende (staats)obligaties te kopen. Daarnaast maakt het fonds gebruik van renteswaps. Bij een renteswap wordt een vaste lange rente geruild tegen een variabele korte rente. Het pensioenfonds ontvangt in dit geval een lange rente, vergelijkbaar met de kasstroom van een langlopende obligatie en betaalt daarvoor een variabele korte rente. Bij het afsluiten van een swap wordt de 'duratiemismatch' verkleind, maar ontstaan nieuwe risico's zoals tegenpartij-, liquiditeits- en juridische risico's.

De modified duration en het effect van de renteafdekking kunnen als volgt worden samengevat:

2018	Balanswaarde (€)	Modified Duration (jaren)
Vastrentende waarden (exclusief derivaten)	127.909	10,6
Rentederivaten	-727	
Vastrentende waarden (inclusief derivaten)	127.182	22,6
Pensioenverplichtingen (nominaal)	197.503	29,6

2017	Balanswaarde (€)	Modified Duration (jaren)
Vastrentende waarden (exclusief derivaten)	103.482	11,7
Rentederivaten	-2.765	
Vastrentende waarden (inclusief derivaten)	100.717	23,4
Pensioenverplichtingen (nominaal)	155.071	28,2

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat de duratie van de vastrentende waarden circa 10,6 jaar (2017: 11,7 jaar) bedraagt, zonder het effect van rentederivaten. Het fonds is rentederivaten aangegaan, waarmee de duratie met 12 jaar (2017: 11,8 jaar) wordt verlengd. De totale duratie van de vastrentende waarden komt hiermee op 22,6 (2017: 23,4 jaar). De duratie van de nominale pensioenverplichtingen bedraagt 26,9 jaar (2017: 28,2 jaar), wat veroorzaakt dat het fonds gevoelig is voor verandering in de hoogte van de rente. Overigens kan de duratie van de vastrentende waarden niet een-op-een worden vergeleken met de duratie van de verplichtingen, omdat ook rekening gehouden moet worden met de omvang van de beleggingen en de pensioenverplichtingen.

In de solvabiliteitstoets ter vaststelling van de buffer voor het renterisico, wordt de rentecurve waartegen de verplichtingen worden verdisconteerd met een looptijdafhankelijk percentage omhoog en omlaag geschokt. Deze schokken zijn een vast percentage van het renteniveau. Het renterisico volgens de solvabiliteitstoets zal daardoor kleiner zijn bij een lage rente dan bij een hoge rente. De afgelopen jaren was sprake van een relatief lage rente.

3.2.15.1.2 Inflatierisico

De toeslag is voorwaardelijk, dus bestaat er geen inflatierisico ten opzichte van de pensioentoezeggingen. Het nederlandse pensioenfonds heeft de ambitie om prijsinflatie toe te kennen als toeslag, zie ook onder Toeslagrisico in paragraaf 3.2.15.6 op bladzijde 112.

3.2.15.2 Risico Zakelijke Waarden (S2)

Dit is het prijs(koers)risico van waarde wijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen. Het wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren.

Het prijsrisico wordt gemitigeerd door diversificatie die onder meer is vastgelegd in de strategische beleggingsmix van het fonds.

Naast de strategische mix heeft het fonds in het mandaat aan de vermogensbeheerders richtlijnen gesteld aan het maximumpercentage dat namens het fonds in een sector, land of tegenpartij mag worden belegd.

3.2.15.2.1 Vastgoed

De vastgoedportefeuille is als volgt onder te verdelen.

2018	EUR	In verhouding
Kantoren	0	0%
Participaties in vastgoedmaatschappijen	12.595	50%
Winkels	0	0%
Woningen	12.292	50%
Totaal	24.887	100%

2017	EUR	In verhouding
Kantoren	95	1%
Participaties in vastgoedmaatschappijen	13.100	99%
Winkels	22	0%
Woningen	21	0%
Totaal	13.238	100%

3.2.15.2.2 Aandelen

De aandelen zijn voor 85,1% belegd in mature markets en voor 14,9% in emerging markets. In de onderstaande tabel wordt de verdeling hiervan weergegeven per 31 december.

2018	EUR	In verhouding
Emerging	7.264	15%
Mature	41.466	85%
Totaal	48.730	100%

2017	EUR	In verhouding
Emerging	9.061	17%
Mature	44.649	83%
Totaal	53.710	100%

In onderstaande tabel wordt de sectorverdeling van de aandelen beleggingen weergegeven:

Sector	2018		2017	
	EUR	In verhouding	EUR	In verhouding
Basismaterialen	2.986	6,1%	3.255	6,1%
Communicatie diensten	1.710	3,5%	2.490	4,6%
Cyclische consumptiegoederen	6.133	12,6%	6.619	12,3%
Defensieve consumptiegoederen	4.985	10,2%	5.186	9,7%
Energie	3.139	6,4%	3.148	5,9%

Sector	2018		2017	
	EUR	In verhouding	EUR	In verhouding
Financiële dienstverlening	9.238	19,0%	10.891	20,2%
Gezondheidszorg	6.014	12,3%	6.150	11,5%
Industrie	4.619	9,5%	5.305	9,9%
Nutsbedrijven	1.549	3,2%	1.415	2,6%
Technologie	7.864	16,2%	8.733	16,2%
Overig	492	1,0%	518	1,0%
Totaal	48.729	100,0%	53.710	100,0%

In de solvabiliteitstoets voor vaststelling van de buffers voor het risico op zakelijke waarden (en grondstoffen) is rekening gehouden met deze samenstelling. Het fonds belegt in deze producten met als doel het verwachte pensioenresultaat te verbeteren.

3.2.15.2.3 Vastrentende waarden

De verdeling van de vastrentende waarden is per 31 december als volgt:

2018	EUR	In verhouding
Bedrijfsobligaties (Credit Funds)	56.595	45%
Hypotheke	20.865	16%
Staatsobligaties	49.521	39%
Totaal	126.981	100%

2017	EUR	In verhouding
Bedrijfsobligaties (Credit Funds)	49.770	49%
Hypotheke	4.099	4%
Staatsobligaties	48.358	47%
Totaal	102.227	100%

3.2.15.2.4 Derivaten

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenposities op 31 december:

2018	Nominale Waarde	Activa	Passiva	Saldo
Aandelen derivaten	29	0	0	0
Rente derivaten	78.000	761	-1.488	-727
Valuta derivaten	31.964	59	-73	-14
Totaal	109.993	820	-1.561	-741

2017	Nominale Waarde	Activa	Passiva	Saldo
Aandelen derivaten	23	0	0	0
Rente derivaten	59.500	0	-2.764	-2.764
Valuta derivaten	32.714	352	-1	349
Totaal	92.237	352	-2.765	-2.413

3.2.15.2.5 Geografische verdeling beleggingen

Onderstaande tabel geeft de geografische verdeling van alle beleggingen weer per 31 december.

2018	Vastgoed	Aandelen	Vastrentend	Overig	Totaal
Azië ex Japan	76	6.539	2.290	16	8.921
Europa EU	14.569	20.012	80.952	3.425	118.958
Europa niet-EU	143	3.939	2.891	4	6.977
Midden- en Zuid-Amerika	4	569	1.471	0	2.044
Noord-Amerika	6.918	16.256	7.860	218	31.252
Pacific	3.144	845	4.032	14	8.035
Overig	34	569	27.485	0	28.088
Totaal	24.888	48.729	126.981	3.677	204.275

2017	Vastgoed	Aandelen	Vastrentend	Overig	Totaal
Azië ex Japan	103	8.251	318	158	8.830
Europa EU	2.253	22.602	79.821	2.022	106.698
Europa niet-EU	145	4.215	2.101	-1	6.460
Midden- en Zuid-Amerika	6	712	585	4	1.307
Noord-Amerika	7.229	16.148	14.363	116	37.856
Pacific	3.317	1.037	4.074	55	8.483
Overig	48	745	966	1	1.760
Totaal	13.101	53.710	102.228	2.355	171.394

De bovenstaande tabellen zijn exclusief derivaten.

3.2.15.3 Valutarisico (S3)

Van de totale beleggingsportefeuille is per ultimo 2018 ongeveer 65% belegd in beleggingen met een notering in euro's. De belangrijkste valuta van de niet in euro genoteerde beleggingen zijn USD en GBP.

Het strategische beleid van het fonds is om 75% van de valutaposities in USD en GBP af te dekken. In de onderstaande tabel wordt weergegeven wat de samenstelling van de valutaderivaten per 31 december is.

De valutapositie per 31 december is als volgt weer te geven:

2018	Vastgoed	Aandelen	Vastrentend	Derivaten	Overig	Totaal
AUD	537	0	0	0	2	539
CAD	352	878	0	8	1	1.239
CHF	119	2.980	0	0	1	3.100
DKK	0	636	0	0	0	636
EUR	13.821	12.809	122.128	23.050	3.410	175.218
GBP	592	5.659	0	-5.298	13	966
HKD	946	2.421	0	2	7	3.376
ILS	15	0	0	0	0	15
JPY	1.327	0	0	0	1	1.328
NOK	12	434	0	0	3	449
NZD	11	0	0	0	0	11
SEK	167	777	0	0	0	944
SGD	299	83	0	0	3	385
USD	6.626	16.374	2.526	-18.508	220	7.238
Overige valuta	64	5.679	2.326	4	17	8.090
Totaal	24.888	48.730	126.980	-742	3.678	203.534

2017	Vastgoed	Aandelen	Vastrentend	Derivaten	Overig	Totaal
AUD	709	0	0	16	-13	712
CAD	390	983	0	6	4	1.383
CHF	118	2.827	0	1	-1	2.945
DKK	0	449	0	0	62	511
EUR	1.423	14.175	94.335	25.725	2.100	137.758
GBP	650	6.925	1	-5.137	-5	2.434
HKD	1.018	3.047	0	20	-8	4.077
ILS	13	0	0	0	0	13
JPY	1.205	0	0	25	-27	1.203
NOK	13	730	0	0	2	745
NZD	12	0	0	0	0	12
SEK	149	874	0	4	-3	1.024
SGD	346	98	0	9	-6	447
USD	6.947	16.404	7.891	-23.082	220	8.380
Overige valuta	107	7.197	0	0	28	7.332
Totaal	13.100	53.709	102.227	-2.413	2.353	168.976

Wijzigingen in de valutakoersen zijn van invloed op de ontwikkeling van de dekkingsgraad voor zover deze niet zijn afgedekt. Een wijziging van de USD-koers met 10% levert na afdekking een wijziging van de dekkingsgraad met circa 0,4% (2017: 0,5%) op.

Een restrisico betreft de categorie overige valuta; deze valuta betreffen valuta's in opkomende markten. Het bestuur heeft besloten om deze risico's niet af te dekken

In de solvabiliteitstoets van het fonds is in de buffers voor het valutarisico rekening gehouden met bovenstaande valutaposities en afdekkingen.

3.2.15.4 Grondstoffenrisico (S4)

Aangezien het fonds niet belegt in grondstoffen is dit risico niet van toepassing en wordt hiervoor geen buffer aangehouden.

3.2.15.5 Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico (ook wel: tegenpartijrisico). Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten, waardoor het fonds financiële verliezen lijdt. Beheersing van dit risico door het fonds vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand bij derivatenposities en het hanteren van prudente verstrekkingnormen bij fondsbeleggingen in hypothecaire geldleningen. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het fonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementstelsel functioneert. Met betrekking tot niet-beursgenoteerde beleggingen, met name OTC-derivaten, wordt door het fonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het fonds adequaat worden afgedekt door onderpand.

De kredietwaardigheid van veel marktpartijen wordt ook door rating agencies beoordeeld. De samenvatting van de vastrentende waarden op basis van de ratings zoals gepubliceerd door S&P, Moody's en Fitch per 31 december is als volgt:

2018	EUR	In verhouding
AAA	27.975	22%
AA	26.560	21%
A	26.317	21%
BBB	17.614	14%
Lager dan BBB	1.944	2%
Geen rating	26.571	20%
Totaal	126.981	100%

2017	EUR	In verhouding
AAA	23.463	23%
AA	28.902	28%
A	18.041	18%

2017	EUR	In verhouding
BBB	19.015	19%
Lager dan BBB	11.313	11%
Geen rating	1.493	1%
Totaal	102.227	100%

Inzake concentratie van risico's kan worden gemeld dat, afgezien van staatsobligaties van eurolanden en posities in beleggingsfondsen, ultimo 2018 geen sprake is van beleggingen groter dan 2% van het balanstotaal van het pensioenfonds. Als onderdeel van de toelichting op het concentratierisico is in paragraaf 3.2.15.8 op bladzijde 113 een tabel opgenomen met de details van deze posities.

Herverzekeringsovereenkomsten worden alleen aangegaan met onder toezicht staande Nederlandse verzekeraars.

In de solvabiliteitstoets is eind 2018 rekening gehouden met het kredietrisico zoals blijkt uit bovenstaande gegevens.

3.2.15.6 Verzekeringstechnisch risico (S6)

Verzekeringstechnisch risico is het risico dat uitkeringen (nu dan wel in de toekomst) niet gefinancierd kunnen worden vanuit premie- en beleggingsinkomsten als gevolg van onjuiste en/of onvolledige (technische) aannames en grondslagen bij de ontwikkeling en premiestelling van het product. De belangrijkste risico's in dit kader zijn het overlijdensrisico en het arbeidsongeschiktheidsrisico.

Het nederlandse pensioenfonds verzekert alleen risico's die het niet zelf kan dragen. De behoefte is dan het grootst op het gebied van nabestaandenpensioen (NP) en, premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid (PVA). Het betreft niet de herverzekering van het ouderdomspensioen (OP). De gekozen vorm van herverzekering voor NP en PVA is een volledige herverzekering.

De aanname is dat naar mate de collectiviteitkring in volume toeneemt de behoefte aan herverzekering van NP en PVA afneemt. Door een grotere omvang neemt de impact van opgetreden schades van individuele deelnemers op het collectief af. Het nederlandse pensioenfonds heeft een herverzekeringscontract met een looptijd van 1 jaar afgesloten met ASR Levensverzekering N.V. met optie tot verlenging.

Het toeslagrisico omvat het risico dat de ambitie van het bestuur om toeslagen op pensioen toe te kennen in relatie tot de algemene prijsontwikkeling niet kan worden gerealiseerd. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, beleggingsrendementen, looninflatie en demografie (beleggings- en actuariële resultaten). Echter, dit is afhankelijk van de hoogte van de dekkingsgraad van het fonds. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagverlening voorwaardelijk is.

De zogenaamde reële dekkingsgraad geeft inzicht in de mate waarin toeslagen kunnen worden toegekend (ook wel aangeduid als de toeslagruimte).

Ultimo 2018 bedraagt de reële dekkingsgraad 87,5% (2017: 87,2%).

Het fonds heeft deze risico's overwogen en verwerkt in de buffer voor het verzekeringstechnisch risico ultimo 2018.

3.2.15.7 Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Het liquiditeitsrisico wordt door het fonds beheerst door in het beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Voor de korte termijn maakt het fonds gebruik van een liquiditeitsanalyse prognose waarbij rekening wordt gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

Voor de korte tot middellange termijn is voorzien dat de premie-inkomsten van Collectiviteitkring 1 groter zijn dan de uitgaven. Uit dien hoofde is het liquiditeitsrisico beperkt en bestaat ruimte voor illiquide beleggingen. Er dienen echter ook voldoende liquiditeiten te zijn om te kunnen voldoen aan onderpandsverplichtingen van de derivaten. Periodiek wordt de omvang van deze illiquide beleggingen in relatie tot de toekomstige verplichtingen getoetst.

Voor het beheersen van het korte termijn liquiditeitsrisico wordt een stresstest uitgevoerd om te inventariseren of Het nederlandse pensioenfonds bij een zwaarweerscenario voldoende cash of ander onderpand kan leveren. In dit kader is een beperking aan het maximale risico (exposure) van derivaten vastgesteld binnen de renteafdekking.

Voor de liquiditeitsbehoefte in het zwaarweerscenario wordt gerekend met een rentestijging van 2% en een € 0,20 lagere euro. Een zwakkere euro betekent dat de valutatermijncontracten zich negatief ontwikkelen en er onderpand (collateral) moet worden gestort. Indien bij zo'n schok minder dan 125% aan benodigde liquiditeit en onderpand beschikbaar is, wordt een waarschuwing afgegeven. Indien minder dan 75% van de benodigde liquiditeit en onderpand bij zo'n schok beschikbaar is, zal het beleggingsbeleid worden aangepast.

Hieruit blijkt dat op dit moment geen liquiditeitsrisico's voor het fonds bestaan. In de solvabiliteitstoets van het fonds worden hier dan ook geen buffers voor aangehouden.

3.2.15.8 Concentratierisico (S8)

Concentraties kunnen ertoe leiden dat het fonds bij grote veranderingen in bijvoorbeeld de waardering (marktrisico) of de financiële positie van een tegenpartij (kredietrisico) grote (veelal financiële) gevolgen hiervan ondervindt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie in de beleggingsportefeuille in producten, regio's of landen, economische sectoren of tegenpartijen. Naast concentraties in de beleggingsportefeuille kan er ook sprake zijn van concentraties in de verplichtingen en de uitvoering.

Om concentratierisico's in de beleggingsportefeuille te beheersen maakt het bestuur gebruik van diversificatie en limieten voor beleggen in landen, regio's, sectoren en tegenpartijen. Deze uitgangspunten zijn door het fonds vastgesteld op basis van de ALM-studie. De uitgangspunten zijn vastgelegd in de contractuele afspraken met de vermogensbeheerders en het bestuur monitort op kwartaalbasis de naleving hiervan.

Ultimo 2018 zijn in de beleggingsportefeuille de volgende posten met een omvang groter dan 2% van het balanstotaal aanwezig:

2018	EUR	Omvang t.o.v. balanstotaal
Duitsland	16.834	8,2%
Nederland	8.486	4,1%
Finland	8.241	4,0%
België	4.382	2,1%

Voor deze beleggingen en op look-through basis voor de beleggingen in de beleggingsfondsen, is geen sprake van een concentratierisico.

In het standaardmodel is het concentratierisico gelijk gesteld aan nul. Ook op grond van het gevoerde beleid is geoordeeld dat er geen sprake is van een verhoogd risico waarvoor een aanvullende opslag noodzakelijk is.

3.2.15.9 Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Deze risico's worden door het fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering zijn betrokken.

Kempen Capital Management B.V. houdt als fiduciër manager toezicht op het totale vermogensbeheer en de risicoposities van het fonds. In dat kader selecteert en monitort zij beleggingsfondsen en vermogensbeheerders. Met zulke partijen zijn overeenkomsten en, waar van toepassing, service level agreements gesloten. De afhankelijkheid van deze partijen wordt beheerst doordat de bewaring van de stukken uit de portefeuille is ondergebracht bij afzonderlijke custodians zoals Kas Bank.

De pensioenuitvoering is uitbesteed aan pensioenuitvoerder a.s.r. Met a.s.r. zijn een uitvoeringsovereenkomst en een service level agreement gesloten.

Het bestuur beoordeelt jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering van de fiduciër manager, bewaarder en pensioenuitvoeringsorganisatie door middel van performancerapportages (alleen vermogensbeheerders), SLA-rapportages en onafhankelijk getoetste rapportages over de interne beheersing (ISAE 3402-rapportages).

Aangezien hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's, worden door het fonds hiervoor geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

3.2.15.10 Actief beheer risico (S10)

Het actief beheer risico als onderdeel van het vereist eigen vermogen heeft betrekking op de ruimte om bij de uitvoering van het beleggingsbeleid af te wijken van de strategisch nagestreefde portefeuille. De mate van actief beheer wordt doorgaans bepaald aan de hand van de tracking error ten opzichte van de voor de (deel) portefeuille vastgelegde benchmark. Het pensioenfonds heeft een grotendeels passief beleggingsbeleid waardoor het fonds hiervoor slechts zeer beperkt buffer aanhoudt.

3.2.16 Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

3.2.16.1 Investeringsverplichtingen

Per 31 december 2018 bestonden geen toezeggingen tot het doen van investeringen in beleggingen op of na 1 januari 2019.

3.2.17 Verbonden partijen

Van transacties met verbonden partijen is sprake wanneer een relatie bestaat tussen de onderneming en een natuurlijk persoon of entiteit die verbonden is met de onderneming. Dit betreffen onder meer de relaties tussen de onderneming en haar deelnemingen, de aandeelhouders, de bestuurders en de functionarissen op sleutelposities. Onder transacties wordt verstaan een overdracht van middelen, diensten of verplichtingen, ongeacht of er een bedrag in rekening is gebracht. Er hebben zich geen transacties met verbonden partijen voorgedaan op niet zakelijke grondslag.

Inzake de beloning het belanghebbendenorgaan wordt verwezen naar toelichting 3.2.18.4 op pagina 117. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op (voormalige) bestuurders.

3.2.18 Toelichting op de staat van baten en lasten Collectiviteitkring 1

3.2.18.1 Ontvangen premies

De feitelijke, de kostendekkende en de gedempte kostendekkende premie zijn als volgt:

Omschrijving	2018	2017
Feitelijke premie	18.705	19.405
Kostendekkende premie	21.663	21.157
Gedempte kostendekkende premie	15.679	17.641

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate in de staat van baten en lasten verantwoord.

De samenstelling van de premies is als volgt:

2018	Kostendekkende premie	Gedempte kosten-dekkende premie	Feitelijke premie
Inkoop onvoorwaardelijke opbouw	16.835	7.881	7.881
Risicopremie overlijden	261	235	235
Risicopremie arbeidsongeschiktheid	641	641	641
Kostenopslag pensioenbeheer	302	302	302
Opslag voorwaardelijke opbouw	0	4.835	4.835
Opslag instandhouding VEV	3.624	1.785	1.785
Premiedekkingsgraadafhankelijke opslag	0	0	3.026
Totaal premiebijdragen	21.663	15.679	18.705

2017	Kostendekkende premie	Gedempte kosten-dekkende premie	Feitelijke premie
Inkoop onvoorwaardelijke opbouw	16.372	9.154	9.154
Risicopremie overlijden	298	288	288
Risicopremie arbeidsongeschiktheid	743	677	677
Kostenopslag pensioenbeheer	261	261	261
Opslag voorwaardelijke opbouw	0	5.238	5.238
Opslag instandhouding VEV	3.483	2.024	2.024
Dekkingsgraadafhankelijke opslag	0	0	1.763
Totaal premiebijdragen	21.157	17.641	19.405

3.2.18.2 Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

In onderstaande tabel worden de beleggingsresultaten van beleggingen voor risico fonds gespecificeerd tussen directe en indirecte opbrengsten.

2018	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens beheer	Totaal
Vastgoedbeleggingen	495	-35	0	460
Aandelen	853	-4.421	0	-3.568
Vastrentende waarden	1.047	1.442	0	2.489
Derivaten	1.009	630	0	1.639
Overige beleggingen	-29	-38	0	-67
Kosten vermogensbeheer	0	0	-570	-570
Totaal	3.375	-2.422	-570	383

2017	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens beheer	Totaal
Vastgoedbeleggingen	372	-786	0	-414
Aandelen	859	3.891	0	4.750
Vastrentende waarden	1.502	-1.673	0	-171
Derivaten	724	70	0	794
Overige beleggingen	-15	-70	0	-85
Kosten vermogensbeheer	0	0	-589	-589
Totaal	3.442	1.432	-589	4.285

3.2.18.3 Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen van het fonds zijn als volgt te specificeren:

Omschrijving	2018	2017
Ouderdomspensioen	1.411	1.419

Omschrijving	2018	2017
Nabestaandenpensioen (partnerpensioen)	381	347
Wezenpensioen	31	24
Afkopen	27	0
Totaal	1.850	1.790

3.2.18.4 Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn als volgt te specificeren:

Omschrijving	2018	2017
Belanghebbendenorgaan	20	59
Administratiekostenvergoeding	377	338
Accountant (doorbelast vanuit bedrijfsomgeving)	38	28
Certificerend actuaris	28	22
Adviserend actuaris	57	63
Overige advisering	1	13
Contributies en bijdragen	-15	15
Dwangsommen en bestuurlijke boetes	0	0
Kringregisseur (doorbelast vanuit bedrijfsomgeving)	50	30
Overige	1	2
Compensatie kostenresultaat	-218	-273
Totaal	339	297
Actieve deelnemers	3.452	3.239
Pensioengerechtigden	243	236
Totaal	3.695	3.475
Administratieve uitvoeringskosten in euro per deelnemer	92	85

Over 2018 zijn van de Pensioenuitvoeringskosten geen kosten toegerekend aan de beleggingsopbrengsten.

Onder Compensatie kostenresultaat is verantwoord dat gedurende de opstartfase van Collectiviteitkring 1 en uiterlijk tot en met 2021 het negatieve resultaat op kosten in deze kring gedragen wordt door de bedrijfsomgeving.

Aantal personeelsleden

Bij de kring zijn geen werknemers in dienst. Voor werkzaamheden die ten behoeve van het fonds worden uitgevoerd door het Bestuursbureau van Het nederlandse pensioenfonds is een vergoeding overeengekomen die afhankelijk is van de omvang van het beheerde pensioenvermogen.

Bezoldiging leden belanghebbendenorgaan

De bezoldiging van de leden van het Belanghebbendenorgaan bedraagt:

2018	Honoraria	Vacatie gelden	Totaal
Belanghebbendenorgaan	0	18	18

2017	Honoraria	Vacatie gelden	Totaal
Belanghebbendenorgaan	0	17	17

Aan betrokkenen zijn geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt.

3.2.18.5 Wijziging voorziening pensioenverplichtingen risico fonds

Het resultaat op de voorziening pensioenverplichtingen voor rekening van het fonds is als volgt:

Omschrijving	2018	2017
Stand per 1 januari	155.071	0
Mutatie boekjaar	42.432	155.071
Stand per 31 december	197.503	155.071

Een specificatie van de mutatie staat vermeld in paragraaf 3.2.13.1 op pagina 101.

3.2.18.6 Herverzekeringen

Het resultaat op herverzekering is als volgt:

Omschrijving	2018	2017
Premie herverzekering	1.099	1.075
Uitkeringen uit herverzekering	-778	-166
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorziening	-641	-677
Totaal	-320	232

3.2.18.7 Overdracht van rechten

De overdracht van rechten is als volgt:

Omschrijving	2018	2017
Inkomende collectieve waardeoverdrachten	17.708	149.741
Inkomende individuele waardeoverdrachten	186	119
Uitgaande waardeoverdrachten	-301	0
Totaal	17.593	149.860

3.2.18.8 Actuariële analyse

De actuariële analyse van het resultaat luidt als volgt:

Omschrijving	2018	2017
Interestresultaat		

Omschrijving	2018	2017
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	383	4.285
Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen	461	323
Wijziging marktrente	-11.401	2.415
Subtotaal Interestresultaat	-10.557	7.023
Premieresultaat		
Premiebijdragen (van werkgever en werknemers – exclusief herstelbijdrage)	18.705	19.405
Betaalde premie herverzekering	-1.099	-1.075
Benodigde premie	-18.038	-15.842
Subtotaal	-432	2.488
Waardeoverdrachten		
Collectieve waardeoverdrachten	1.681	7.221
Individuele waardeoverdrachten	24	24
Subtotaal Premieresultaat	1.705	7.245
Kosten		
In premie begrepen bedrag kosten	632	559
Toevoeging aan technische voorzieningen i.v.m. kostenvoorziening	-330	-304
Vrijval voor kosten uit technische voorzieningen	37	36
Kosten verslagjaar (excl. kosten vermogensbeheer)	-339	-297
Subtotaal Kosten	0	-6
Uitkeringen		
Mutatie technische voorzieningen u.h.v. uitkeringen	1.855	1.793
Feitelijke uitkeringen	-1.850	-1.790
Subtotaal Uitkeringen	5	3
Resultaat op kanssystemen	1.831	298

Omschrijving	2018	2017
Voorwaardelijke toeslagverlening	-98	0
Incidentele wijzigingen		
Wijziging regeling	-137	0
Actualisering overlevingskansen	1.849	0
Actualisering grondslagen (kostenvoorziening)	-1.786	0
Andere oorzaken	0	-891
Subtotaal Incidentele wijzigingen	-74	-891
Totaal saldo van baten en lasten	-7.620	16.160

Als gevolg een gewijzigde presentatie zijn de vergelijkende cijfers 2017 dienovereenkomstig aangepast.

3.2.19 Overige lasten

Er zijn geen overige lasten geboekt in het verslagjaar.

3.2.20 Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn na de balansdatum geen gebeurtenissen geweest van dien aard dat een wezenlijk ander beeld zou ontstaan van de financiële positie per einde 2018 dan op grond van dit verslag kan worden verkregen.

3.3 Financiële verantwoording Pensioenkring Arcadis

3.3.1 Algemene informatie

Alle bedragen weergegeven in duizenden euro's tenzij anders aangegeven. Omdat het fonds met haar activiteiten is begonnen op 1 juli 2018 zijn geen vergelijkende cijfers over 2017 beschikbaar en opgenomen in de financiële verantwoording.

3.3.2 Balans

Na bestemming van saldo van baten en lasten	Toelichting	2018
Activa		
Vastgoedbeleggingen		93.830
Aandelen		429.682
Vastrentende waarden		522.389
Derivaten		27.604
Overige beleggingen		13.335
Subtotaal beleggingen voor risico fonds	3.3.12.1	1.086.840
Vorderingen en overlopende activa	3.3.12.3	7.261
Overige activa	3.3.12.4	7.350
Totaal activa		1.101.451
Passiva		
Reserves	3.3.13	34.426
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds	3.3.14.1	1.045.377
Derivaten	3.3.12.1	15.982
Overige schulden en overlopende passiva	3.3.15	5.666
Totaal passiva		1.101.451
Actuele dekkingsgraad (in %)	3.3.13	103,2%

3.3.3 Staat van baten en lasten

	Toelichting	2018
Baten		
Premiebijdragen (van werkgever en werknemers)	3.3.20.1	12.120
Ontvangen (collectieve) waardeoverdrachten	3.3.20.6	1.116.346
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	3.3.20.2	-32.010
Overige baten		1
Totaal baten		1.096.457
Lasten		
Pensioenuitkeringen	3.3.20.3	14.905
Pensioenuitvoeringskosten	3.3.20.4	656
Wijziging voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds	3.3.20.5	1.045.377
Uitgaande waardeoverdrachten	3.3.20.6	1.093
Totaal lasten		1.062.031
Saldo van baten en lasten ¹		34.426
Bestemming saldo van baten en lasten		
Overige reserves	3.3.13	34.426
Totaal		34.426

¹ Het resultaat exclusief collectieve waardeoverdracht bedraagt € -50.605.

3.3.4 Kasstroomoverzicht over 2018

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode

	Toelichting	2018
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies		11.895
Ontvangen (collectieve) waardeoverdrachten		4.415
Betaalde pensioenuitkeringen		-14.307
Betaalde waardeoverdrachten		-1.096
Betaalde uitvoeringskosten		-914
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten		-7
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen		298.535
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten		11.640
Aankopen en verstrekkingen van beleggingen		-296.705
Betaalde kosten van vermogensbeheer		-245
Saldo overige kasstromen uit hoofde van beleggingsactiviteiten		-8.432
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten		4.793
Nettokasstroom uit bedrijfsactiviteiten		4.786
Koers- en omrekeningsverschillen op geldmiddelen		
		-692
Mutatie geldmiddelen		4.094
Stand per 1 juli		0
Stand per 31 december	3.3.12.4	4.094

3.3.5 Algemene grondslagen

3.3.5.1 Overeenstemmingsverklaring

De financiële verantwoording Pensioenkring Arcadis is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving. Het bestuur heeft op 17 juni 2019 de jaarrekening opgemaakt en vastgesteld.

3.3.5.2 Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het fonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar is vast te stellen. Een verplichting komt in de balans wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar is vast te stellen.

3.3.5.3 Verantwoording van baten en lasten

Baten komen in de staat van baten en lasten wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar is vast te stellen. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar is vast te stellen.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder nemen we activa en verplichtingen niet meer in de balans op vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

3.3.5.4 Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting zijn gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen als sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen. Bovendien moet de intentie bestaan om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten nemen we eveneens gesaldeerd op.

3.3.5.5 Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur zich oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen nemen we op in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

3.3.5.6 Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

3.3.5.7 Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen actuele waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

3.3.5.8 Foutenherstel

Als een materiële fout na de vaststelling van de jaarrekening wordt geconstateerd, herstellen we deze middels een retrospectieve verwerking. Dit houdt in dat we het eigen vermogen aan het einde van het voorafgaande boekjaar herrekenen alsof de fout niet heeft plaatsgevonden. Het verschil tussen het eigen vermogen aan het eind van het voorafgaande boekjaar voor en na herrekening, verwerken we vervolgens verwerkt als een rechtstreekse mutatie van het eigen vermogen aan het begin van het huidige boekjaar.

De bate of last als gevolg van een eventueel herstel van een niet-materiële fout verwerken we in de winst-en-verliesrekening van het huidige boekjaar.

Het fonds heeft in de jaarrekening van het huidige boekjaar geen foutenherstel toegepast.

3.3.6 Specifieke grondslagen

3.3.6.1 Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde. Slechts indien de actuele waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs. Overlopende activa en passiva alsmede liquiditeiten vermogensbeheer worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Het verschil tussen actuele waarde en nominale waarde is bij deze activa en passiva in het algemeen gering. Participaties in beleggingspools en -instellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen (look-through benadering). Bij gemengde beleggingsfondsen wordt aangesloten bij de hoofdcategorie, bepaald op basis van actuele waarde. Vorderingen en schulden uit beleggingen welke samenhangen met een specifieke beleggingscategorie worden onder beleggingsdebiteuren dan wel -crediteuren opgenomen in de betreffende beleggingscategorie. Financiële instrumenten worden gebruikt ter afdekking van beleggingsrisico's en het realiseren van het vastgelegde beleggingsbeleid. De derivatenposities zijn opgenomen als een afzonderlijke beleggingscategorie. Derivaten die deel uitmaken van een beleggingsfonds zijn opgenomen in de beleggingscategorie waarin dit beleggingsfonds is gerubriceerd.

3.3.6.2 Actuele waarde

De beleggingen van het pensioenfonds worden gewaardeerd tegen de actuele waarde per balansdatum. Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van genoteerde marktprijzen. Derivaten worden gewaardeerd door gebruik te maken van netto contante waarde berekeningen. Bepaalde instrumenten, zoals participaties in beleggingsfondsen worden gewaardeerd door gebruik te maken van de intrinsieke waarde. Het is gebruikelijk en mogelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Slechts indien de actuele waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs. Voor financiële instrumenten zoals beleggingsvorderingen en -schulden geldt dat de boekwaarde de actuele waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de actuele waarde.

3.3.6.3 Vastgoedbeleggingen

Beursgenoteerde vastgoedfondsen worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de beurskoers per balansdatum. Niet-beursgenoteerde beleggingen in vastgoedfondsen worden gewaardeerd op het aandeel in de actuele waarde van de onderliggende beleggingen. Indien de

waarderingsgrondslagen van vastgoedfondsen afwijken, wordt de waardering zo mogelijk aangepast aan de waarderingsgrondslagen van het pensioenfonds. Onroerend goed in ontwikkeling wordt gewaardeerd op basis van gedane uitgaven, inclusief bouwrente, waarbij wordt getoetst of die uitgaven tot waarde wijzigingen leiden. Na oplevering worden (her)ontwikkelde objecten naar actuele waarde gewaardeerd.

3.3.6.4 Aandelen

Aandelen, waaronder tevens converteerbare obligaties zijn begrepen, worden gewaardeerd tegen actuele waarde. Van ter beurse genoteerde aandelen is dit de beurswaarde. Voor niet ter beurse genoteerde participaties in aandelenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

3.3.6.5 Vastrentende waarden

Vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen actuele waarde inclusief opgelopen rente. Van ter beurse genoteerde vastrentende waarden is dit de beurswaarde per balansdatum. Voor niet ter beurse genoteerde participaties in vastrentende waardenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

3.3.6.6 Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op actuele waarde. Derivaten die worden verhandeld op een actieve markt, worden gewaardeerd op basis van de relevante marktnoteringen. Wanneer derivaten niet op een actieve markt worden verhandeld, worden deze gewaardeerd op basis van afgeleide marktnoteringen. Als deze afgeleide marktnoteringen niet beschikbaar zijn, wordt de waarde bepaald met behulp van marktconforme waarderingsmodellen.

3.3.6.7 Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde. De waardering hiervan geschiedt tegen de intrinsieke waarde, die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

3.3.6.8 Securities Lending

Het fonds participeert niet direct in securities lending. Binnen de beleggingsfondsen kan sprake zijn van securities lending.

3.3.6.9 Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa waarderen we bij eerste verwerking op actuele waarde. Na eerste verwerking, waarderen we vorderingen op geamortiseerde kostprijs. Deze is gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten en deze is onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen indien sprake is van oninbaarheid. Bij de waardering van vorderingen wordt rekening gehouden met het risico van oninbaarheid door hiervoor een voorziening in aftrek te brengen op het saldo van de uitstaande vorderingen. Voor gelijksoortige posten met gelijksoortige risico's wordt gezamenlijk een schatting gemaakt van verliezen en risico's op balansdatum. Deze systematiek om de voorziening vast te stellen wordt gerekend tot de statische methode.

3.3.6.10 Overige activa

Onder meer worden hieronder de liquide middelen opgenomen voor zover dit banktegoeden betreft welke onmiddellijk opeisbaar zijn. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

3.3.7 Kapitaal en reserves

3.3.7.1 Algemeen

Het kapitaal en de reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle activa en verplichtingen, inclusief technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen zijn verwerkt in de balans.

3.3.7.2 Pensioenvermogen

Het pensioenvermogen wordt bepaald als de som van kapitaal en reserves en de technische voorzieningen.

3.3.8 Technische voorzieningen

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds wordt gewaardeerd op actuele waarde. De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toeslag)toezeggingen.

De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of op de opgebouwde pensioenaanspraken toeslagverlening kan worden toegepast. Alle per balansdatum bestaande toeslagbesluiten (ook voor toeslagbesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van de toekomstige opbouw waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van prudente grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen per 1 januari 2018.

3.3.8.1 Overlevingstafels

Prognosetafel AG 2018 (2017: AG 2016) waarbij de correctiefactoren worden gehanteerd specifiek voor het fonds gebaseerd op CBS 2016 hoger opgeleiden.

3.3.8.2 Partnerfrequentie

Voor de berekening van de technische voorzieningen voor nog niet ingegane partnerpensioenen wordt een partnerfrequentie gehanteerd volgens CBS 2015 plus 7%.

3.3.8.3 Leeftijdsverschil man-vrouw

Voor partnerpensioen is aangenomen dat het leeftijdsverschil tussen man en vrouw 2,5 jaar bedraagt.

3.3.8.4 Voorziening voor uitgesteld wezenpensioen

De lasten van nog niet ingegaan wezenpensioen zijn gesteld op 0,5% van het latent partnerpensioen; bij de vaststelling van de lasten van ingegaan wezenpensioen wordt verondersteld dat het pensioen moet worden uitgekeerd tot een leeftijd van 21 jaar.

3.3.8.5 Voorziening voor toekomstige excassokosten

Kostenopslag ter grootte van 2,1% van de technische voorziening in verband met toekomstige administratie- en excassokosten.

3.3.8.6 Voorziening voor toekomstige pensioenopbouw arbeidsongeschikten

Bij de bepaling van de pensioenopbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers wordt uitgegaan van revalidatiekansen afgeleid uit het landelijke KAZO-model.

3.3.8.7 IBNR (Incured but not reported)

De IBNR voorziening wordt bepaald door de totale premie voor één jaar AO-excedent en PVI (in 2018 is dat 1,6% van de salarissom) aan te houden. Voor deelnemers die meer dan 1 jaar ziek zijn is de voorziening gelijk aan 12/15 van de volledige voorziening. Deze voorziening groeit in 3 maanden naar een volledige voorziening door deze voorziening te vermenigvuldigen met aantal maanden ziek / 15. Voor deelnemers die meer dan 15 maanden arbeidsongeschikt zijn, wordt de volledige voorziening opgenomen.

3.3.8.8 Onvindbaren

Niet opgevraagd pensioen: Voor pensioen dat nog niet is ingegaan omdat de deelnemer onvindbaar is of niet reageert wordt de reservering 5 jaar volledig in stand gehouden.

3.3.9 Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op actuele waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

3.3.10 Grondslagen voor de resultaatbepaling Pensioenkring Arcadis

3.3.10.1 Algemeen

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden verantwoord in het resultaat.

3.3.10.2 Premiebijdragen

Onder premiebijdragen wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

3.3.10.3 Beleggingsresultaten

Zowel directe als indirecte beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

3.3.10.3.1 Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de actuele waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de gerealiseerde herwaarderingen.

3.3.10.3.2 Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

3.3.10.3.3 Kosten van vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe en de daaraan toegerekende interne kosten verstaan.

3.3.10.3.4 Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d.

3.3.10.4 Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen worden in de staat van baten en lasten opgenomen in de periode waarop zij betrekking hebben.

3.3.10.5 Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

3.3.10.6 Wijziging voorziening pensioenverplichtingen voor rekening pensioenfonds

3.3.10.6.1 Pensioenopbouw

De pensioenopbouw met betrekking tot ouderdomspensioen wordt toegerekend aan de periode waarin de opbouw van pensioenrechten plaatsvindt. De verplichtingen met betrekking tot nabestaandenpensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen worden opgenomen in de periode waarin zij ontstaan. De (gedeeltelijk) premievrije opbouw arbeidsongeschikten wordt ten laste van het resultaat gebracht in de periode waarin de ziekte is ontstaan.

3.3.10.6.2 Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Aan de technische voorziening wordt een rente toegevoegd op basis van de eenjaarsrente op de interbancaire swapmarkt primo verslaggevingsperiode. De rentetoevoeging wordt berekend over het gemiddelde van de stand van de voorziening primo periode en de stand van de voorziening ultimo periode, de laatste exclusief het effect van de indexering.

3.3.10.6.3 Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

De vrijval wordt ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht in de periode waarin de lasten bij de berekening van de voorziening waren voorzien.

3.3.10.6.4 Wijziging marktrente

De wijziging marktrente op balansdatum als gevolg van wijzigingen in de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur, wordt in de staat van baten en lasten opgenomen.

3.3.10.6.5 Wijziging actuariële uitgangspunten en actualiseren overlevingskansen

De mutatie van de voorziening als gevolg van de aanpassing van actuariële grondslagen in het verslagjaar wordt in de staat van baten en lasten opgenomen.

3.3.10.6.6 Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Het saldo van de actuariële inkomende en uitgaande waardeoverdrachten wordt toegerekend aan de periode waarop het betrekking heeft.

3.3.10.6.7 Overige wijzigingen

De overige mutaties worden toegekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

3.3.10.7 Premies herverzekering

De herverzekeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

3.3.10.8 Saldo overdracht van rechten

Waardeoverdrachten worden in de staat van baten en lasten opgenomen op het moment van overdracht van de pensioenverplichtingen.

3.3.10.9 Overige lasten

Overige lasten zijn aan de periode toegerekend waarop ze betrekking hebben.

3.3.11 Grondslagen kasstroomoverzicht Pensioenkring Arcadis

Het kasstroomoverzicht is volgens de directe methode opgesteld. Onder geldmiddelen verstaan we alle liquide middelen conform de definitie in RJ360 Het Kasstroomoverzicht. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

3.3.12 Toelichting op de balans Pensioenkring Arcadis

Activa

3.3.12.1 Beleggingen voor risico fonds

Onderstaand is de verdeling van de beleggingen naar actief en passiefzijde van de balans weergegeven:

Omschrijving	2018
Activa	1.086.840
Passiva	-15.982
Totaal beleggingen voor risico fonds	1.070.858

Onder de passiefzijde van de balans zijn opgenomen de negatieve derivaatposities.

De ontwikkelingen in de beleggingsportefeuille in het boekjaar zijn als volgt samen te vatten:

Omschrijving	Vastgoed	Aandelen	Vastrentend	Derivaten	Overig	2018
Stand 1 juli	0	0	0	0	0	0
Aankopen/verstrekkingen	0	29.031	267.672	0	0	296.703
Verkopen/Aflossingen	-3.748	-44.672	-262.441	12.471	-147	-298.537
Herwaardering	2.757	-37.008	-4.697	-1.438	487	-39.899
Overige mutaties	94.821	482.332	521.854	589	12.995	1.112.591
Totaal	93.830	429.683	522.388	11.622	13.335	1.070.858

De overige mutaties hebben betrekking op de overdracht van verplichtingen naar het fonds die deels in-kind heeft plaatsgevonden.

Voor de meerderheid van de beleggingen is sprake van objectief vast te stellen frequente marktnoteringen. Voor bepaalde beleggingen zijn deze niet beschikbaar en vindt waardering plaats op basis van waarderingsmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige actuele waarde van vergelijkbare instrumenten en het gebruik van schattingen.

- Niveau 1: De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen in een actieve markt.
- Niveau 2: Actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van onafhankelijke taxaties.
- Niveau 3: De waarde wordt vastgesteld met waarderingsmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata. Hieronder valt de netto contante waarde berekeningen van de derivaten.
- Niveau 4: De waarde wordt vastgesteld met waarderingsmodellen waarin geen gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Op basis van deze indeling kan de beleggingsportefeuille als volgt worden samengevat:

Per 31 december 2018	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Totaal
Vastgoedbeleggingen	0	0	0	93.830	93.830
Indirect vastgoed	0	0	0	93.830	93.830
Aandelen	407.019	0	0	22.663	429.682

Per 31 december 2018	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Totaal
Aandelenbeleggingsfondsen	407.019	0	0	22.663	429.682
Vastrentende waarden	522.389	0	0	0	522.389
(Staats)obligaties	153.283	0	0	0	153.283
Vastrentende beleggingsfondsen	369.106	0	0	0	369.106
Derivaten	0	0	11.622	0	11.622
Overige beleggingen	0	0	0	13.335	13.335
Totaal	929.408	0	11.622	129.828	1.070.858

3.3.12.1.1 Derivaten

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenposities op 31 december:

Omschrijving	Activa	Passiva	Saldo waarde
Rentederivaten	27.314	-13.961	13.353
Valutaderivaten	290	-2.021	-1.731
Totaal	27.604	-15.982	11.622

Ontvangen en verstrekte zekerheden en garanties

In verband met de waardeontwikkeling van derivaten zijn de zekerheden ontvangen en verstrekt in de vorm van stukken en geld:

Ontvangen zekerheden:	
In stukken	15.900
In geld	920
Totaal	16.820

Verstrekte zekerheden:	
In stukken	0
In geld	2.765
Totaal	2.765

De verstrekte zekerheden in beleggingen zijn verantwoord als beleggingen in de balans maar staan niet ter vrije beschikking van het fonds.

Het fonds heeft verschillende maatregelen genomen om de posities in verstrekte en ontvangen zekerheden te beheersen en te monitoren. Zo stelt het fonds limieten aan tegenpartijen op totaalniveau en worden extra zekerheden bij repo-transacties gevraagd. Bij een wijziging van de marktrente verandert de waarde van de afgesloten derivaten. Hierdoor kan het recht of de verplichting ontstaan om aanvullend onderpand te ontvangen of te moeten storten.

3.3.12.2 Securities Lending

Het fonds participeert niet direct in securities lending. Binnen de beleggingsfondsen kan sprake zijn van securities lending.

3.3.12.3 Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen en overlopende activa laten zich als volgt specificeren:

Omschrijving	2018
Beleggingsdebiteuren	698
Waardeoverdrachten	1.059
Lopende interest	5.252
Overige overlopende activa	252
Stand per 31 december	7.261

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van minder dan 1 jaar.

De nadere specificatie van de beleggingsdebiteuren is als volgt:

Beleggingsdebiteuren	2018
Te vorderen dividendbelasting	695
Nog af te wikkelen transacties	3
Stand per 31 december	698

3.3.12.4 Overige activa

De overige activa zijn als volgt te specificeren:

Overige activa	2018
Liquide middelen	4.094
Collateral account	2.765
Implementatiekosten Pensioenkring Arcadis	491
Stand per 31 december	7.350

De liquide middelen zijn direct beschikbaar.

Passiva

3.3.13 Kapitaal en reserves

De reserves van Pensioenkring Arcadis zijn als volgt gespecificeerd:

	Overige reserves	Totaal
Stand per 1 januari 2018	0	0
Uit bestemming saldo van baten en lasten	34.426	34.426
Stand per 31 december 2018	34.426	34.426

3.3.13.1 Solvabiliteit

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het fonds gebruik van het standaardmodel. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het fonds.

Omschrijving	2018
Actuele dekkingsgraad	103,2%
Beleidsdekkingsgraad	108,9%
Reële dekkingsgraad	88,8%

De actuele dekkingsgraad is als volgt berekend: (Pensioenvermogen / Technische voorzieningen) * 100%. Immateriële activa dragen niet bij aan de dekkingsgraad. Het pensioenvermogen bedraagt € 1.079.803.

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden. Als de beleidsdekkingsgraad lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad, bevindt het fonds zich in een situatie van dekkingstekort. Indien de beleidsdekkingsgraad lager is dan de vereiste dekkingsgraad, maar wel tenminste gelijk is aan de minimaal vereiste dekkingsgraad, bevindt het fonds zich in een situatie van reservetekort.

De actuele dekkingsgraad houdt geen rekening met de verwachte inflatie, maar de reële dekkingsgraad wel. Die meet of het fonds voldoende vermogen heeft om niet alleen aan de nominale toekomstige verplichtingen te kunnen voldoen, maar ook om de toekomstige pensioenuitkeringen jaarlijks te kunnen indexeren (verhogen) met de kosten van levensonderhoud.

3.3.13.1.1 Herstelplan

Over heel 2018 heeft de dekkingsgraad zich ten opzichte van het herstelplan als volgt ontwikkeld:

2018	Werkelijk	Herstelplan
Dekkingsgraad per 1 januari	110,2%	110,3%
Premie	-0,4%	-0,4%
Uitkeringen	0,3%	0,3%
Verandering van de rentetermijnstructuur	-4,6%	0,0%
Rendement op beleggingen	-2,7%	5,1%
Overige oorzaken en kruiseffecten	0,4%	0,0%
Dekkingsgraad per 31 december	103,2%	115,3%

De dekkingsgraad bedroeg op 31 december 2018 103,2% (31 december 2017: 110,2%) en liep daarmee achter op het herstelplan dat uitgaat van 115,3% (31 december 2017: 110,3%) op die datum.

De premie heeft -0,4% bijgedragen. Dit is gelijk aan de verwachting in het herstelplan.

De verandering van de rentetermijnstructuur heeft geleid tot -4,6%. In het herstelplan is uitgegaan van een ongewijzigde rentetermijnstructuur in het boekjaar 2018 waardoor de bijdrage van de verandering van de rentetermijnstructuur nihil is. Bij de bepaling van de werkelijke dekkingsgraad is van de daadwerkelijke rentetermijnstructuur ultimo van het boekjaar uitgegaan die hoger is dan de rentetermijnstructuur primo het jaar.

Het rendement op beleggingen heeft 7,8% minder bijgedragen dan verwacht. Dit wordt verklaard doordat het rendement op alle categorieën lager was dan verwacht.

Het effect bij overige oorzaken en kruiseffecten wordt voornamelijk veroorzaakt door wijziging actuariële grondslagen. De kruiseffecten worden veroorzaakt door de gehanteerde berekeningsmethode die is voorgeschreven door DNB.

Op basis van het FTK is per 1 januari 2018 sprake van een reservetekort. Het pensioenfonds heeft per eind maart 2018 een geactualiseerd herstelplan ingediend bij DNB. Op 23 mei 2019 heeft DNB instemming gegeven bij het herstelplan 2018.

3.3.14 Technische voorzieningen voor risico fonds

3.3.14.1 Mutatieoverzicht technische voorzieningen

Het mutatieoverzicht voor de voorziening voor pensioenverplichtingen is als volgt:

Omschrijving	2018
Stand per 1 juli	0
Pensioenopbouw	12.508
Toeslagverlening	0
Korting van aanspraken en rechten	0
Rentetoevoeging	-1.320
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-15.171
Wijziging marktrente	26.285
Wijziging actuariële uitgangspunten en actualisering overlevingskansen	-6.049
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	1.029.560
Mutatie IBNR premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	-402
Overige wijzigingen	-34
Stand per 31 december	1.045.377

De voorziening voor pensioenverplichtingen is naar categorieën van deelnemers als volgt samengesteld:

Omschrijving	2018
Actieve deelnemers	335.184
Pensioengerechtigden	438.505

Omschrijving	2018
Gewezen deelnemers	248.033
Toekomstige kosten uitvoering pensioenregeling	21.456
IBNR premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	2.199
Stand per 31 december	1.045.377

Nadere toelichting op mutaties

De methode voor de berekening van de pensioenverplichtingen is zodanig toegepast dat er geen sprake is van een financieringsachterstand. Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter.

3.3.14.2 Korte beschrijving van de pensioenregeling(en)

De pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenleeftijd van 68 jaar. Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van maximaal 1,7% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. Tevens bestaat er recht op nabestaanden- en wezenpensioen. Jaarlijks besluit het bestuur van het fonds over de mate waarin de opgebouwde aanspraken worden geïndexeerd.

De belangrijkste kenmerken van de regeling zijn opgenomen in paragraaf 2.5.2 op pagina 52.

3.3.14.3 Toeslagverlening

De toeslagen op pensioenrechten en pensioenaanspraken worden jaarlijks vastgesteld door het bestuur van het fonds. Er bestaat een ambitie om jaarlijks de pensioenrechten en pensioenaanspraken aan te passen per 1 juli. De toeslag in een jaar is voorwaardelijk en is afhankelijk van de hoogte van de beschikbare middelen. De toeslag bedraagt maximaal de stijging van de consumentenprijsindex (cpi) reeks alle huishoudens afgeleid, zoals vastgesteld door het CBS per december van het voorgaande jaar. Er is geen recht op toekomstige toeslagen. Het is niet zeker of en in hoeverre in de toekomst wordt geïndexeerd. Het fonds heeft geen geld gereserveerd voor toekomstige toeslagen. Onder het FTK worden strikte eisen gesteld aan de toeslagverlening door pensioenfondsen. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar het bestuursverslag (paragraaf 2.5.6 op bladzijde 61).

3.3.14.4 Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de uitvoeringskosten in de verslagperiode.

3.3.14.5 Wijziging markttrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen berekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur inclusief UFR. De effecten worden verantwoord onder het hoofd 'Wijziging markttrente'.

3.3.14.6 Wijziging actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruikgemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de

vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, lang leven, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het fonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een proces waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het fonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

3.3.14.7 Actualiseren overlevingskansen

Recente publicaties van nieuwe informatie over de overlevingskansen van de Nederlandse bevolking gaven het bestuur geen aanleiding voor verdere actualisering van de door het bestuur gebruikte schattingen bij het berekenen van de technische voorzieningen. Voor het boekjaar 2018 wordt gebruikgemaakt van de prognosetafel AG 2018 (2017: AG 2016) en fondsspecifieke correctiefactoren gebaseerd op CBS-correctiefactoren voor hoger opgeleiden (2016).

3.3.14.8 Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

De waarde van de pensioenverplichtingen is hoger geworden als gevolg van inkomende en uitgaande waardeoverdrachten. Het fonds is wettelijk verplicht om op verzoek van een werknemer mee te werken aan waardeoverdracht, als de werknemer gaat deelnemen in een andere pensioenregeling. Deze overdracht betreft de waarde van de tot dan toe bij de oude pensioenuitvoerder opgebouwde pensioenaanspraken. De ontvangende pensioenuitvoerder is verplicht om de overgedragen gelden aan te wenden voor de toekenning van pensioenaanspraken die minimaal gelijkwaardig zijn aan de oorspronkelijk opgebouwde aanspraken.

3.3.14.9 Overige wijzigingen:

Resultaat op kanssystemen	2018
• Sterfte	-426
• Arbeidsongeschiktheid	443
• Mutaties	1
Andere oorzaken	-52
Totaal	-34

3.3.15 Overige schulden en overlopende passiva

De overige schulden en overlopende passiva zijn als volgt gespecificeerd.

Omschrijving	2018
Schulden uit beleggingen	1.174
Belastingen en premies sociale verzekeringen	613
Egalisatie voorziening Actieven (EVA)	2.928
Waardeoverdrachten	279
Overige schulden en overlopende passiva	672
Stand per 31 december	5.666

Overige schulden hebben een resterende looptijd van minder dan 1 jaar

De ontwikkeling van de EVA is als volgt geweest:

Omschrijving	2018
Stand per 1 juli 2018	3.298
Af: Bijdrage aan premie	-371
Bij: U-rendement	1
Stand per 31 december	2.928

3.3.16 Risicobeheer

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Onvoldoende solvabiliteit is daarmee het belangrijkste risico voor het fonds. Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van dit risico. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- beleggingsbeleid
- premiebeleid
- herverzekeringsbeleid
- toeslagbeleid

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vinden plaats na analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. In 2016 heeft het bestuur een risicoanalyse uitgevoerd met behulp van een Asset Liability Management-studie (ALM-studie). De uitkomsten hiervan vormen mede de basis voor het beleid van het fonds en de toelichting hierna. Dit beleid is verwoord in de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN) van het fonds en wordt jaarlijks geëvalueerd met behulp van een haalbaarheidstoets en in het kader van het beleggingsplan.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid door de vermogensbeheerders moet plaatsvinden. Deze uitgangspunten zijn vastgelegd in mandaatovereenkomsten met de vermogensbeheerders. De mandaten zijn gericht op verantwoord passief vermogensbeheer.

Om het risico op onvoldoende solvabiliteit te beheersen dient het fonds buffers in het vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers wordt vastgesteld met de in het Besluit FTK voorgeschreven solvabiliteitstoets (S toets). Deze toets bevat een kwantificering van de bestuursvisie op de fondsspecifieke restrisico's (na afdekking).

De berekening van het vereist eigen vermogen en het hieruit voortvloeiende tekort aan het einde van het boekjaar is als volgt:

Omschrijving	2018
S1 Renterisico	38.065
S2 Risico zakelijke waarden	178.729
S3 Valutarisico	42.723
S4 Grondstoffenrisico	0
S5 Kredietrisico	38.878
S6 Verzekeringstechnisch risico	36.734
S7 Liquiditeitsrisico	0
S8 Concentratierisico	0
S9 Operationeel risico	0

Omschrijving	2018
S10 Actief beheer risico	22.826
Diversificatie-effect	-129.536
Vereist eigen vermogen (b)	228.419
Aanwezig eigen vermogen (a)	34.426
Tekort	-193.993

De buffers zijn berekend op basis van de standaardmethode waarbij voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische beleggingsmix in de evenwichtssituatie.

3.3.16.1 Marktrisico (S1 – S4)

Het marktrisico omvat het renterisico, het prijs(koers)risico en het valutarisico. De strategie van het fonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerst door de fiduciair manager in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overall marktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

In onderstaande toelichtingen is, tenzij anders aangegeven, uitgegaan van de clean value waardering van de beleggingen. De gegevens zijn opgesteld op basis van look through, tenzij anders aangegeven. Waar gebruik gemaakt is van look through gegevens zijn de dirty value waarderingen van de onderliggende beleggingen gebruikt en zijn de schulden en vorderingen uit de look through verantwoord onder de liquide middelen.

In de tabel hieronder is een specificatie weergegeven van de effecten van het toepassen van look through voor 2018.

Lookthrough herallocatie beleggingen	Balans waarde	Risico paragraaf	Vershil
Vastgoed	522.389	518.009	4.380
Aandelen	429.682	413.600	16.082
Vastrentende waarden	93.830	107.334	-13.504
Derivaten	11.622	12.250	-628
Totaal herallocatie	1.057.523	1.051.193	6.330

3.3.16.1.1 Renterisico (S1)

Het renterisico is het risico dat de waarde van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen verandert als gevolg van ontwikkelingen in de marktrente.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de modified duration. De modified duration is de (met de contante waarde van de kasstromen) gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

Het beleid van het fonds is erop gericht om het renterisico voor 50% af te dekken (op basis van marktrente). Het fonds realiseert afdekking van renterisico door langlopende (staats)obligaties te kopen. Daarnaast maakt het fonds gebruik van renteswaps. Bij een renteswap wordt een vaste lange rente geruild tegen een variabele korte rente. Het pensioenfonds ontvangt in dit geval een lange rente, vergelijkbaar met de kasstroom van een langlopende obligatie en betaalt daarvoor een variabele korte rente. Bij het afsluiten van een swap wordt de 'duratiemismatch' verkleind, maar ontstaan nieuwe risico's zoals tegenpartij-, liquiditeits- en juridische risico's.

De modified duration en het effect van de renteafdekking kunnen als volgt worden samengevat:

2018	Balans waarde (€)	Modified duration (jaren)
Vastrentende waarden (ex- clusief deri- vaten)	518.009	3,6
Rentederiva- ten	13.264	16,2
Vastrentende waarden (in- clusief deri- vaten)	531.362	19,8
Pensioenver- plichtingen (nominaal)	1.043.889	20,3

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat de duratie van de vastrentende waarden circa 3,6 jaar bedraagt, zonder het effect van rentederivaten. Het fonds is rentederivaten aangegaan, waarmee de duratie met 16,2 jaar wordt verlengd. De totale duratie van de vastrentende waarden komt hiermee op 19,8 jaar. De duratie van de nominale pensioenverplichtingen bedraagt 20,3 jaar, wat veroorzaakt dat het fonds gevoelig is voor verandering in de hoogte van de rente. Overigens kan de duratie van de vastrentende waarden niet een-op-een worden vergeleken met de duratie van de verplichtingen, omdat ook rekening gehouden moet worden met de omvang van de beleggingen en de pensioenverplichtingen.

In de solvabiliteitstoets ter vaststelling van de buffer voor het renterisico, wordt de rentecurve waartegen de verplichtingen worden verdisconteerd met een looptijdafhankelijk percentage omhoog en omlaag geschokt. Deze schokken zijn een vast percentage van het renteniveau. Het renterisico volgens de solvabiliteitstoets zal daardoor kleiner zijn bij een lage rente dan bij een hoge rente. De afgelopen jaren was sprake van een relatief lage rente.

3.3.16.1.2 Inflatierisico

De toeslag is voorwaardelijk, dus bestaat er geen inflatierisico ten opzichte van de pensioentoezeggingen. Het nederlandse pensioenfonds heeft de ambitie om prijsinflatie toe te kennen als toeslag, zie ook onder Toeslagrisico in paragraaf 3.3.16.6 op bladzijde 144.

3.3.16.2 Risico Zakelijke Waarden (S2)

Dit is het prijs(koers)risico van waarde wijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen. Het wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren.

Het prijsrisico wordt gemitigeerd door diversificatie die onder meer is vastgelegd in de strategische beleggingsmix van het fonds.

Naast de strategische mix heeft het fonds in het mandaat aan de vermogensbeheerders richtlijnen gesteld aan het maximumpercentage dat namens het fonds in een sector, land of tegenpartij mag worden belegd.

3.3.16.2.1 Vastgoed

De vastgoedportefeuille kan als volgt nader worden onderverdeeld.

2018	EUR	In verhouding
Kantoren	142	0%
Participaties in vastgoedmaatschappijen	65.885	61%
Winkels	16.737	16%
Woningen	24.570	23%
Totaal	107.334	100%

3.3.16.2.2 Aandelen

De aandelenportefeuille kent de onderstaande verdeling.

2018	Aandelen	In verhouding
Emerging	49.723	12%
Mature	363.876	88%
Totaal	413.599	100%

In onderstaande tabel wordt de sectorverdeling van de aandelen beleggingen weergegeven:

Sector	2018	2018
Basismaterialen	22.239	5,4%
Communicatie diensten	17.281	4,2%
Cyclische consumptiegoederen	58.167	14,1%
Defensieve consumptiegoederen	49.207	11,9%
Energie	22.222	5,4%
Financiële dienstverlening	74.301	18,0%
Gezondheidszorg	41.374	10,0%
Industrie	35.595	8,6%
Nutsbedrijven	18.545	4,5%
Overig	2.993	0,8%
Technologie	71.676	17,3%
Totaal	413.600	100,2%

In de solvabiliteitstoets voor vaststelling van de buffers voor het risico op zakelijke waarden (en grondstoffen) is rekening gehouden met deze samenstelling. Het fonds belegt in deze producten met als doel het verwachte pensioenresultaat te verbeteren.

3.3.16.2.3 Vastrentende waarden

De portefeuille met vastrentende waarden kan als volgt nader worden onderverdeeld.

2018	EUR	In verhouding
Bedrijfsobligaties (Credit Funds)	308.524	60%
Hypotheke	408	0%
Inflation linked bonds	30.466	6%
Loans	180	0%
Staatsobligaties	178.431	34%
Totaal	518.009	100%

3.3.16.2.4 Derivaten

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenposities op 31 december:

2018	Nominale Waarde	Activa	Passiva	Saldo
Aandelen derivaten	58	19	0	19
Rente derivaten	680.220	27.317	-14.054	13.263

2018	Nominale Waarde	Activa	Passiva	Saldo
Valuta derivaten	438.346	1.189	-2.722	-1.533
Overige derivaten	461	501	0	501
Totaal	1.119.085	29.026	-16.776	12.250

3.3.16.2.5 Geografische verdeling beleggingen

Onderstaande tabel geeft de geografische verdeling van alle beleggingen weer.

2018	Vastgoed	Aandelen	Vastrentend	Overig	Totaal
Azië ex Japan	1.177	38.568	8.810	22	48.577
Europa EU	49.333	88.798	336.997	7.303	482.431
Europa niet-EU	44.998	13.634	19.383	1	78.016
Midden- en Zuid-Amerika	18	7.982	19.938	23	27.961
Noord-Amerika	6.434	209.125	90.065	891	306.515
Overig	90	6.559	27.679	14.843	49.171
Pacific	5.284	48.933	15.137	1	69.355
Totaal	107.334	413.599	518.009	23.084	1.062.026

De bovenstaande tabel is exclusief derivaten. De kolom "Overige beleggingen" heeft betrekking op saldi van bankrekeningen die gebruikt worden voor de beleggingen. Deze zijn op de balans verantwoord onder Vorderingen en overige activa.

3.3.16.3 Valutarisico (S3)

Van de totale beleggingsportefeuille is per ultimo 2018 ongeveer 65% belegd in beleggingen met een notering in euro's. De belangrijkste valuta van de niet in euro genoteerde beleggingen zijn USD en GBP. Het strategische beleid van het fonds is om 75% van de valutapositities in USD en GBP af te dekken.

De valutapositie per 31 december 2018 vóór en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

2018	Vastgoed	Aandelen	Vastrentend	Derivaten	Overig	Totaal
AUD	1.545	10.009	181	-179	30	11.586
CAD	1.505	13.169	2.612	-2.601	45	14.730
CHF	604	7.210	0	0	45	7.859
DKK	0	2.883	0	0	9	2.892
EUR	48.856	57.858	384.844	290.362	18.759	800.679
GBP	126	17.540	10.267	-32.613	652	-4.028
HKD	2.623	14.239	0	0	19	16.881
ILS	12	1.203	0	-655	2	562
JPY	736	31.706	0	-29.758	127	2.811
NOK	0	1.862	0	0	9	1.871
NZD	0	528	0	0	1	529
SEK	351	4.040	0	0	13	4.404
SGD	387	1.108	0	-24	7	1.478

2018	Vastgoed	Aandelen	Vastrentend	Derivaten	Overig	Totaal
USD	50.372	210.462	94.930	-216.379	3.183	142.568
Overige valuta	217	39.782	25.175	4.097	183	69.454
Totaal	107.334	413.599	518.009	12.250	23.084	1.074.276

De kolom "Overige beleggingen" heeft onder meer betrekking op saldi van bankrekeningen die gebruikt worden voor de beleggingen. Deze zijn op de balans verantwoord onder Vorderingen en overige activa.

Wijzigingen in de valutakoersen zijn van invloed op de ontwikkeling van de dekkingsgraad voor zover deze niet zijn afgedekt. Een wijziging van de USD-koers met 10% levert na afdekking een wijziging van de dekkingsgraad met ca 1,3% op.

Een restrisico betreft de categorie overige valuta's; deze valuta's betreffen valuta's in opkomende markten.

In de solvabiliteitstoets van het fonds is in de buffers voor het valutarisico rekening gehouden met bovenstaande valutaposities en afdekkingen.

3.3.16.4 Grondstoffenrisico (S4)

Aangezien het fonds niet belegt in grondstoffen is dit risico niet van toepassing en wordt hiervoor geen buffer aangehouden.

3.3.16.5 Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico (ook wel: tegenpartijrisico). Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten, waardoor het fonds financiële verliezen lijdt. Beheersing van dit risico door het fonds vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand bij derivatenposities en het hanteren van prudente verstrekkingnormen bij fondsbeleggingen in hypothecaire geldleningen. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het fonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementstelsel functioneert. Met betrekking tot niet-beursgenoteerde beleggingen, met name OTC-derivaten, wordt door het fonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het fonds adequaat worden afgedekt door onderpand.

De samenstelling per 31 december van de vastrentende waarden naar soort kan als volgt worden samengevat:

2018	EUR	In verhouding
Bedrijfsobligaties (Credit Funds)	308.524	60%
Hypotheke	408	0%
Inflation linked bonds	30.466	6%
Loans	180	0%
Staatsobligaties	178.431	34%
Totaal	518.009	100%

De kredietwaardigheid van veel marktpartijen wordt ook door rating agencies beoordeeld. De samenvatting van de vastrentende waarden op basis van de ratings zoals eind 2018 gepubliceerd door S&P, Moody's en Fitch is als volgt:

2018	EUR	In verhouding
AAA	65.981	13%
AA	127.334	25%
A	110.828	21%
BBB	113.596	22%
Lager dan BBB	73.581	14%
Geen rating	26.689	5%
Totaal	518.009	100%

Inzake concentratie van risico's kan worden gemeld dat, afgezien van staatsobligaties van eurolanden en posities in beleggingsfondsen, ultimo 2018 geen sprake is van beleggingen groter dan 2% van het balanstotaal van het pensioenfonds. Als onderdeel van de toelichting op het concentratierisico is in paragraaf 3.3.16.8 op bladzijde 144 een tabel opgenomen met de details van deze posities.

Herverzekeringsovereenkomsten worden alleen aangegaan met onder toezicht staande Nederlandse verzekeraars.

In de solvabiliteitstoets is eind 2018 met het kredietrisico zoals blijkt uit bovenstaande gegevens rekening gehouden

3.3.16.6 Verzekeringstechnisch risico (S6)

Verzekeringstechnisch risico is het risico dat uitkeringen (nu dan wel in de toekomst) niet gefinancierd kunnen worden vanuit premie- en beleggingsinkomsten als gevolg van onjuiste en/of onvolledige (technische) aannames en grondslagen bij de ontwikkeling en premiestelling van het product. De belangrijkste risico's in dit kader zijn het overlijdensrisico en het arbeidsongeschiktheidsrisico.

De zogenaamde reële dekkingsgraad geeft inzicht in de mate waarin toeslagen kunnen worden toegekend (ook wel aangeduid als de toeslagruimte).

Ultimo 2018 bedraagt de reële dekkingsgraad 88,8%.

Het fonds heeft deze risico's overwogen en verwerkt in de buffer voor het verzekeringstechnisch risico ultimo 2018.

3.3.16.7 Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Het liquiditeitsrisico wordt door het fonds beheerst door in het beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Voor de korte termijn maakt het fonds gebruik van een liquiditeitsanalyse prognose waarbij rekening wordt gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

3.3.16.8 Concentratierisico (S8)

Concentraties kunnen ertoe leiden dat het fonds bij grote veranderingen in bijvoorbeeld de waardering (marktrisico) of de financiële positie van een tegenpartij (kredietrisico) grote (veelal financiële) gevolgen hiervan ondervindt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie in de beleggingsportefeuille in producten, regio's of landen, economische sectoren of tegenpartijen. Naast concentraties in de beleggingsportefeuille kan er ook sprake zijn van concentraties in de verplichtingen en de uitvoering.

Om concentratierisico's in de beleggingsportefeuille te beheersen maakt het bestuur gebruik van diversificatie en limieten voor beleggen in landen, regio's, sectoren en tegenpartijen. Deze uitgangspunten zijn door het fonds vastgesteld op basis van de ALM-studie. De uitgangspunten zijn vastgelegd in de contractuele afspraken met de vermogensbeheerders en het bestuur monitort op kwartaalbasis de naleving hiervan.

Ultimo 2018 zijn in de beleggingsportefeuille de volgende posten met een omvang groter dan 2% van het balanstotaal aanwezig:

2018	EUR	Omvang t.o.v. balanstotaal
Frankrijk	50.723	4,7%
Nederland	32.218	3,0%

Naast deze beleggingen, belegt het fonds in 1 beleggingsfonds met een omvang van 2% van het balanstotaal. Voor dit beleggingsfonds afzonderlijk en op look-through basis voor de beleggingen in de beleggingsfondsen, is geen sprake van een concentratierisico.

In het standaardmodel is het concentratierisico gelijk gesteld aan nul. Ook op grond van het gevoerde beleid is geoordeeld dat er geen sprake is van een verhoogd risico waarvoor een aanvullende opslag noodzakelijk is.

3.3.16.9 Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Deze risico's worden door het fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering zijn betrokken.

Kempen Capital Management B.V. houdt als fiduciër manager toezicht op het totale vermogensbeheer en de risicoposities van het fonds. In dat kader selecteert en monitort zij beleggingsfondsen en vermogensbeheerders. Met zulke partijen zijn overeenkomsten en, waar van toepassing, service level agreements gesloten. De afhankelijkheid van deze partijen wordt beheerst doordat de bewaring van de stukken uit de portefeuille is ondergebracht bij afzonderlijke custodians zoals Kas Bank.

De pensioenuitvoering is uitbesteed aan pensioenuitvoerder a.s.r. Met a.s.r. zijn een uitvoeringsovereenkomst en een service level agreement gesloten.

Het bestuur beoordeelt jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering van de fiduciër manager, bewaarder en pensioenuitvoeringsorganisatie door middel van performancerapportages (alleen vermogensbeheerders), SLA-rapportages en onafhankelijk getoetste rapportages over de interne beheersing (ISAE 3402-rapportages).

Aangezien hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's, worden door het fonds hiervoor geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

3.3.16.10 Actief beheer risico (S10)

Het actief beheer risico als onderdeel van het vereist eigen vermogen heeft betrekking op de ruimte om bij de uitvoering van het beleggingsbeleid af te wijken van de strategisch nagestreefde portefeuille. De mate van actief beheer wordt doorgaans bepaald aan de hand van de tracking error ten opzichte van de voor de (deel) portefeuille vastgelegde benchmark. Voor dit risico houdt het fonds een buffer aan.

3.3.17 Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

3.3.17.1 Investeringsverplichtingen

Per 31 december 2018 bestonden geen toezeggingen tot het doen van investeringen in beleggingen op of na 1 januari 2019.

3.3.18 Verbonden partijen

Van transacties met verbonden partijen is sprake wanneer een relatie bestaat tussen de onderneming en een natuurlijk persoon of entiteit die verbonden is met de onderneming. Dit betreffen onder meer de relaties tussen de onderneming en haar deelnemingen, de aandeelhouders, de bestuurders en de functionarissen op sleutelposities. Onder transacties wordt verstaan een overdracht van middelen, diensten of verplichtingen, ongeacht of er een bedrag in rekening is gebracht. Er hebben zich geen transacties met verbonden partijen voorgedaan op niet zakelijke grondslag.

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar toelichting 3.3.20.4 op pagina 148. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op (voormalige) bestuurders.

3.3.19 Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn na de balansdatum geen gebeurtenissen geweest van dien aard dat een wezenlijk ander beeld zou ontstaan van de financiële positie per einde 2018 dan op grond van dit verslag kan worden verkregen.

3.3.20 Toelichting op de staat van baten en lasten Pensioenkring Arcadis

3.3.20.1 Ontvangen premies

De feitelijke, de kostendekkende en de gedempte kostendekkende premie zijn als volgt:

Omschrijving	2018
Feitelijke premie	12.120
Kostendekkende premie	15.871
Gedempte kostendekkende premie	12.120

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate in de staat van baten en lasten verantwoord.

De samenstelling van de premies is als volgt:

2018	Kosten dekkende premie	Gedempte kosten dekkende premie	Feitelijke premie
Inkoop onvoorwaardelijke opbouw	11.221	8.246	7.903
Risicopremie overlijden	316	264	306
Premievoortzetting bij invaliditeit	243	243	245
Premie Arbeidsongeschiktheidspensioen	728	728	734
Opslag instandhouding VEV	2.990	2.266	1.887
Kostenopslag pensioenbeheer	373	373	490
Extra bijdrage	0	0	184
Verrekend met Egalisatie Voorziening Actieven (EVA)	0	0	371
Totaal premiebijdragen	15.871	12.120	12.120

3.3.20.2 Beleggingsresultaten risico fonds

In onderstaande tabel worden de beleggingsresultaten van beleggingen voor risico fonds gespecificeerd tussen directe en indirecte opbrengsten.

2018	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogensbeheer	Totaal
Vastgoedbeleggingen	1.309	2.757	0	4.066
Aandelen	1.699	-37.008	0	-35.309
Vastrentende waarden	1.642	-4.697	0	-3.055
Derivaten	4.553	-1.438	0	3.115
Overige beleggingen	63	-205	0	-142
Kosten vermogensbeheer	0	0	-685	-685
Totaal	9.266	-40.591	-685	-32.010

3.3.20.3 Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen van het fonds zijn als volgt te specificeren:

Omschrijving	2018
Ouderdomspensioen	11.560
Nabestaandenpensioen (partnerpensioen)	3.141
Wezenpensioen	10
Arbeidsongeschiktheidspensioen	193
Afkopen	1
Totaal	14.905

3.3.20.4 Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn als volgt te specificeren:

Omschrijving	2018
Belanghebbendenorgaan	4
Administratiekostenvergoeding	338
Accountant (doorbelast vanuit bedrijfsomgeving)	55
Certificerend actuaris	22
Adviserend actuaris	46
Kosten governance Bestuursbureau	109
Dwangsommen en bestuurlijke boetes	0
Kringregisseur (doorbelast vanuit bedrijfsomgeving)	26
Overige	56
Totaal	656
Actieve deelnemers	2.121
Pensioengerechtigden	2.558
Totaal	4.679
Administratieve uitvoeringskosten in euro per deelnemer	140

Over 2018 zijn van de Pensioenuitvoeringskosten geen kosten toegerekend aan de beleggingsopbrengsten.

Aantal personeelsleden

Bij de kring zijn geen werknemers in dienst. Voor werkzaamheden die ten behoeve van het fonds worden uitgevoerd door het Bestuursbureau van Het nederlandse pensioenfonds is een vergoeding overeengekomen die afhankelijk is van de omvang van het beheerde pensioenvermogen.

Bezoldiging leden belanghebbendenorgaan

De bezoldiging van de leden van het Belanghebbendenorgaan bedraagt:

2018	Honoraria	Vacatie gelden	Totaal
Belanghebbendenorgaan	0	3	3
Totaal	0	3	3

Aan betrokkenen zijn geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt.

3.3.20.5 Wijziging voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

De mutatie inde voorziening van de pensioenverplichtingen voor risico van het fonds is als volgt:

Omschrijving	2018
Stand per 1 juli	0
Mutatie	1.045.377
Stand per 31 december	1.045.377

Een specificatie van de mutatie staat vermeld in paragraaf 3.3.14.1 op pagina 135.

3.3.20.6 Overdracht van rechten

De overdracht van rechten is als volgt:

Omschrijving	2018
Inkomende collectieve waardeoverdrachten	1.115.967
Inkomende individuele waardeoverdrachten	379
Uitgaande waardeoverdrachten	-1.093
Totaal	1.115.253

3.3.20.7 Actuariële analyse

De actuariële analyse van het resultaat luidt als volgt:

Omschrijving	2018
Interestresultaat	
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	-32.010
Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen	1.320
Wijziging marktrente	-26.285
Subtotaal Interestresultaat	-56.975
Premieresresultaat	
Premiebijdragen (van werkgever en werknemers – exclusief herstelbijdrage)	12.120
Benodigde premie	-12.998
Subtotaal Premieresresultaat	-878

Omschrijving	2018
Waardeoverdrachten	
Collectieve waardeoverdrachten	85.586
Individuele waardeoverdrachten	108
Subtotaal Waardeoverdrachten	85.694
Kosten	
In premie begrepen bedrag kosten	699
Toevoeging aan technische voorzieningen ivm kostenvoorziening	-209
Vrijval voor kosten uit technische voorzieningen	283
Kosten verslagjaar (excl kosten vermogensbeheer)	-656
Subtotaal Kosten	117
Uitkeringen	
Mutatie technische voorzieningen uhv uitkeringen	14.888
Feitelijke uitkeringen	-14.905
Subtotaal Uitkeringen	- 17
Resultaat op kanssystemen	34
Incidentele mutaties	
Actualisering overlevingskansen	8.006
Actualisering grondslagen (kostenvergoeding)	-1.957
Overige mutaties	402
Subtotaal Incidentele mutaties	6.451
Totaal saldo van baten en lasten	34.426

3.3.21 Overige lasten

Er zijn in de verslagperiode geen overige lasten te rapporteren.

4 Overige gegevens

4.1 Overige gegevens Collectiviteitkring 1

4.1.1 Actuariële verklaring Collectiviteitkring 1

Opdracht

Door Stichting Het nederlandse pensioenfonds te Utrecht is voor Collectiviteitkring 1 aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2018.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Het nederlandse pensioenfonds, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 1.025.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 51.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds voor Collectiviteitkring 1 verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van Collectiviteitkring 1. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van Collectiviteitkring 1 in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van Collectiviteitkring 1 is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 131 (minimaal vereist eigen vermogen) en artikel 132 (vereist eigen vermogen).

De beleidsdekkingsgraad van Collectiviteitkring 1 op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch hoger dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Collectiviteitkring 1 van Stichting Het nederlandse pensioenfonds is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening slecht, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen

Apeldoorn, 17 juni 2019

R. Kruijff AAG
Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

4.2 Overige gegevens Pensioenkring Arcadis

4.2.1 Actuariële verklaring Pensioenkring Arcadis

Opdracht

Door Stichting Het nederlandse pensioenfonds te Utrecht is voor Pensioenkring Arcadis aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2018.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Het nederlandse pensioenfonds, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 5.635.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 281.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds voor Pensioenkring Arcadis verstrekte

administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-personregel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van Pensioenkring Arcadis. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van Pensioenkring Arcadis in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van Pensioenkring Arcadis is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen. Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 131 (minimaal vereist eigen vermogen) en artikel 132 (vereist eigen vermogen).

De beleidsdekkingsgraad van Pensioenkring Arcadis op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch hoger dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Pensioenkring Arcadis van Stichting Het nederlandse pensioenfonds is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening slecht, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen.
Apeldoorn, 17 juni 2019

R. Kruijff AAG
Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het Bestuur en de Raad van Toezicht van Stichting Het nederlandse pensioenfonds

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting Het nederlandse pensioenfonds (inclusief de collectiviteitkringen) per 31 december 2018 en van het saldo van baten en lasten en de kasstromen over 2018, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Stichting Het nederlandse pensioenfonds ('de Stichting') te Utrecht gecontroleerd.

De jaarrekening omvat:

- 1 de balans per 31 december 2018;
- 2 de staat van baten en lasten over 2018;
- 3 het kasstroomoverzicht over 2018; en
- 4 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen inclusief de financiële verantwoordingen van Collectiviteitkring 1 en Pensioenkring Arcadis.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante

onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Controleaanpak

Samenvatting

MATERIALITEIT

- materialiteit voor de Bedrijfsomgeving bedraagt EUR 46.500, voor Collectiviteitkring 1 is dit EUR 1.025.000, voor Pensioenkring Arcadis is dit EUR 5.635.000
- voor de Bedrijfsomgeving betreft dit circa 2,25 % van de totale kosten en voor Collectiviteitkring 1 en Pensioenkring Arcadis is dit circa 0,5% van het pensioenvermogen

KERNPUNTEN

- De waardering van beleggingen in Collectiviteitkring 1 en Pensioenkring Arcadis
- De waardering van detechnische voorzieningen in Collectiviteitkring 1 en in Pensioenkring Arcadis, inclusief de verwerking van de collectieve waardeoverdracht in Pensioenkring Arcadis

GOEDKEUREND OORDEEL

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij voor de Bedrijfsomgeving en voor de kringen de materialiteit bepaald zoals is weergegeven in onderstaande tabel.

Onderdeel	Benchmark	Materialiteit %	Materialiteit EUR	Rapportagegrens afwijkingen EUR
Bedrijfsomgeving	Totale kosten	circa 2,25%	46.500	2.300
Collectiviteitkring 1	Pensioenvermogen	circa 0,5%	1.025.000	51.000
Pensioenkring Arcadis	Pensioenvermogen	circa 0,5%	5.635.000	281.000

KPMG Accountants N.V., ingeschreven bij het handelsregister in Nederland onder nummer 33263683, is lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Cooperative ("KPMG International"), een Zwitserse entiteit.

Voor de bepaling van de materialiteit wordt voor de Bedrijfsomgeving uitgegaan van de totale kosten over 2018. Wij beschouwen dit als de meest geschikte benchmark omdat de kosten één van de belangrijkste pijlers betreft voor het Algemeen Pensioenfonds voor het beheren van de kringen.

Voor de bepaling van de materialiteit voor de kringen wordt uitgegaan van het pensioenvermogen per 31 december 2018. Wij beschouwen het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het pensioenvermogen een bepalende factor is in de berekening van de beleidsdekkingsgraad die de financiële positie van de kring weergeeft.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij hebben met het bestuur en de raad van toezicht afgesproken dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de vastgestelde grenzen, zoals weergegeven in bovenstaande tabel, rapporteren aan het bestuur en de raad van toezicht alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Uitbesteding van bedrijfsprocessen aan dienstverleners

De Stichting heeft het beheer van de beleggingen uitbesteed aan Kempen Capital Management N.V. en de bewaring en beleggingsadministratie uitbesteed aan Kas Bank N.V. De pensioenadministratie is uitbesteed aan ASR Levensverzekering N.V. De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door Kas Bank N.V. en informatie over de technische voorzieningen, premiebijdragen en pensioenuitkeringen en overige financiële posten die is verstrekt door ASR Levensverzekering N.V.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle met betrekking tot de pensioenadministratie maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van een andere onafhankelijke accountant inzake de voor de Stichting relevante interne beheersingsmaatregelen van ASR Levensverzekering N.V., zoals weergegeven in de specifiek daarvoor opgestelde (ISAE 3402 type II-)rapportage.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen en het bespreken van de beheersomgeving met het bestuursbureau van de Stichting en de dienstverlener met vertegenwoordigers van de dienstverlener. Op basis daarvan evalueren wij, en bespreken wij met de andere onafhankelijke accountant, de in de ISAE 3402-rapportage beschreven interne beheersingsmaatregelen, de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2018 en de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan ASR Levensverzekering N.V.

KPMG Accountants N.V., ingeschreven bij het handelsregister in Nederland onder nummer 33263683, is lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Cooperative ('KPMG International'), een Zwitserse entiteit.

Bij de uitvoering van onze controle van de beleggingen maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants. Kas Bank N.V. heeft op grond van de overeenkomst met de Stichting aan een onafhankelijk accountant opdracht gegeven de informatie inzake beleggingen ten behoeve van de jaarrekening van de Stichting te controleren.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel bij de jaarrekening zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de controlewerkzaamheden van deze accountant. In dit kader hebben wij de accountant schriftelijke instructies gegeven omtrent de aard en omvang van de uit te voeren werkzaamheden. De accountant heeft, op onze instructie, de controle uitgevoerd met onze gehanteerde materialiteit en daarbij ook bijzondere aandacht besteed aan het hierna genoemde kernpunt van onze controle voor de waardering van beleggingen.

De accountant heeft zijn bevindingen aan ons gerapporteerd. Wij hebben de rapportage geëvalueerd, de bevindingen met de accountant besproken, het controledossier van de accountant beoordeeld en aanvullende eigen controlewerkzaamheden uitgevoerd waaronder aansluiting van de vermogensbeheerrapportage met de financiële administratie en de jaarrekening.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbestede bedrijfsprocessen en aanvullende eigen werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en -opbrengsten, (mutaties in) deelnemergevens en aanspraken die resulteren in (wijzigingen in) de technische voorzieningen, premiebijdragen en uitkeringen verkregen.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het belangrijkst waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Waardering van beleggingen van Collectiviteitskring 1 en Pensioenkring Arcadis

Omschrijving

De beleggingen vormen een significante post op de balans van de Collectiviteitskringen. Alle beleggingen dienen conform de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaaarde. Uit noot 3.1.8.1 bij de toelichting op de financiële verantwoording voor Collectiviteitskring 1 blijkt dat de waardering van de beleggingen is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen. Uit noot 3.2.11.1 bij de toelichting op de financiële verantwoording voor Pensioenkring Arcadis blijkt dat de waardering van de beleggingen voor het overgrote deel is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen en ongeveer een kwart van de beleggingen is gebaseerd op waarderingsmodellen.

Vanwege de omvang van de beleggingen in relatie tot de jaarrekening als geheel, beschouwen wij de waardering van de beleggingen als een kernpunt van onze controle.

In de toelichting 'Algemene grondslagen' geeft de Stichting per kring de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. In noot 3.2.4 e.v. (Collectiviteitskring 1) en 3.3.5 e.v. (Pensioenkring Arcadis) bij de toelichting op de financiële verantwoording per kring zijn de gehanteerde waarderingmethoden en belangrijke veronderstellingen voor waardering van deze beleggingscategorie uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

KPMG Accountants N.V., ingeschreven bij het handelsregister in Nederland onder nummer 33263683, is lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Cooperative ('KPMG International'), een Zwitserse entiteit.

Onze aanpak

De accountant van Kas Bank N.V. heeft zijn bevindingen met betrekking tot zijn controle op de vermogensrapportage aan ons gerapporteerd. Wij hebben de rapportage geëvalueerd, de bevindingen met de accountant besproken en een dossierreview op het controledossier van de accountant verricht. Wij hebben vastgesteld dat de gecontroleerde vermogensbeheerrapportage aansluit met de financiële administratie en de jaarrekening.

De waardering van beleggingen die zijn gebaseerd op waarderingsmodellen zijn door de accountant van Kas Bank N.V. getoetst aan de hand van de meest recente, door een andere onafhankelijke accountant gecontroleerde jaarrekeningen. Hierbij is onder andere aandacht besteed aan consistentie met de waarderingsgrondslagen van de Stichting ten opzichte van die van het beleggingsfonds alsmede de strekking van de verklaring van de andere onafhankelijke accountant. Hierbij heeft de accountant van Kas Bank N.V. ook de monitoring op recente financiële informatie van de beleggingen na balansdatum in zijn werkzaamheden betrokken.

Verder hebben we de juistheid en toereikendheid van de toelichting op de beleggingen vastgesteld.

Onze observatie

Wij hebben geconstateerd dat de gehanteerde waarderingsgrondslagen en gehanteerde waarderingsmethodieken voor de beleggingen in overeenstemming zijn met de geldende verslaggevingsregels en geschikt zijn om te kunnen komen tot een marktwaarde van deze beleggingen. Wij hebben eveneens geconstateerd dat de toelichtingen op de beleggingen adequaat zijn.

Wij vinden de waardering van de beleggingen evenwichtig bepaald.

Waardering van de technische voorzieningen van Collectiviteitkring 1 en Pensioenkring Arcadis, inclusief de verwerking van de collectieve waardeoverdracht in Pensioenkring Arcadis

Omschrijving

De technische voorzieningen vormen een significante post op de balans van de collectiviteitkringen en worden gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De waardering van de technische voorzieningen komt tot stand door middel van een berekening waarin aanspraakgegevens van deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over levensverwachtingen en kostenniveaus worden vertaald naar verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt tegen de marktrente (rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank). In de stand van de technische voorzieningen per 31 december 2018 zijn opgebouwde aanspraken en rechten opgenomen, die voortkomen uit collectieve waardeoverdrachten. Voor collectiviteitkring 1 heeft er per 1 januari 2018 en voor Pensioenkring Arcadis heeft er per 1 juli 2018 een collectieve waardeoverdracht plaatsgevonden.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en het bestuur zich laat adviseren door actuariële deskundigen. Gezien de complexiteit van de schattingen, alsmede de verwerking van de collectieve waardeoverdracht en de invloed hiervan op de hoogte van de technische voorzieningen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad, vormde de waardering van de technische voorzieningen, inclusief de verwerking van de collectieve waardeoverdrachten, met name de collectieve waardeoverdracht voor Pensioenkring Arcadis, een kernpunt in onze controle.

Het bestuur heeft in de toelichting in noot 3.2.13 (Collectiviteitkring 1) en noot 3.3.14 (Pensioenkring Arcadis) en in de waarderingsgrondslagen in noot per 3.2.4 e.v. (Collectiviteitkring 1) en noot 3.3.5 e.v. (Pensioenkring Arcadis) de veronderstellingen voor de technische voorzieningen opgenomen. In noot 3.2.15 (Collectiviteitkring 1) en noot 3.3.16 (Pensioenkring Arcadis) (risicobeheer) is de gevoeligheid van de berekening van de technische voorzieningen voor schattingen uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen, het vaststellen van de juiste en volledige verwerking van de opgebouwde aanspraken en rechten die voortkomen uit de collectieve waardeoverdracht in de pensioenadministratie en de verwerking hiervan in de financiële administratie, en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerende actuaire die door de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding ervan afstemming gehad met de certificerende actuaire over de te volgen aanpak, de aandachtspunten en de uitkomsten en hebben een dossierreview op het dossier van de certificerende actuaire verricht.

Wij hebben de door het bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door het bestuur geëvalueerd aan de hand van een

KPMG Accountants N.V., ingeschreven bij het handelsregister in Nederland onder nummer 33263683, is lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Cooperative ('KPMG International'), een Zwitserse entiteit.

toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerend actuaaris. Wij hebben de actuariële verklaringen van Collectiviteitkring 1 en Pensioenkring Arcadis zoals opgenomen in de overige gegevens en de werkzaamheden van de certificerend actuaaris geëvalueerd.

Wij hebben in onze werkzaamheden rondom de collectieve waardeoverdrachten ons gericht op het overdrachtsbestand met aanspraken en rechten enerzijds en de berekening van de waarde van de overgenomen pensioenverplichtingen en de daarbij behorende koopsom anderzijds. Bij de uitvoering van deze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van de onafhankelijke accountant van het overdragend pensioenfonds, die zijn werkzaamheden en bevindingen op het overdrachtsbestand heeft uitgevoerd en gerapporteerd. Wij hebben de rapportage geëvalueerd en vastgesteld dat de beginstand op een juiste wijze is verwerkt in de administratie.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het resultaat in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij gebruikgemaakt van een eigen actuaaris.

Onze observatie

Wij vinden de waardering van de technische voorzieningen evenwichtig bepaald en de toelichting toereikend.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- de kerncijfers;
- het bestuursverslag;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de informatie zoals vereist door Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

KPMG Accountants N.V., ingeschreven bij het handelsregister in Nederland onder nummer 33263683, is lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Cooperative ("KPMG International"), een Zwitserse entiteit.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de Stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan

KPMG Accountants N.V., ingeschreven bij het handelsregister in Nederland onder nummer 33263683, is lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Cooperative ('KPMG International'), een Zwitserse entiteit.

of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de activiteiten. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de activiteiten geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was

Wij communiceren met het bestuur en de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur en de raad van toezicht hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Utrecht, 18 juni 2019

KPMG Accountants N.V.

J.C. van Kleef RA

KPMG Accountants N.V., ingeschreven bij het handelsregister in Nederland onder nummer 33263683, is lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Cooperative ('KPMG International'), een Zwitserse entiteit.

4.4 Ondertekening jaarrekening

Amstelveen, 17 juni 2019

Het bestuur van Stichting Het nederlandse pensioenfonds

José Suarez Menendez, voorzitter

André van Vliet, secretaris

Mila Hoekstra, bestuurslid

Raad van toezicht van Stichting Het nederlandse pensioenfonds

Gérard Aben, voorzitter

Orpa Bisschop

Piet Molenaar

4.5 Statutaire regeling omtrent bestemming van het saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN.

Het voorstel voor de bestemming van het saldo van baten lasten over 2018 is opgenomen onder de respectievelijke toelichtingen op de jaarrekening in paragrafen 8.8.4 (blz. 81), 9.12 (blz. 99) en 10.13 (blz. 134).

5 Bijlage Personalia

Bestuur

Naam	Functie	Aantal termijnen	Huidige termijn eindigt op	Nevenfuncties
José Suarez Menendez	Voorzitter	1	31-12-2019	• Directeur bestuursbureau BPF Wonen • Bestuurslid BPF Reiswerk
André van Vliet	Secretaris	1	31-12-2019	• Bestuurslid Stichting Pensioenfonds ABP • Bestuurslid Stichting Pensioenfonds Hoogovens • Bestuurslid Van Ravesteyn Fonds
Mila Hoekstra	Bestuurslid	1	31-12-2020	• Voorzitter raad van toezicht Bedrijfstakpensioenfonds Koopvaardij • Voorzitter raad van toezicht Pensioenfonds Heineken • Lid raad van toezicht Pensioenfonds TNO • Lid raad van toezicht Pensioenfonds DSM

Raad van Toezicht

Naam	Functie	Aantal termijnen	Huidige termijn eindigt op	Nevenfuncties
Gérard Aben	Voorzitter	1	30-09-2019	• Voorzitter bestuur BPF Horeca & Catering • Bestuurslid stichting Infinity • Voorzitter Stichting talentontwikkeling U.Z.S.C.
Piet Molenaar	Lid	1	30-09-2020	• Bestuurslid PNO Media • Bestuurslid SP Lloyds's Register Nederland • Adviseur BC SP Allianz Nederland Groep • Voorzitter BC Roba pensioenfonds • Adviseur BC RABO PGGM PPI • Adviseur BC Monuta Verzekeringen • Commissaris Darwin Depositary Services • Visitatiecommissie SP Kasbank
Orpa Bisschop	Lid	1	30-09-2021	• Directeur Blue Sky Group • Lid raad van toezicht van Stichting Pensioenfonds PGB • Adviseur risicocommissie Stichting Pensioenfonds PNO • Lid auditcommissie Pensioenfonds Banden en Wielen • Lid uitvoeringsraad Pensioenfederatie

Directie Bestuursbureau

Naam	Functie	Nevenfuncties
Francis van Berghenhenegouwen	Directeur	• Vice-voorzitter stichting pensioenfonds Unirobe meeus Groep • Lid raad van toezicht nu' 91 • Bestuurslid Stichting Welzijn Castricum

Belanghebbendenorgaan Collectiviteitkring 1

Naam	Functie/ geleding	Aantal termijnen	Huidige termijn eindigt op
Daan van Baarsen	Vicevoorzitter en lid namens werkgevers	1	01-01-2021
Guy van Doremalen	Lid namens werkgevers	1	01-01-2021
Niels Freese	Voorzitter en lid namens deelnemers	1	01-01-2021
Bas van Tilborg	Lid namens deelnemers	1	01-01-2021

Belanghebbendenorgaan Pensioenkring Arcadis

Naam	Functie/ geleding	Aantal termijnen	Huidige termijn eindigt op
Breun Breunissen	Voorzitter en lid namens pensioengerechtigden	1	01-07-2022
Gert Kroon	Lid namens werkgever	1	01-07-2021
Bram Mommers	Vicevoorzitter en lid namens deelnemers	1	01-07-2020
Fer Saelman	Plaatsvervangend lid namens pensioengerechtigden	1	01-07-2021
Marcel Stuart	Lid namens de werkgever	1	01-07-2020
Gabe van Wijk	Lid namens deelnemers	1	01-07-2022

Certificerend actuaris

De heer R. Kruijff AAG, Willis Towers Watson, te Apeldoorn

Actuarieel Adviseur

De heer S. Keijmel AAG, Mercer, te Rotterdam (tot en met 31 maart 2019)

De heer R. Sprenkels AAG, Sprenkels en Verschuren B.V. te Amsterdam (vanaf 1 april 2019)

Compliance officer

De heer mr. drs. R. Ory RMFI, bestuursbureau Het nederlandse pensioenfonds, te Amstelveen

Externe onafhankelijk accountant

De heer J.C. van Kleef RA, KPMG Accountants N.V., te Utrecht

het
nederlandse
pensioen
fonds

